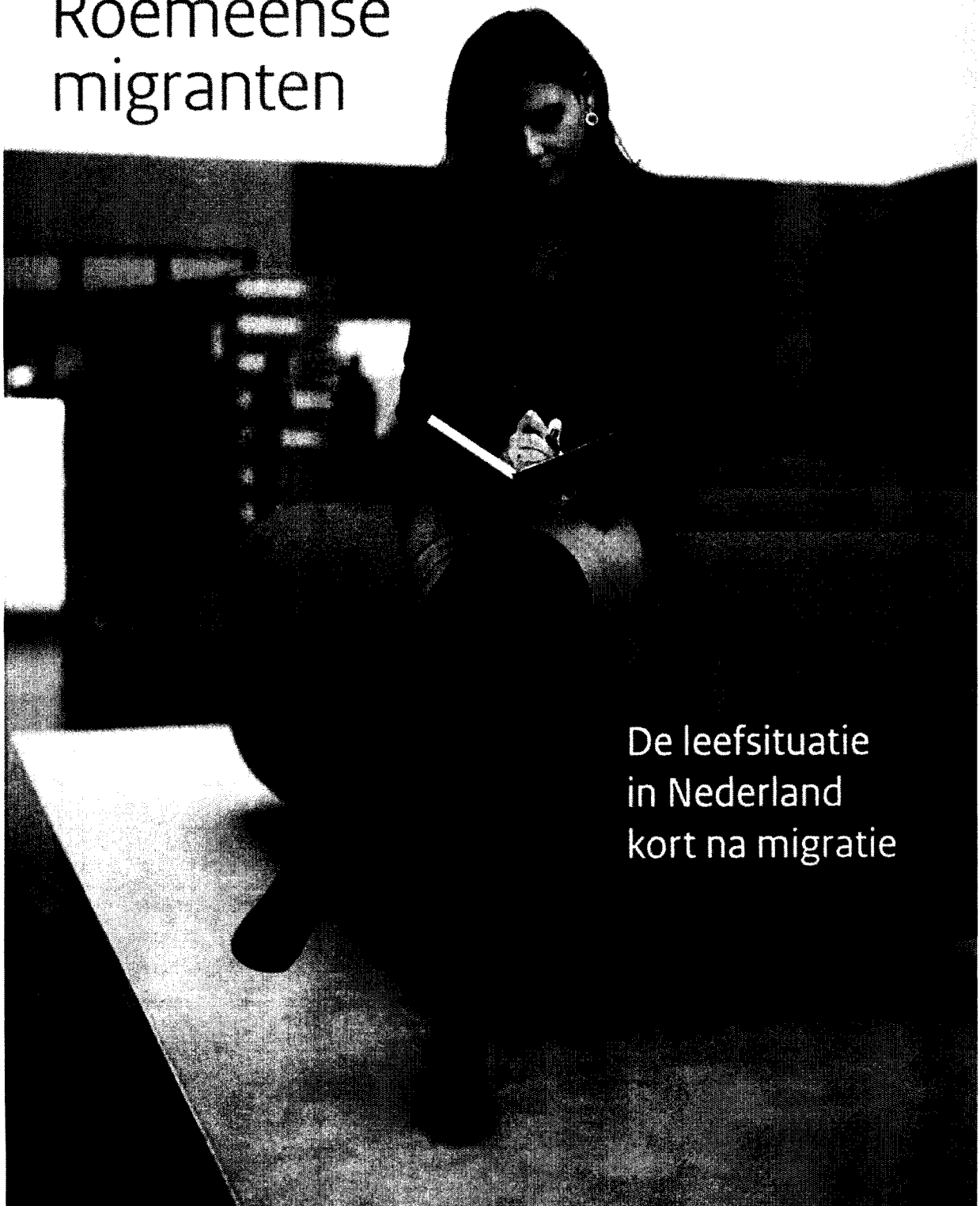

Sociaal en Cultureel Planbureau

Roemeense migranten

De leefsituatie
in Nederland
kort na migratie

Roemeense migranten

Roemeense migranten

De leefsituatie in Nederland kort na migratie

Mérove Gijsberts (SCP)

Marcel Lubbers (RU)

Sociaal en Cultureel Planbureau
Den Haag, november 2015

Het Sociaal en Cultureel Planbureau is ingesteld bij Koninklijk Besluit van 30 maart 1973.

Het Bureau heeft tot taak:

- a wetenschappelijke verkenningen te verrichten met het doel te komen tot een samenhangende beschrijving van de situatie van het sociaal en cultureel welzijn hier te lande en van de op dit gebied te verwachten ontwikkelingen;
- b bij te dragen tot een verantwoorde keuze van beleidsdoelen, benevens het aangeven van voor- en nadelen van de verschillende wegen om deze doeleinden te bereiken;
- c informatie te verwerven met betrekking tot de uitvoering van interdepartementaal beleid op het gebied van sociaal en cultureel welzijn, teneinde de evaluatie van deze uitvoering mogelijk te maken.

Het scp verricht deze taken in het bijzonder bij problemen die het beleid van meer dan één departement raken.

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is als coördinerend minister voor het sociaal en cultureel welzijn verantwoordelijk voor het door het scp te voeren beleid. Over de hoofdzaken hiervan heeft hij/zij overleg met de minister van Algemene Zaken; van Veiligheid en Justitie; van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap; van Financiën; van Infrastructuur en Milieu; van Economische Zaken; en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

© Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag 2015

scp-publicatie 2015-28

Zet- en binnenwerk: Textcetera, Den Haag

Figuren: Mantext, Moerkapelle

Vertaling samenvatting: Julian Ross, Carlisle, Engeland

Omslagontwerp: bureau StijlZorg, Utrecht

Omslagillustratie: © Wouter le Duc | HH: 'Adelina Popescu uit Roemenië, in Nederland sinds 2008, werkzaam sinds 2010 als financieel analist bij een ICT bedrijf'

ISBN 978 90 377 0763 2

NUR 740

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.repro-recht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Sociaal en Cultureel Planbureau

Rijnstraat 50

2515 XP Den Haag

(070) 340 70 00

www.scp.nl

info@scp.nl

De auteurs van scp-publicaties zijn per e-mail te benaderen via de website. Daar kunt u zich ook kosteloos abonneren op elektronische attendering bij het verschijnen van nieuwe uitgaven.

Inhoud

Voorwoord	7	
Samenvatting en conclusies	9	
1	Recent gemigreerde Roemenen in Nederland	19
1.1	Arbeidsmigratie vanuit Roemenië naar Nederland	19
1.2	Eerder onderzoek naar Roemeense migranten	22
1.3	Demografische gegevens over Roemenen in Nederland	27
1.4	Survey onder recent gemigreerde Roemenen	34
	Noten	38
2	Kenmerken van Roemenen die recent naar Nederland zijn gekomen	39
2.1	Demografische en migratieachtergrond	39
2.2	Opleidingsniveau	45
2.3	Hoe wonen de recent gemigreerde Roemenen in Nederland?	48
2.4	Conclusies	53
	Noot	53
3	Taalbeheersing en de arbeidsmarktsituatie	54
3.1	Taalbeheersing	54
3.2	Werk of werkloos?	61
3.3	Werken als zelfstandige	65
3.4	Beroepsstatus	66
3.5	Baankenmerken en kanalen van baanverwerving	69
3.6	Conclusies	77
	Noot	78
4	Oriëntatie op Roemenië en Nederland, geloof en morele opvattingen	79
4.1	Sociale contacten van recente Roemeense migranten	79
4.2	Mediagebruik en politieke interesse	82
4.3	Het geloof	84
4.4	Opvattingen over echtscheiding en homoseksualiteit	86
4.5	Conclusies	88
5	Ervaringen in Nederland en verblijfsperspectief	90
5.1	Ervaringen in Nederland	90
5.2	Transnationaal gedrag en toekomstperspectief	97

ROEMEENSE MIGRANTEN

5.3	Conclusies	101
	Noot	102
	Summary and conclusions	103
	Bijlage bij H1 (te vinden via www.scp.nl bij het desbetreffende rapport)	
	Literatuur	113
	Publicaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau	115

Voorwoord

Op 1 januari 2007 traden Roemenië en Bulgarije toe tot de Europese Unie. Teneinde de verwachte grote toestroom van Roemenen en Bulgaren te reguleren, golden beperkingen om op de Nederlandse arbeidsmarkt te mogen werken. Op 1 januari 2014 is de Nederlandse arbeidsmarkt volledig opengesteld voor Roemeense en Bulgaarse werknemers. Dit heeft in de aanloop naar deze datum tot veel discussie in politiek en media geleid; er heerste bezorgdheid over een massale toestroom van Bulgaren en Roemenen. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid concludeerde in 2014 dat de zorgen over Roemeense en Bulgaarse arbeidsmigratie deels terecht zijn.

In de beeldvorming staan beide groepen er ongeveer even slecht voor, zo concludeerden we in ons *Continue Onderzoek Burgerperspectieven* in 2013. Bij gebrek aan kennis over beide groepen, worden ze echter vaak over een kam geschoren. In hoeverre is dit terecht? We zagen in een eerdere publicatie over Bulgaren en Polen (*Nieuw in Nederland*), dat met name Bulgaren in Nederland in een kwetsbare positie verkeren. We zullen hier zien dat de Roemeense groep in Nederland een duidelijk ander profiel heeft.

Voor deze studie is eind 2014 een enquêteonderzoek gehouden onder Roemenen die zich kort geleden in Nederland inschreven. We danken alle respondenten voor hun medewerking aan dit onderzoek. In 2010 en 2011 hebben we een identiek onderzoek gehouden onder Poolse en Bulgaarse migranten. Waar mogelijk vergelijken we de situatie van de Roemenen in Nederland met die van de migranten uit Polen en Bulgarije. Het onderzoek onder recente migranten uit Polen en Bulgarije was onderdeel van een groter internationaal onderzoeksproject gefinancierd uit Europese fondsen binnen het NORFACE Migratie Programma. Het Sociaal en Cultureel Planbureau werkt hierin samen met onderzoekers uit verschillende landen. In Nederland is dat dr. Marcel Lubbers, verbonden aan de sectie Sociologie van de Radboud Universiteit. Ook dit rapport is samen met hem geschreven. Wij danken hem voor de constructieve samenwerking.

Deze studie is geschreven op verzoek van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, directie Samenleving en Integratie. We danken drs. Arjen Verweij voor de begeleiding vanuit het ministerie. Daarnaast een woord van dank aan Han Nicolaas Bsc (Centraal Bureau voor de Statistiek) voor de becommentariëring van conceptteksten en aan Said Babai (Universiteit van Amsterdam) voor zijn bijdrage in het kader van zijn stage.

Prof. dr. Kim Putters
Directeur Sociaal en Cultureel Planbureau

Samenvatting en conclusies

Roemenen in Nederland

Roemenië behoort met een zeer laag gemiddeld inkomen per hoofd van de bevolking tot een van de armste landen van de Europese Unie (EU). Uit officiële cijfers blijkt dat een groot deel van de Roemeense jongeren werkloos is, het ging in 2013 om bijna een kwart (Eurostat 2013). De economische situatie in Roemenië is dus weinig rooskleurig en dit is een belangrijke reden voor Roemenen om te migreren naar landen binnen de EU waar meer kans is op een baan en een beter inkomen.

Roemenië is qua inwoneraantal vergelijkbaar met Nederland. Er wonen bijna 20 miljoen mensen. Een groot verschil met het huidige Nederland is echter dat Roemenië een echt emigratieland is. Er wonen een paar miljoen Roemenen in andere landen. De meeste Roemenen migreerden de afgelopen jaren naar Zuid-Europa. In Italië wonen meer dan een miljoen Roemenen en in Spanje wonen ruim 700.000 Roemenen. Andere landen waar veel Roemenen wonen zijn Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. De aantallen Roemenen in Nederland zijn daarbij vergeleken zeer bescheiden. Toch hebben de Roemenen veel aandacht gekregen in de media en politiek. De Nederlandse bevolking blijkt over weinig andere groepen zo negatief te oordelen als over de Roemenen (en de Bulgaren; Dagevos en Gijsberts 2013).

In de beeldvorming worden Bulgaren en Roemenen vaak in een adem genoemd, maar in hoeverre is dit terecht? Over de leefsituatie van Roemeense migranten die na de uitbreiding van de EU naar Nederland zijn gekomen is nog relatief weinig bekend (m.u.v. Engbersen et al. 2011; Korf et al. 2011). Deze rapportage wil daarin verandering brengen door in te zoomen op migranten uit Roemenië die nog maar kort in Nederland zijn. In 2013 publiceerde het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) het rapport *Nieuw in Nederland* over de leefsituatie van recent gemigreerde Polen en Bulgaren (Gijsberts en Lubbers 2013).

Waar mogelijk vergelijken we de situatie van recent gemigreerde Roemenen met die van Bulgaren en Polen in deze publicatie.

We beantwoorden in dit rapport vier hoofdvragen: 1) Hoe is de groep recent gemigreerde Roemenen globaal samengesteld?, 2) Wat is hun sociaaleconomische positie in Nederland?, 3) Hoe is het gesteld met hun sociaal-culturele positie?, 4) Welk verblijfsperspectief heeft deze migrantengroep? De beantwoording van deze vragen komt hieronder aan bod.

Surveyonderzoek onder ingeschreven Roemenen kort na migratie

Om de vragen te beantwoorden is een surveyonderzoek gehouden onder recent gemigreerde Roemenen. Daartoe is een aselecte steekproef getrokken door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) uit alle eerste generatie Roemeense migranten die zich tussen 1 januari 2013 en 1 oktober 2014 voor het eerst ingeschreven hebben in het Nederlandse bevolkingsregister en die in de leeftijd van 18 tot 65 jaar waren. In de steekproef zijn alleen gemeenten betrokken waar ten minste 25 Roemeense migranten zich hebben ingeschreven. In totaal ging het om 26 gemeenten. In het najaar van 2014 zijn deze Roe-

meense migranten benaderd en *face-to-face* geïnterviewd door een Roemeense interviewer in de Roemeense taal. Het onderzoek richt zich dus uitsluitend op de ingeschreven migranten uit Roemenië, die in veel gevallen nog maar zeer kort in Nederland zijn. De opzet van het onderzoek en ook de gebruikte vragenlijst zijn zo veel mogelijk identiek aan het onderzoek onder de recent gemigreerde Polen en Bulgaren uit 2010 en 2011, zodat een vergelijking mogelijk is. Daarbij moet wel in het oog worden gehouden dat de Roemeense migranten in een andere periode naar Nederland zijn gekomen en op een ander moment zijn geïnterviewd dan de Poolse en Bulgaarse migranten. Verschillen tussen de Roemenen enerzijds en de Polen en Bulgaren anderzijds kunnen dus niet alleen te maken hebben met verschillen naar herkomst maar ook met verschillen tussen de onderzoeksperiodes. Een belangrijk verschil is bijvoorbeeld dat het onderzoek onder Bulgaren plaatsvond terwijl de eis van een tewerkstellingsvergunning (twv) nog van kracht was. Dit was het geval tot 1 januari 2014. De Roemeense onderzoeksgroep bestaat echter uit een deel dat naar Nederland migreerde terwijl de twv van kracht was en een deel dat niet meer hiermee te maken had. Dit maakt het overigens mogelijk om te onderzoeken of de Roemenen die voor en na 1 januari 2014 arriveerden van elkaar verschillen. In totaal zijn 356 interviews volledig afgenomen. Op basis van het totaal aantal bezochte adressen is de respons laag: 25%. In 50% van de gevallen is geconstateerd dat de beoogde respondent inmiddels uit Nederland vertrokken was (en dus tot de oneigenlijke non-respons behoort). Als deze adressen buiten beschouwing worden gelaten, is de respons 51%. Dit is vergelijkbaar met de responspercentages in het onderzoek onder recent gemigreerde Polen en Bulgaren.

Hoeveel Roemenen zijn er in Nederland?

Roemenen kunnen zich net als Bulgaren vanaf 1 januari 2007 vrij vestigen in de EU vanwege het lidmaatschap dat toen inging. Nederland stelde echter een voorwaarde aan verblijf: de noodzaak van een twv om hier te mogen werken. Deze voorwaarde was zoals gezegd tot 1 januari 2014 van kracht. De gedachte was dat de twv een grote instroom zou tegenhouden. Hoewel het aantal Roemenen in Nederland nog steeds relatief klein is in vergelijking met andere EU-landen, is er sprake van een duidelijke toename sinds 2007: van een paar honderd per jaar in de jaren voor 2007 tot circa 5000 per jaar in 2014. Na 1 januari 2014 nam de immigratie van Roemenen toe. Voor Bulgaren is deze toename niet zichtbaar. Daarmee is de immigratie van Roemenen in 2014 vergelijkbaar met de omvang van de immigratie uit Bulgarije. Overigens komen er jaarlijks vijf keer zoveel Poolse immigranten naar Nederland als Roemeense. De migratie uit Polen is op jaarbasis groter dan die van de vier grootste niet-westerse migrantengroepen (Turks, Marokkaans, Surinaams, Antilliaans) samen.

Lang niet alle Roemenen blijven in Nederland, het migratiesaldo is relatief laag. Opvallend is dat de emigratie onder Roemenen blijft toenemen, ook na 1 januari 2014, terwijl we onder Bulgaren een daling zien. In de eerdere publicatie over Bulgaren en Polen zagen we al dat onder Bulgaren settelen lijkt toe te nemen.

Het is lastig om precies aan te geven hoeveel Roemenen er in Nederland verblijven. Enerzijds omdat er veel in- en uitstroom is en de groep dus continu van omvang en samenstelling verandert, anderzijds omdat lang niet iedereen zich inschrijft in het Nederlandse bevolkingsregister. Migranten die van plan zijn korter dan vier maanden te blijven (bv. seizoenarbeiders) hoeven zich niet in te schrijven, en niet iedereen die langer blijft schrijft zich in. Het CBS (2015) heeft onlangs becijferd dat van alle Roemeense werknemers in Nederland circa de helft is ingeschreven in het bevolkingsregister. Als we alleen kijken naar het aantal ingeschrevenen in het bevolkingsregister, dan stonden er op 1 januari 2015 21.000 Roemenen ingeschreven. Het gaat dus om een relatief kleine groep. Op diezelfde datum stonden bijna 138.000 Polen ingeschreven.

Kenmerken van de Roemenen die naar Nederland komen

Het merendeel van de door ons onderzochte recente migranten uit Roemenië is arbeidsmigrant, een op de vijf komt als studiemigrant naar Nederland, een ongeveer even groot aandeel komt als gezinsmigrant. Roemeense arbeidsmigranten zijn net iets vaker man dan vrouw, gezinsmigranten zijn vaker vrouw, studiemigranten zijn even vaak man als vrouw. Van alle migranten uit Roemenië is 80% onder de 35 jaar. De meerderheid kende al mensen in Nederland voor ze naar Nederland kwamen. Dit komt overeen met de migratieliteratuur, waaruit naar voren komt dat mensen vaak migreren naar landen waar ze al mensen kennen (kettigmigratie).

De meerderheid van de recent ingeschreven migranten is etnisch Roemeens, een klein aandeel is afkomstig uit de Hongaarse minderheid (6%). In ons onderzoek troffen we nauwelijks Roma uit Roemenië aan. Zij schrijven zich wellicht niet vaak in het bevolkingsregister in. Het grootste deel van de Roemeense migranten komt uit Boekarest, bijna een derde (29%). Andere herkomstregio's waar relatief veel Roemenen vandaan komen zijn Bacau (12%), Constanta (8%), Galati (5%) en Cluj (6%). Slechts een klein deel heeft kinderen bij zich in huis in Nederland wonen (12%); 9% van de Roemeense migranten geeft aan dat de kinderen in het land van herkomst wonen. Het aandeel Roemenen dat hier met het gezin is, is dus relatief laag.

Opleidingsniveau recent gemigreerde Roemenen hoog

De Roemenen die recent naar Nederland zijn gemigreerd zijn hoog opgeleid. Ook Engbersen et al. (2011) constateerden dit in hun onderzoek onder Roemenen van enkele jaren geleden. Maar liefst 55% van de niet-schoolgaande Roemenen heeft een hoog opleidingsniveau (hbo/wo-niveau) en 26% heeft een middelbaar opleidingsniveau (havo/vwo/mbo-niveau). Een op de vijf is laagopgeleid (max. vbo/mavo-niveau). Hiermee scoren ze hoger dan de toch goed opgeleide Poolse groep, die veel vaker in de middelste categorie zit. Net als bij de Poolse groep in Nederland, zien we bij Roemenen dat de vrouwen hoger zijn opgeleid dan de mannen.

Wat opvalt is dat de Roemenen die hiernaartoe zijn gekomen, hoger zijn opgeleid dan de bevolking in Roemenië. Dus in tegenstelling tot wat we bij de Bulgaren constateerden – dat er een selectie van laagopgeleide Bulgaren naar Nederland komt – zien we bij de Roe-

menen dat een selectie van hoogopgeleide personen naar Nederland komt. Bovendien is een op de vijf recente Roemeense migranten studiemigrant: zij studeren full time in het Nederlands hoger onderwijs. Overigens zien we een vergelijkbaar aandeel studenten onder de Bulgaarse migranten. Hoewel de vergelijking met andere landen lastig is vanwege een gebrek aan systematische gegevensverzameling, lijkt het beeld dat Roemeense migranten vaak hoogopgeleid zijn ook te gelden voor andere Europese landen (Andren en Roman 2014).

De woonsituatie in Nederland

De Roemeense migranten wonen verspreid over Nederland, maar voornamelijk in de grote steden. Het grootste aantal Roemenen woont in Amsterdam. Het merendeel van de Roemeense migranten woont in een appartement of eengezinswoning. Iets meer dan 10% van de onderzochte Roemenen woont in een hostel, pension of bungalowpark. Bijna de helft van de Roemeense migranten deelt de woning met niet-familieleden, vooral degenen die in pensions en bungalowparken wonen. Bijna een op de vijf Roemenen geeft aan alleen te wonen en ruim een kwart deelt de woning met familieleden. Het is niet verrassend dat studenten en arbeidsmigranten vaker de woning met niet-familieleden delen, terwijl gezinsmigranten vaker de woonruimte delen met familieleden (en nauwelijks met anderen erbij). De meerderheid van de Roemeense migranten heeft een woning betrokken die eigendom is van een particuliere verhuurder. In dit onderzoek zien we dat maar een heel klein deel huurt via de werkgever of een uitzendbureau.

Regelmatig komen er berichten in de media dat de woonsituatie slecht is. Ook de interviewers deden soms melding van zeer eenvoudige onderkomens. Vaak betrof het pensions en bungalowparken, of woningen waar meerdere mensen op één adres woonden. In de beleving van de respondenten vinden we dit beeld echter nauwelijks terug. Slechts 4% is expliciet ontevreden; 11% is niet tevreden, maar ook niet ontevreden; een grote meerderheid geeft aan (heel) tevreden te zijn met de woonsituatie. Wellicht vergelijken de meesten hun woonsituatie vooral met de slechtere woonsituatie voor migratie. Een minder gunstig beeld van de woonsituatie kan van toepassing zijn op Roemeense migranten die zich niet inschrijven omdat zij voor tijdelijke arbeid naar Nederland komen.

Roemenen redden zich goed in het Engels

Slechts weinig Roemenen kunnen zich redden in de Nederlandse taal, Roemeense mannen nog minder dan Roemeense vrouwen. Dit is niet verwonderlijk omdat ten tijde van het onderzoek de migranten gemiddeld pas een jaar in Nederland zijn. Toch valt op dat er weinig inspanningen zijn verricht om het Nederlands te leren. Bovendien blijkt de Nederlandse taalbeheersing slechter dan onder Polen en Bulgaren die een aantal jaren geleden zijn onderzocht en toen ook pas in Nederland waren. Opvallend is verder dat de grote groep studiemigranten en de hoogopgeleide Roemenen de Nederlandse taal niet noemenswaardig beter beheersen dan laagopgeleide Roemeense migranten. Wellicht dat de goede beheersing van het Engels – en dat geldt niet alleen voor Roemeense studenten, maar ook voor veel laagopgeleide Roemeense migranten – de prikkel wegneemt om te

investeren in het Nederlands. Het kan zijn dat voor Nederlandse werkgevers Engels voldoende is om te kunnen communiceren met de Roemeense werknemers.

Merendeel heeft goede positie op de Nederlandse arbeidsmarkt

De Roemeense migranten die wij hebben onderzocht, laten een ander beeld zien dan het stereotype beeld van de arbeider in de land- en tuinbouw. Een belangrijk deel van de Roemeense migranten is werkzaam in de ICT-sector of doet bijvoorbeeld onderzoek aan Nederlandse universiteiten. Uiteraard bevindt zich onder de ingeschreven Roemeense migranten ook een groep die werkt aan de onderkant van de arbeidsmarkt, maar deze groep is veel geringer van omvang dan die onder Polen en Bulgaren, bij wie de meerderheid bleek te werken in de productie, land- en tuinbouw, bouw of schoonmaak. Ook valt op dat slechts een laag aandeel in Nederland werkloos is. Roemeense mannen hebben vaker dan de vrouwen een betaalde baan in Nederland.

Ondanks de goede positionering van vooral hoogopgeleide Roemenen zien we, net als bij andere migrantengroepen, dat de beroepsstatus van de baan die migranten in Roemenië hadden, gemiddeld hoger ligt dan de beroepsstatus van de baan in Nederland.

Deze daling in beroepsstatus wordt gecompenseerd door de hogere inkomsten. Van de Roemenen werkt een meerderheid fulltime – vaak meer dan 40 uren per week. Veelal werken zij in tijdelijke banen en bijna een derde van de recente Roemeense migranten werkt regelmatig in de avonden of weekenden. Een klein deel oefent een functie uit waarbij men gevaarlijk of lichamelijk zwaar werk verricht.

Weinig verschil tussen voor en na 1 januari 2014 gemigreerde Roemenen

De verschillen tussen Roemeense migranten die voor 1 januari 2014 naar Nederland migreerden en nog een twv vergunning nodig hadden, en migranten die na deze datum kwamen, zijn gering. Een van de meer kenmerkende verschillen is dat de migranten die voor 1 januari 2014 kwamen vaker als zelfstandige werken. Dat is voor de hand liggend aangezien zij als zelfstandige voor 1 januari 2014 geen twv nodig hadden. Het aandeel zelfstandigen dat voor 1 januari 2014 migreerde (11%) is vergelijkbaar met dat onder Bulgaren in de periode 2010/2011 (13%).

Oriëntatie op Nederland en Roemenië

Roemeense migranten blijken regelmatig contact te hebben met autochtone Nederlanders. De meerderheid van de Roemenen (57%) geeft aan dagelijks contact te hebben met autochtone Nederlanders, een groot deel waarschijnlijk via het werk. Er is ook een groep (circa 20%) die geen contact heeft met Nederlanders. Eenzelfde percentage geeft aan nooit of nauwelijks contact te hebben binnen de eigen etnische groep. Dit kan te maken hebben met de geringe omvang van de Roemeense groep in Nederland.

Roemenen zijn (nog) weinig ingebed in het verenigingsleven in Nederland en interesseren zich slechts matig voor de politiek hier en die in Roemenië. Een op de drie Roemenen heeft (nog) een huis in Roemenië en bijna de helft stuurt geld naar het herkomstland.

Vooral de laagopgeleide Roemenen springen eruit: driekwart stuurt geld naar het herkomstland.

Gezien het gemiddeld genomen hoge opleidingsniveau, de grote groep studenten en de goede beheersing van het Engels, verwachten we dat de Roemeense groep in Nederland veelvuldig contact onderhoudt met andere migrantengroepen en vaker Engelstalige media gebruikt. De grote groep studenten onder hen, maar ook de hoogopgeleide kenniswerkers, verleggen wellicht niet zozeer hun focus van Roemenië naar Nederland, maar hebben veeleer een internationale oriëntatie

Religie en morele opvattingen

Vrijwel alle Roemeense migranten zijn lid van een kerk, voornamelijk de oosters-orthodoxe kerk (80%); een kleine groep geeft aan rooms-katholiek te zijn (10%). Het kerkbezoek is echter laag; dat was al zo voor migratie, maar is na migratie nog verder gedaald.

Toch beschouwt de helft van de recente Roemeense migranten zichzelf als vrij tot heel religieus. Onder de laagopgeleide Roemenen is dit aandeel nog hoger. Opvattingen over echtscheiding en homoseksualiteit zijn progressief te noemen.

Ervaringen in Nederland

De meerderheid van de recente Roemeense migranten is tevreden met het leven hier.

Zij zijn met name tevreden over hun verdiensten en vinden hun leefsituatie beduidend beter dan toen zij nog in Roemenië woonden. De helft van de Roemeense migranten zegt zich hier thuis te voelen, een wat kleiner aandeel soms wel en soms niet. Een minderheid van 16% voelt zich niet thuis.

Ook over de manier waarop ze in Nederland zijn ontvangen overheerst tevredenheid: een ruime meerderheid vindt Nederland een gastvrij land voor Roemenen. Uit eerder onderzoek weten we dat onder de Nederlandse bevolking het beeld van de Roemeense groep, net als dat van de Bulgaarse groep, niet gunstig is. Het is dan ook niet alleen tevredenheid die doorklinkt. Een op de vijf Roemeense migranten geeft aan dat de eigen groep vaak wordt gediscrimineerd in Nederland en 44% denkt dat dit soms gebeurt. Het aandeel dat zelf discriminatie heeft ervaren in de korte tijd dat ze in hier zijn, ligt op 8%.

Kijken we binnen de Roemeense groep, dan valt op dat gezinsmigranten hun verblijf hier het positiefst beoordelen. Ook de Roemeense studiemigranten springen er in positieve zin uit. Zij voelen zich vaak al thuis, zijn tevreden met hun leven hier en zijn minder vaak van mening dat zij zelf of de eigen groep in Nederland worden gediscrimineerd.

Minderheid van de Roemenen ziet toekomst in Nederland

Van de hele groep denkt een derde in Nederland te blijven wonen. Vergelijken we dit met de migranten uit Polen en Bulgarije dan zien we dat Roemenen qua verblijfsintentie een positie innemen tussen de Polen en Bulgaren. Ongeveer even lang na hun migratie dacht bijna de helft van de Polen in Nederland te blijven wonen, tegenover een kwart van de Bulgaren. Binnen de groep Roemenen zien we weinig verschil in verblijfsintenties; bij de Bulgaarse migranten zagen we dat de laagopgeleiden vaker van plan waren te blijven.

Ondanks hun verhoudingsgewijs grote tevredenheid met het leven hier, lijken patronen van settelen onder Roemenen nog relatief zwak. Een indicatie hiervoor is bijvoorbeeld het lage aandeel Roemenen met een gezin in Nederland. Slechts 12% heeft hier kinderen in het huishouden. Het aandeel met kinderen ligt veel hoger onder de recente migranten uit Polen en Bulgarije. Ook emigratie uit Nederland komt onder Roemenen relatief veel voor: 50% van onze steekproef bleek alweer uit Nederland vertrokken te zijn.

Conclusie: ingeschreven Roemeense migranten doen het goed in Nederland

In eerder onderzoek is gesteld dat sprake is van een tweedeling binnen de Roemeense groep in Nederland (Korf et al. 2011): een groep hoogopgeleide Roemenen voornamelijk woonachtig in de grote steden en werkzaam in ICT-bedrijven of op universiteiten, en een groep laagopgeleide seizoenswerkers meestal woonachtig in de plattelandsgebieden (vaak in het zuiden van het land) en werkzaam in de bouw, industrie of land- en tuinbouw. In hoeverre zien we dit beeld terug in onze surveygegevens?

Hoewel ook wij beide groepen terugvinden in de surveygegevens, is onze conclusie dat de (ingeschreven) recent gemigreerde Roemenen het gemiddeld genomen goed doen in Nederland. De groep aan de bovenkant – zeer goed opgeleid, studierend of werkend in hogere c.q. wetenschappelijke beroepen – is getalsmatig duidelijk in de meerderheid. Ruim de helft van de niet-schoolgaande recente migranten uit Roemenië is opgeleid op hbo/wo niveau en daar komt de groep studiemigranten in het Nederlandse hoger onderwijs nog bij.

Het aandeel hoogopgeleiden ligt daarmee veel hoger dan in de Bulgaarse of Poolse groep. In de Bulgaarse groep van recente migranten bevindt zich ook een aanzienlijk aandeel studiemigranten, maar de overige Bulgaren zijn doorgaans laagopgeleid en werkzaam aan de onderkant van de arbeidsmarkt. We omschreven hun positie eerder als kwetsbaar.

De Poolse groep die recent naar Nederland is gekomen, blijkt aanzienlijk beter opgeleid te zijn dan de Bulgaren, maar vooral op middelbaar niveau. Zij zijn veel minder dan de ingeschreven Roemenen werkzaam in hogere beroepen. De gemiddelde beroepsstatus is dus aanzienlijk lager onder de Polen.

Een verklaring waarom vooral laagopgeleide Bulgaren naar Nederland komen, is wellicht gelegen in de aanzuigende werking van de Turks-Nederlandse gemeenschap in Nederland. Dit speelt bijvoorbeeld in Duitsland ook een rol. Turkse Bulgaren blijken vaak te werken voor Turks-Nederlandse werkgevers in banen aan de onderkant van de arbeidsmarkt.

De hoogopgeleide Roemenen die recent naar Nederland zijn gekomen en die hebben deelgenomen aan het onderzoek voldoen aan het beeld van kennismigranten: zij spreken uitstekend Engels en ze komen hier om te werken in hoge-statusberoepen in internationale bedrijven of om te studeren of werken aan Nederlandse universiteiten.

In ons onderzoek onder ingeschreven Roemenen is de groep aan de onderkant beduidend kleiner. Een op de vijf recente migranten uit Roemenië heeft niet meer dan vbo/mavo niveau, en een kwart van het totaal werkt in lagere statusberoepen bijvoorbeeld in de bouw, land- en tuinbouw of doet productiewerk. Het lijkt erop dat deze groep doorgaans

kort in Nederland blijft – alleen voor seizoensarbeid – en dat ze daarom dus relatief weinig worden aangetroffen in ons onderzoek. De helft van onze steekproef bleek immers alweer uit Nederland te zijn vertrokken. De omvang van deze meer kwetsbare groep kan in werkelijkheid echter ook groter zijn dan wij inschatten, bijvoorbeeld omdat hun werkgevers of de eigenaren van hun woonlocaties weigeren mee te doen aan het onderzoek. Mocht dit zo zijn, dan rijst wel de vraag waarom we dit niet zijn tegengekomen bij de Poolse en Bulgaarse migranten uit het eerdere onderzoek. Ook geven onze non-responsanalyses geen aanwijzingen dat we een selectieve groep ingeschreven Roemenen onderzoeken.

Het is niet onwaarschijnlijk dat het beeld van de niet ingeschreven Roemenen minder positief is. Desalniettemin sprong ook in de bevindingen van Engbersen et al. (2011) – die zowel ingeschreven als niet-ingeschreven Roemenen ondervroegen – het hoge opleidingsniveau van Roemeense migranten in het oog. Ons onderzoek richtte zich alleen op Roemenen die zich hebben ingeschreven. Zoals het CBS onlangs heeft becijferd, schrijft ongeveer de helft van de werknemers uit Roemenië zich in het bevolkingsregister in. Van degenen die niet als werknemer in Nederland staan geregistreerd, is niet bekend hoe groot het aandeel niet-ingeschreven personen is. Er is meer onderzoek nodig naar verschillen in leefsituatie tussen ingeschreven en niet-ingeschreven migranten uit Midden- en Oost-Europa.

Ander onderzoek geeft aan dat onder de niet-ingeschreven personen de problemen nijpender lijken (zie bv. Korf et al. 2011) maar veel onderzoek is er nog niet gedaan naar deze groep. Met name bij de groep Roma worden problemen gesignaleerd. Hun leefsituatie in Nederland is ongunstig en meermalen is sprake van crimineel gedrag; soms betreft het rondreizende bendes. Deze Roma zijn afkomstig uit verschillende landen (o.a. Bulgarije, Roemenië, Hongarije). Daarnaast zijn er in de grote steden signalen dat Roemenen problemen hebben met betrekking tot huisvesting en armoede (zie bv. Booij et al. 2014). Ook de ervaringen van de Roemeense interviewers in dit onderzoek geven aan dat er problemen zijn bij huisvesting. Uit een vorig jaar verschenen studie van De Boom et al. (2014) blijkt dat criminaliteit onder Roemenen voornamelijk door niet-ingeschreven personen wordt gepleegd. Hier is waarschijnlijk sprake van grensoverschrijdende criminaliteit. Er wordt ook wel gesproken van mobiel banditisme (Siegel 2013).

We hebben in dit onderzoek voor alle onderzochte aspecten steeds een vergelijking gemaakt tussen laagopgeleide en hoogopgeleide Roemenen. Laten we dat hier nog eens systematisch op een rij zetten. Qua woonsituatie zijn de hoogopgeleide Roemenen wat vaker tevreden dan de laagopgeleiden, maar ook de laagopgeleiden zijn in meerderheid tevreden. In de beheersing van de Nederlandse taal zien we geen verschillen naar opleidingsniveau. Wel beheersen de hoogopgeleide Roemenen de Engelse taal beter en doen ze relatief wat vaker inspanningen om de Nederlandse taal te leren. Op de arbeidsmarkt zien we dat hoogopgeleide Roemenen wat vaker werk hebben (en vanzelfsprekend een hogere beroepsstatus en daarmee samenhangend een hogere tevredenheid met het inko-

men), maar ook hier is het verschil niet groot. Wel zien we dat de laagopgeleide Roemenen minder vaak vaste contracten hebben en vaker op onregelmatige tijden en meer uren werken. Laagopgeleide Roemenen werken frequenter als zelfstandige.

De gerichtheid op Nederland (in contact, mediagebruik en politieke interesse) verschilt niet noemenswaardig naar opleidingsniveau. Laagopgeleide Roemenen hebben in Nederland wel wat vaker contact met herkomstgenoten en sturen ook vaker geld naar Roemenië. De tevredenheid met het leven hier verschilt niet tussen de opleidingsniveaus. Wel voelen de laagopgeleide Roemenen zich meer thuis in Nederland en vinden ze vaker dat hun leefsituatie er na migratie op vooruit is gegaan.

De verschillen naar ervaren discriminatie zijn niet significant. Ook is er geen verschil tussen de laag- en hoogopgeleide Roemenen in het aandeel dat in Nederland wil blijven. Waar we bij de Bulgaren nog zagen dat juist de zeer laagopgeleide groep (met max. basisonderwijs) veel vaker in Nederland wil blijven, zien we bij de Roemenen dit beeld niet terug. Al met al zijn er verschillen tussen ingeschreven hoog- en laagopgeleide Roemenen in Nederland, maar zijn deze relatief gering. Binnen de groep ingeschreven Roemenen is dus geen sprake van een duidelijke tweedeling.

Van de (ingeschreven) recent gemigreerde Roemenen in Nederland ontstaat in dit onderzoek dus het volgende beeld: gemiddeld hoogopgeleid, komt voornamelijk om te werken of te studeren, is vaak alleen, soms met een partner, maar weinig met kinderen, heeft meestal een tijdelijk verblijfsperspectief en is niet erg gericht op settelen in Nederland. Het hoge aandeel hoogopgeleiden in de Roemeense groep heeft een internationale oriëntatie en zij redden zich prima met de Engelse taal die zij doorgaans uitstekend spreken. Deze conclusie gaat in tegen het heersende beeld van Roemenen in Nederland. In een onderzoek van enkele jaren geleden bleek hoe negatief de beeldvorming is (Dagevos en Gijsberts 2013). Over weinig migrantengroepen wordt zo negatief gedacht als over Roemenen (en Bulgaren). Niet alleen heerst er angst dat Roemenen (en Bulgaren) werk af- of overnemen van autochtone Nederlanders, ook worden zij veelvuldig in verband gebracht met criminaliteit. Berichten in de media over rondtrekkende Roemeense bendes, de problematiek rondom groepen Roma, overbewoning en overlast in de grote steden en de erbarmelijke omstandigheden waaronder Roemeense seizoenswerkers op de erven van Nederlandse boerenbedrijven wonen, bepalen het beeld. Dat er de afgelopen jaren ook hoogopgeleide, succesvolle Roemeense migranten naar Nederland zijn gekomen, staat bij weinigen op het netvlies.

Een laatste belangrijke conclusie is dat er bij de ingeschreven Roemeense migranten meer verschillen dan overeenkomsten zijn met migranten uit Bulgarije. Dat ze zo vaak in een adem genoemd worden, is dan ook niet geheel terecht. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) stelde vorig jaar dat beleidsaandacht voor Bulgaren en Roemenen nodig is (Kremer en Schrijvers 2014). Als we alleen naar de recent gemigreerde Roemenen kijken die zich inschrijven in Nederland, zien we echter geen grote problemen. De Bulgaarse groep in Nederland verkeert in sociaaleconomisch opzicht in een kwetsbare

ROEMEENSE MIGRANTEN

positie, maar de Roemeense groep die zich heeft ingeschreven in Nederland staat er goed voor.

1 Recent gemigreerde Roemenen in Nederland

1.1 Arbeidsmigratie vanuit Roemenie naar Nederland

De afgelopen jaren zijn Roemenen naar Nederland gekomen om te werken, te studeren of om zich bij een partner en/of kinderen te voegen. Roemenen konden zich net als Bulgaren vanaf 1 januari 2007 vrij vestigen in de Europese Unie (EU) vanwege het lidmaatschap dat toen inging. Nederland stelde echter een voorwaarde: de noodzaak van een tewerkstellingsvergunning. Deze voorwaarde was tot 1 januari 2014 van kracht (zie kader 1.1). De gedachte was dat dit een grote instroom zou kunnen tegenhouden. Na 1 januari 2014 is het aantal Roemenen dat zich in Nederland inschreef inderdaad gestegen, maar het blijft een relatief kleine groep in vergelijking met het aantal Roemenen dat naar andere Europese landen migreert. Toch hebben de Roemenen veel aandacht gekregen in de media, en bepaald niet louter positief. Er werd onder meer bericht over Roemeense bendes die zich in Nederland bezighouden met inbraken, skimming of mensenhandel. De Nederlandse bevolking blijkt dan ook over weinig andere groepen zo negatief te oordelen als over de Roemenen (en Bulgaren). In deze publicatie kijken we vanuit het perspectief van de Roemeense migranten: hoe vergaat het hen in Nederland en hoe ervaren zij Nederland? In 2013 publiceerde het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) het rapport *Nieuw in Nederland* over de leefsituatie van recent gemigreerde Polen en Bulgaren (Gijsberts en Lubbers 2013). In 2015 volgde een rapportage over hoe de positie van deze Poolse en Bulgaarse migranten zich sindsdien verder ontwikkelde (Gijsberts en Lubbers 2015). Sinds de uitbreiding van de Europese Unie in 2004 nam de instroom van Poolse migranten sterk toe. Ook kwamen steeds meer Bulgaren en Roemenen naar Nederland. In de beeldvorming worden Bulgaren en Roemenen vaak aan elkaar gelijk gesteld (zie bv. Dagevos en Gijsberts 2013). Over de Roemeense migranten die na de uitbreiding van de EU zijn gekomen, is echter weinig bekend (m.u.v. Engbersen et al. 2011; Korf et al. 2011). Deze rapportage wil daarin verandering brengen door in te zoomen op migranten uit Roemenië die nog maar kort in Nederland zijn. Daartoe is een representatieve steekproef getrokken uit de groep Roemenen die zich tussen 1 januari 2013 en 1 oktober 2014 in de Nederlandse bevolkingsregisters heeft ingeschreven. Deze migranten zijn eind 2014 benaderd en geïnterviewd door een interviewer uit de eigen groep in de Roemeense taal. Het onderzoek richt zich dus uitsluitend op de ingeschreven migranten uit Roemenië. Sommige schattingen geven aan dat minder dan de helft van de Roemenen zich inschrijft (Van der Heijden et al. 2013; CBS 2015).

De opzet van het onderzoek en ook de gebruikte vragenlijst is zo veel mogelijk identiek aan het onderzoek onder de recent gemigreerde Polen en Bulgaren van een paar jaar geleden, zodat een vergelijking mogelijk is. Daarbij moet wel in het oog worden gehouden dat de periode van onderzoek verschilt. Verschillen tussen de Roemenen enerzijds en de Polen en Bulgaren anderzijds kunnen dus niet alleen te maken hebben met de herkomst maar ook met verschillen tussen de onderzoeksperiodes. Zo vond het onderzoek onder

Bulgaren plaats terwijl de eis van een tewerkstellingsvergunning (twv) nog van kracht was. De Roemeense onderzoeksgroep bestaat echter uit een deel dat naar Nederland migreerde terwijl de twv van kracht was en een deel dat hier niet meer mee te maken had. Dit maakt het overigens mogelijk om te onderzoeken of deze groepen verschillen in samenstelling.

De volgende onderzoeksvragen staan centraal in deze rapportage:

- 1 Wat zijn de kenmerken van de Roemenen die recent naar Nederland zijn gekomen?
En: zijn er verschillen tussen de Roemenen die voor en na het wegvallen van de eis van een tewerkstellingsvergunning (twv) naar Nederland kwamen?
- 2 Hoe staat het met de sociaaleconomische positie van Roemenen in Nederland en hoe is hun sociaaleconomische positie in vergelijking met die voor migratie?
- 3 Hoe staat het met de sociaal-culturele positie van Roemenen in Nederland?
- 4 Wat is het verblijfsperspectief van recent gemigreerde Roemenen in Nederland?

De eerste onderzoeksvraag richt zich op de samenstelling van de groep Roemenen die zich in Nederland inschrijft. Wat is bijvoorbeeld hun demografische achtergrond en hun opleidingsniveau? Uit welk deel van Roemenië komen ze? Vanuit welke motieven zijn ze naar Nederland gekomen? En komen er in 2014, als er geen tewerkstellingsvergunning meer nodig is, andere Roemenen naar Nederland dan daarvoor? Ook kijken we hoe de woon-situatie van deze recent gemigreerde Roemenen in Nederland is.

Met de tweede onderzoeksvraag besteden we aandacht aan de manier waarop Roemeense migranten terecht zijn gekomen vrij kort na hun migratie naar Nederland. We kijken daarbij naar de structurele inpassing van migranten. Hoe staat het met het verwerven van de Nederlandse taal? Vinden ze een baan? Daarnaast kijken we naar de wijze waarop de leef-situatie in termen van werk en inkomen in Nederland zich verhoudt tot die in het land van herkomst. Hebben ze hier vaker een baan dan in Roemenië? In hoeverre is de tevredenheid met het inkomen toegenomen?

Met de derde onderzoeksvraag richten we ons op de sociaal-culturele positie in Nederland. Het gaat dan om zaken als de contacten met andere migranten uit Roemenië of met Nederlanders, de mate waarin men gericht is op Roemenië of op Nederland, het geloof en de morele opvattingen.

De vierde onderzoeksvraag betreft de ervaringen in Nederland. We kijken naar de tevredenheid met het leven in Nederland, het al dan niet ervaren van discriminatie en het verblijfsperspectief van de Roemeense migranten. Zijn ze van plan te blijven of juist niet?

Kader 1.1 Regelgeving voor migranten uit Midden- en Oost-Europa in Nederland

Toegang tot werk

Roemenië is op 1 januari 2007 toegetreden tot de Europese Unie (EU), gelijk met Bulgarije. Polen (samen met negen andere Midden-, Oost- en Zuid-Europese landen) trad al op 1 mei 2004 toe. Vanaf toetreding kunnen inwoners uit deze landen zich vrij vestigen in Nederland. Tevens bestaan er geen beperkingen meer om als zelfstandig ondernemer aan de slag te gaan. Dit geldt echter wel voor werken in loondienst. Poolse immigranten hadden tot 1 mei 2007 een tewerkstellingsvergunning (twv) nodig om als werknemer aan de slag te gaan. Sinds die datum is de arbeidsmarkt vrij toegankelijk voor Polen. Roemenen en Bulgaren hadden tot 1 januari 2014 een twv nodig voor een baan in loondienst. Deze beperking is per 1 januari 2014 opgeheven.

Een twv diende te worden aangevraagd door de Nederlandse werkgever die een werknemer uit het buitenland in loondienst wilde nemen. Een twv was nodig op grond van de Wet arbeid vreemdelingen (Wav) en diende te worden aangevraagd bij uwv werkbedrijf. Een werknemer kon de twv niet zelf aanvragen. Er moest sprake zijn van arbeid in loondienst op basis van een arbeidsovereenkomst. De werknemer moest minimaal het wettelijk minimumloon verdienen. Ook gezinsleden van de arbeidsmigrant hadden een twv nodig om te kunnen werken.

De werkgever was overigens wettelijk verplicht eerst werknemers te zoeken waarvoor geen twv nodig is (het zogenaemde prioriteitsgenietend aanbod). Bij de aanvraag van de twv diende hij of zij te bewijzen dat eerst minstens vijf weken was gezocht naar personeel waarvoor geen twv nodig is. Voor moeilijk te vervullen functies gold hiervoor een periode van minimaal drie maanden. Minimaal vijf weken voor de aanvraag van de twv moest de vacature gemeld worden bij het uwv. Een andere vereiste was dat de buitenlandse werknemer huisvesting moest hebben. Een werkgever hoefde geen twv aan te vragen als de werkgever personeel inhuurde via een ander bedrijf of een uitzendbureau dat al over een twv beschikte.

Inschrijving in de Basis Registratie Personen

Inschrijving in de Basisregistratie Personen (BRP) van de gemeente waar men woont, is verplicht als iemand van plan is langer dan vier maanden in Nederland te wonen. Dit moet binnen vijf dagen na aankomst in Nederland gebeuren. Als iemand langer dan acht maanden uit Nederland vertrekt, moet hij of zij zich uitschrijven. Deze periode hoeft overigens niet aaneengesloten te zijn (binnen een jaar minstens acht maanden in het buitenland). Ook als in Nederland een huis wordt aangehouden, dient men zich uit te schrijven.

Inschrijving in de BRP is verplicht, maar als men zich niet inschrijft heeft dit geen gevolgen voor het verblijfsrecht in Nederland. Het verblijfsrecht ontstaat namelijk van rechtswege; men mag in Nederland verblijven op grond van het EU-verdrag, ook al schrijft men zich niet in. In het wetsvoorstel BRP – op 16 april 2013 aangenomen door de Tweede Kamer – is wel een boeteclausule opgenomen voor het niet-registreren. Verder kan een onredelijk beroep op sociale voorzieningen ertoe leiden dat de IND het verblijfsrecht van een EU-burger intrekt en hij of zij moet vertrekken uit Nederland.

Bron: www.rijksoverheid.nl; www.ind.nl; www.werk.nl

Alvorens we deze onderzoeksvragen in de volgende hoofdstukken beantwoorden, bespreken we in dit hoofdstuk eerder onderzoek naar en onder Roemeense migranten in Nederland (§ 1.2). Vervolgens presenteren we in paragraaf 1.3 op basis van statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) enkele algemene demografische gegevens over immigratie en emigratie, omvang en spreiding van de groep Roemeense migranten in Nederland. In paragraaf 1.4 gaan we in op het enquêteonderzoek dat we hebben gehouden onder Roemeense migranten.

1.2 Eerder onderzoek naar Roemeense migranten

Economische situatie in Roemenië zelf

Roemenië behoort net als Bulgarije tot een van de armste landen van de EU. Het Bruto Binnenlands product per hoofd van de bevolking (BBP) ligt hoger dan in Bulgarije, maar duidelijk lager dan in Polen. De laatste jaren is er weliswaar sprake van economische groei (tabel 1.1), maar het BBP is nog altijd circa vijf keer lager dan in Nederland.¹ Ook het gemiddelde inkomen in Roemenië is zeer laag, nog lager dan in Bulgarije (Eurostat 2013). De werkloosheid in Roemenië laat daarentegen een positiever beeld zien dan in bijvoorbeeld Polen en Bulgarije. Toch is bijna een kwart van de Roemeense jongeren werkloos en hierin is geen dalende lijn waar te nemen. De economische situatie in Roemenië is dus verre van rooskleurig. Dit is een belangrijke push factor om te migreren naar andere landen binnen de EU, waar meer kans is op een baan en betere verdiensten.

RECENT GEMIGREERDE ROEMENEN IN NEDERLAND

Tabel 1.1
Economische indicatoren in Roemenië, Polen, Bulgarije en Nederland, 2011-2013 (in absolute aantallen en in procenten)

	Roemenië			Polen			Bulgarije			Nederland		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
bbp per hoofd van de bevolking	6.500	6.600	7.100	9.600	9.900	10.100	5.200	5.500	5.500	35.900	35.800	35.900
bbp verandering ten opzichte van het voorgaande jaar (%)	+6,6	+1,5	+7,6	+4,3	+3,1	+2,0	+8,3	+5,8	0,0	+1,7	-0,3	+0,3
werkloosheid (%)	7,2	6,8	7,1	9,7	10,1	10,3	11,3	12,3	13,0	5,0	5,8	7,3
jeugdwerkloosheid (%)	23,9	22,6	23,7	25,8	26,5	27,3	25,0	28,1	28,4	10,0	11,7	13,2

Bron: Eurostat (2015a)

Roemeense immigranten in andere EU-landen

Roemenië is qua inwoneraantal vergelijkbaar met Nederland. Er wonen bijna 20 miljoen mensen. Een groot verschil met Nederland is echter dat Roemenië een echt emigratieland is, terwijl Nederland een immigratieland is. Er verblijven een paar miljoen Roemenen in andere landen, met name binnen de EU. De meeste Roemenen migreren naar Zuid-Europa. In Italië wonen meer dan een miljoen Roemenen en in Spanje wonen er ruim 700.000 (tabel 1.2). Andere landen waar veel Roemenen wonen, zijn Duitsland (ca. 250.000²) en het Verenigd Koninkrijk (131.000). Opvallend is verder dat er relatief veel Roemenen in Oostenrijk en België wonen (in beide landen ruim 50.000). De aantallen Roemenen in Nederland zijn daarbij vergeleken zeer bescheiden. Volgens Eurostat zijn er per 1 januari 2014 ongeveer 10.000 personen met de Roemeense nationaliteit in Nederland. Deze cijfers wijken af van die van het CBS (§ 1.3) omdat het CBS uitgaat van het geboorteland van de persoon (en de ouders) en een aanzienlijk deel van de Roemenen in Nederland is wel in Roemenië geboren maar heeft niet meer de Roemeense nationaliteit.³

Tabel 1.2

Roemenen in EU-landen, 2014 (in absolute aantallen)^a

	inwoners	aantal Roemenen	per 1000 land van migratie
Roemenië	19.947.311	19.947.311	
Nederland	16.829.289	9.986	0,59
Duitsland	80.767.463	245.248	3,04
België	11.203.992	57.043	5,09
Frankrijk ^b	65.835.579	23.638	0,36
Verenigd Koninkrijk	64.308.261	131.413	2,04
Tsjechië	10.512.419	6.227	0,59
Hongarije	9.877.365	30.924	3,13
Spanje	46.512.199	728.252	15,66
Italië	60.782.668	1.081.400	17,79
Portugal	10.427.301	34.204	3,28
Zweden	9.644.864	12.014	1,25
Ierland	4.605.501	16.834	3,66
Oostenrijk ^c	8.506.889	53.473	6,29

a Het betreft cijfers naar nationaliteit en niet naar geboorteland.

b De cijfers over het aantal Roemenen in Frankrijk dateren van 2005.

c De cijfers over het aantal Roemenen in Oostenrijk dateren van 2013.

Bron: Eurostat (2015b)

Roemeense immigranten in Nederland, eerder onderzoek

Er is nog weinig onderzoek gedaan naar de positie en leefsituatie van Roemeense migranten in Nederland. Dit is niet verwonderlijk gezien de relatief recente migratiegeschiedenis

van deze groep. In de beeldvorming maar ook in media en politiek worden Bulgaren en Roemenen vaak in een adem genoemd, maar in hoeverre is dat terecht? Het eerste groot-schalige onderzoek in Nederland waarin ook Roemeense arbeidsmigranten werden geïnterviewd was dat van Engbersen et al. (2011). Het ging om 628 arbeidsmigranten uit Polen, Bulgarije en Roemenië in negen Nederlandse gemeenten (Breda, Den Haag, Dordrecht, Hillegom, Katwijk, Moerdijk, Rotterdam, Westland en Zundert). In totaal zijn in dat onderzoek 112 Roemeense migranten geïnterviewd. De opzet was anders dan in het onderzoek waarvan we in dit rapport verslag doen. Er is niet uitgegaan van een representatieve steekproef van in de bevolkingsadministratie geregistreerde Roemenen. De onderzoekers hebben respondenten geworven op plekken waarvan bekend was dat er veel migranten uit Midden- en Oost-Europa verblijven, zoals bepaalde buurten, supermarkten, kerken of verenigingen. Ook is geworven in een pension in de gemeente Westland en een bungalowpark in de gemeente Zundert. Er is gebruikgemaakt van de 'sneeuwbalmethode', waarbij respondenten gevraagd is of ze nog meer landgenoten kennen die geïnterviewd willen worden. In dat onderzoek zijn dus arbeidsmigranten geïnterviewd die zijn ingeschreven in het bevolkingsregister en arbeidsmigranten die dat niet zijn. Het onderzoek geeft dus waarschijnlijk een beter beeld van de categorie tijdelijke arbeidsmigranten dan het huidige onderzoek.

Uit het onderzoek van Engbersen et al. (2011) komt onder andere naar voren dat de Roemeense groep hoogopgeleid is. Circa 40% is universitair geschoold en 50% heeft *high school* niveau. Slechts 10% heeft een lagere opleiding afgerond. De onderzochte Roemenen verrichten veelal geschoolde handarbeid (bv. onderhoudsmonteur, technicus) of geschoolde arbeid in de bouw, maar zijn net als de Bulgaarse migranten in het onderzoek tevens werkzaam in ongeschoold werk. De hogeropgeleide Roemenen werken (meer dan de andere twee groepen) ook in de dienstverlenende sector, bijvoorbeeld als ingenieur of software ontwikkelaar (zie Engbersen et al. 2011a voor het overkoepelende rapport; Burgers et al. 2011; Engbersen et al. 2011b; Snel et al. 2010, 2011 voor deelrapporten over Den Haag, Rotterdam, het Westland en West-Brabant).

Een ander onderzoek dat het vermelden waard is, is dat van Korf et al. (2011). Zij hielden een enquête onder 257 Roemeense migranten in Nederland en gingen in gesprek met deskundigen. De onderzoekers spraken met de Roemenen op straat, op hun werk en thuis. Daarnaast ondervroegen ze hen via internet door middel van de sneeuwbalmethode. De eerste groep bleek vooral te bestaan uit seizoensarbeiders en Roemenen die niet zijn ingeschreven in het Nederlandse bevolkingsregister. De internetgroep bestond vrijwel geheel uit Roemenen die wel zijn ingeschreven, veelal hoog zijn opgeleid en die gericht zijn op het opbouwen van een nieuw leven in Nederland. De onderzoekers stellen dat het onderzoek daarmee geen representatief beeld geeft van de Roemeense groep in Nederland. Ze zien (en dat is deels inherent aan de gekozen opzet) een tweedeling in een laagopgeleide groep (een op de drie in het onderzoek heeft maximaal basisonderwijs) en een hoogopgeleide groep (een op de drie is academisch geschoold). Hoewel beide groepen ongeveer evenveel werken (veel uren over het algemeen) liggen de inkomsten van de

tweede groep beduidend hoger. Overigens bestaat die groep in het onderzoek vooral uit Roemenen die voor de uitbreiding van de EU naar Nederland kwamen en die dus al veel langer hier zijn. De vraag is in hoeverre deze tweedeling onder Roemenen in Nederland in het huidige onderzoek onder recente migranten uit Roemenië wordt bevestigd.

Een aanzienlijk deel van de migranten uit Midden- en Oost-Europa in Nederland lijkt hier tijdelijk te werken als seizoensarbeider (zie bijv. SEO 2008, Berkhout en Hof 2012; CBS 2015). De arbeidsmigratie kent dan ook een sterk fluctuerend seizoenspatroon. Tijdelijke arbeidsmigranten zijn vaak jonger, werken minder vaak in de Randstad en vaker in Limburg en Noord-Brabant, en werken veel vaker als uitzendkracht en in de landbouw dan de langduriger arbeidsmigranten (Berkhout en Hof 2012). Daarnaast zien we het beeld van de hoogopgeleide Roemenen (Booi en Slot 2008; O en S 2012). Zij komen bijvoorbeeld naar Amsterdam voor studie of banen voor hoogopgeleide mensen en wonen onder meer in het centrum of in Amsterdam-Zuid. Dat neemt echter niet weg dat ook in Amsterdam duidelijk sprake is van een groep Roemenen die er minder goed voorstaat qua woon- en inkomenssituatie (Booi et al. 2014).

Uit een verkennend onderzoek naar de positie van kinderen uit Midden- en Oost-Europa komt naar voren dat het zicht op de Roemeense groep beperkt is. Over het algemeen zijn er weinig signalen met betrekking tot problemen. De groep Roma vormt evenwel een verhaal apart (Vogels et al. 2014; zie ook Korf et al. 2011). De geïnterviewde deskundigen geven bij herhaling aan dat de leefsituatie van de Roma in Nederland zeer ongunstig is en dat zij vaak betrokken zijn bij crimineel gedrag; soms betreft het rondreizende bendes. Het gaat dan vooral om Roma in de grote steden in Nederland. Zij zijn afkomstig uit verschillende landen (bv. Bulgarije, Roemenië, Hongarije).

Vorig jaar verscheen een studie van De Boom et al. (2014) naar criminaliteit onder Midden- en Oost-Europeanen in Nederland. Daaruit kwam naar voren dat van de ingeschreven Roemenen in Nederland 2% in aanraking met de politie is gekomen naar aanleiding van verdenking van een misdrijf. Dit is niet een erg hoog aandeel. Het cijfer is lager dan gemiddeld onder niet-westerse ingezetenen (3,4%), maar hoger dan onder overige westerse migranten (1,1%). Van alle verdachten uit Roemenië bleek 88% niet ingeschreven in het Nederlandse bevolkingsregister. Dit aandeel ligt hoger dan onder Polen (63%) en Bulgaren (52%). Er is waarschijnlijk sprake van grensoverschrijdende criminaliteit, vandaar dat men ook wel spreekt van mobiel banditisme (Siegel 2013). Een deel van deze groep verdachten kan tijdelijke arbeidsmigranten betreffen, die niet staan ingeschreven in het Nederlandse bevolkingsregister.

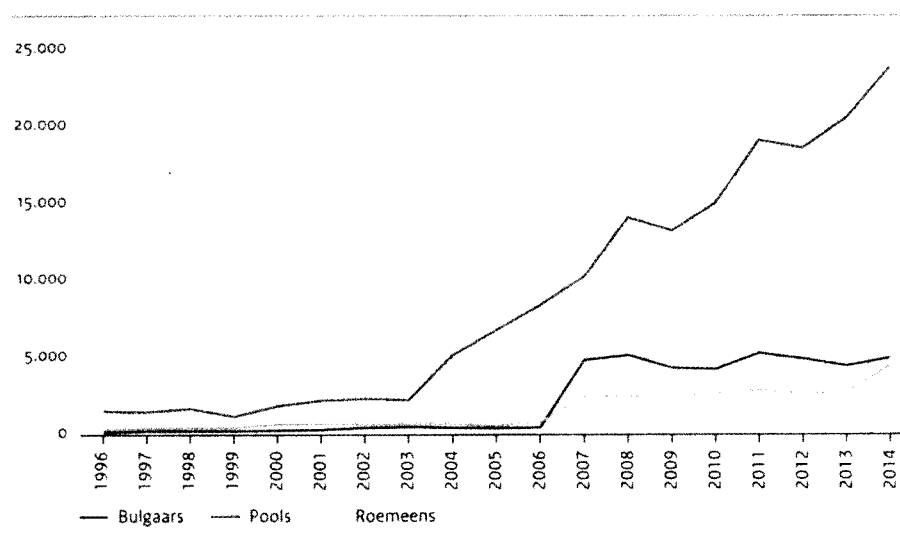
1.3 Demografische gegevens over Roemenen in Nederland

Immigratie- en emigratie

Het aantal Roemenen in Nederland is relatief klein in vergelijking met andere Europese landen. Toch is wel duidelijk sprake van een toename sinds de uitbreiding van de EU met Bulgarije en Roemenië in 2007. Dan neemt de immigratie gestaag toe van een paar honderd per jaar in de jaren voor 2007 naar circa 5000 per jaar in 2014. Dit betreft uitsluitend het aantal personen ingeschreven in de BRP (figuur 1.1). Op 1 januari 2014 is de twv-vereiste vervallen en is er opnieuw sprake van een toename (figuur 1.1). Voor Bulgaren is deze toename niet zichtbaar. Overigens komen er jaarlijks vijf keer zo veel Poolse immigranten naar Nederland dan Roemeense of Bulgaarse. De jaarlijkse immigratie vanuit Polen is inmiddels groter dan die van de vier grootste niet-westerse migrantengroepen samen. Uit andere Oost-Europese landen zoals Hongarije (ca. 2600 in 2013), Tsjechië en Slowakije (1600 vanuit beide landen samen) komen jaarlijks veel minder migranten.

Figuur 1.1

Immigratie van personen van Bulgaarse, Poolse en Roemeense herkomst, 1996-2014 (in absolute aantallen)

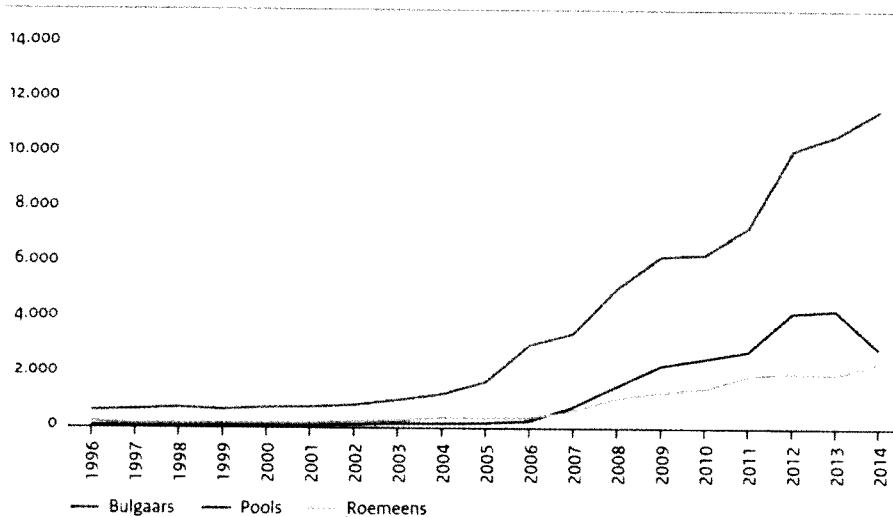
Bron: CBS (StatLine)

ROEMEENSE MIGRANTEN

Lang niet alle Roemen blijven in Nederland. We zien dat het vertrek van Roemenen uit Nederland ook gestaag is toegenomen sinds 2007 (figuur 1.2). Dit geldt ook voor Polen en Bulgaren. Opvallend is echter dat de emigratie onder Roemenen en Polen na 1 januari 2014 blijft toenemen, terwijl we dan onder Bulgaren een daling zien. In een eerdere publicatie over Bulgaren zagen we eveneens dat onder hen een patroon van settelen lijkt op te treden (zie Gijsberts en Lubbers 2015).

Figuur 1.2

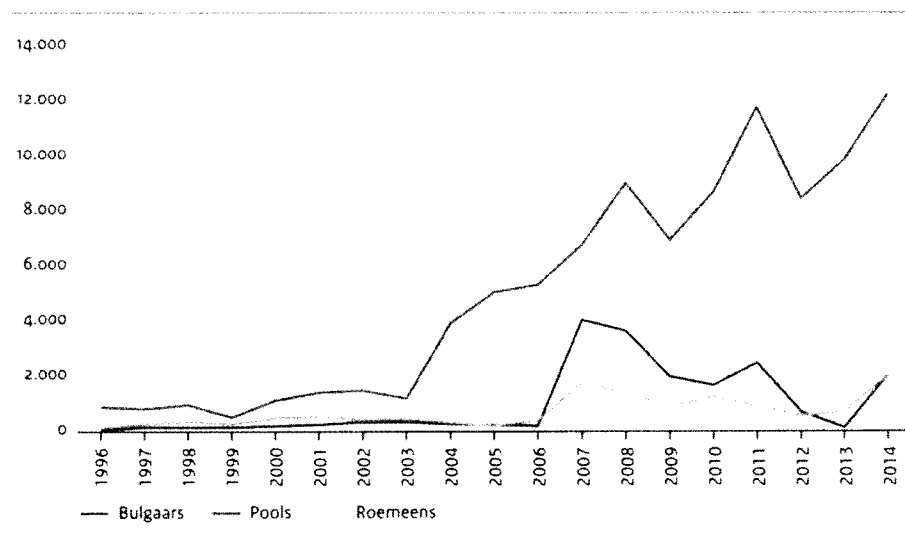
Emigratie van personen van Bulgaarse, Poolse en Roemeense herkomst, 1996-2014 (in absolute aantallen)

Bron: CBS (StatLine)

In figuur 1.3 presenteren we het migratiesaldo. Het wisselt per jaar, maar per saldo komen er jaarlijks meer Roemenen bij dan er weg gaan, en dit geldt ook voor de Polen en Bulgaren. Na een aanvankelijke afname in saldo na 2007, zien we in 2014 weer een toename. Bij de Roemenen komt dit vooral door toenemende immigratie na 1 januari 2014 (die sterker is dan de toenemende emigratie). Bij Bulgaren komt het juist door een lager aandeel dat vertrekt. In 2014 hebben ongeveer 5000 Roemenen in Nederland zich ingeschreven, terwijl er circa 3000 zijn vertrokken. Per saldo zijn er dus ongeveer 2000 Roemenen bijgekomen in het afgelopen jaar en dat is een relatief laag aandeel. Bij de Polen ligt het migratiesaldo op ruim 12.000 in 2014.

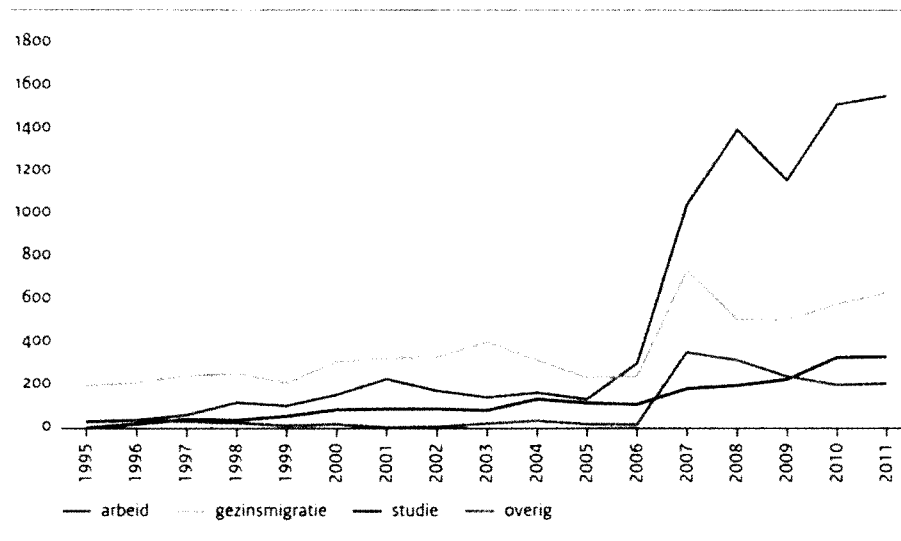
Figuur 1.3
Migratiesaldo van personen van Bulgaarse, Poolse en Roemeense herkomst, 1996-2014 (in absolute aantallen)

Bron: CBS (StatLine)

Voor de toetreding tot de EU in 2007 was gezinsmigratie het belangrijkste migratiemotief. Het ging om Roemenen die naar Nederland kwamen om zich bij hun partner te voegen. Na de toetreding tot de EU is vooral arbeidsmigratie sterk toegenomen. Daarnaast zien we ook een stijging in het aantal migranten dat vanwege het gezin naar Nederland komt, en een stijging van migranten die hier komen studeren (figuur 1.4).

Figuur 1.4

Migratiemotieven van Roemeense migranten, 1995-2011^a (in absolute aantallen)

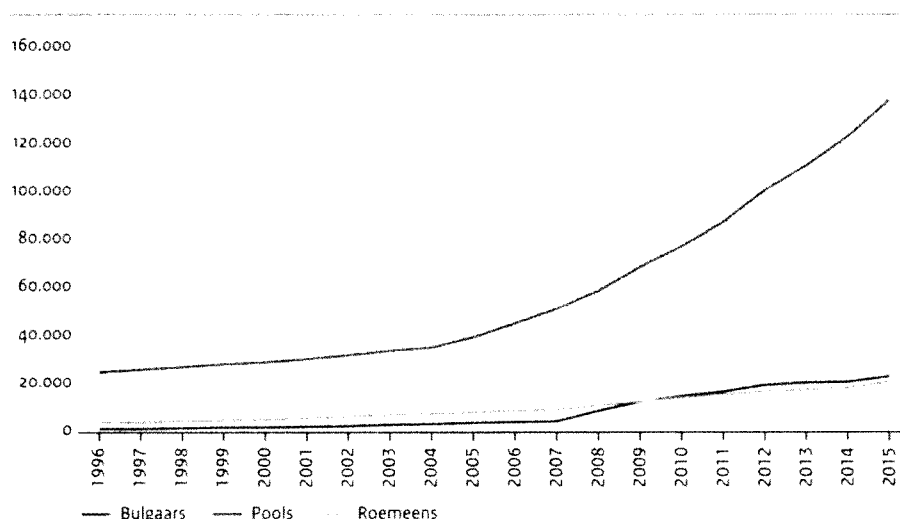
a Er zijn geen gegevens van recentere jaren beschikbaar.

Bron: CBS (StatLine)

Omvang van de Roemeense groep: ingeschreven en niet-ingeschreven Roemenen
Het is lastig om precies aan te geven hoeveel Roemenen er in Nederland verblijven.
 Enerzijds omdat er veel in- en uitstroom is en de groep dus continu van omvang en samenstelling verandert, anderzijds omdat lang niet iedereen zich inschrijft in het Nederlandse bevolkingsregister. Als we alleen kijken naar het aandeel ingeschreven personen in het bevolkingsregister, dan waren er op 1 januari 2015 21.000 Roemenen. Dit cijfer wijkt af van het Eurostat-cijfer (tabel 1.2) omdat het hier eerste en tweede generatie Roemenen bij elkaar betreft. In figuur 1.5 is opnieuw te zien dat het aantal Roemenen sinds de toetreding tot de EU in 2007 gestaag is toegenomen. De ingeschreven Roemeense groep is van ongeveer gelijke omvang als de Bulgaarse groep in Nederland.⁴ Toch blijft de omvang van de groep Roemenen in Nederland bescheiden. De omvang van de Poolse groep is beduidend groter. De meeste Roemenen die migreren kiezen toch nog steeds de Zuid-Europese landen.

Figuur 1.5

Omvang ingeschreven Bulgaarse, Poolse en Roemeense groep in Nederland, 1996-2015 (in absolute aantallen)^a

a Het gaat om de totale groep (eerste en tweede generatie samen), stand per 1 januari.

Bron: CBS (StatLine)

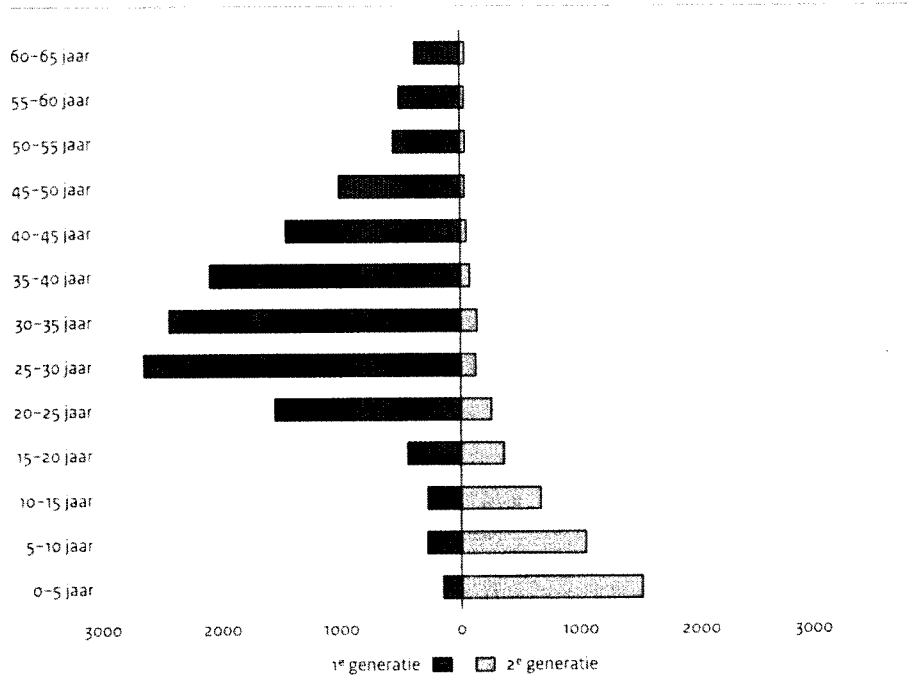
Er zijn beduidend meer Polen, Bulgaren en Roemenen in Nederland dan degenen die staan ingeschreven in het bevolkingsregister. Migranten die van plan zijn korter dan vier maanden te blijven (bv. seizoenarbeiders) hoeven zich niet in te schrijven en niet iedereen die langer blijft, schrijft zich in. Er zijn voor- en nadelen aan inschrijving verbonden. Inschrijven kan nuttig zijn om kindertoeslag te krijgen, recht te hebben op een uitkering of aanspraak te kunnen maken op een woning. Een nadeel is bijvoorbeeld dat gemeentelijke belastingen verschuldigd zijn. Soms speelt illegale bewoning een rol om niet in te schrijven. Een aantal gemeenten zit er de laatste tijd bovenop om zo veel mogelijk migranten uit Midden- en Oost-Europa zich te laten inschrijven. Dat maakt dat het aandeel ingeschreven migranten zal variëren tussen gemeenten.

Volgens schattingen (Van der Heijden et al. 2013) staat circa driekwart van de Polen die in Nederland verblijven geregistreerd. Het betreft hier registratie in het bevolkingsregister of als werknemer. Onder Bulgaren en Roemenen is volgens deze schattingen een minderheid geregistreerd. Dit zijn cijfers uit 2010 en het blijven schattingen die met onzekerheid zijn omgeven. Het CBS becijferde enkele jaren geleden dat er een groep van 80.000 werknemers uit Midden- en Oost-Europese landen in Nederland is, die hier werkt maar niet is ingeschreven in de bevolkingsregisters (Wobma en Van der Vliet 2011). Waarschijnlijk zijn dit in veel gevallen tijdelijke arbeidskrachten. Het merendeel ervan bleek Poolse te zijn en

slechts een klein deel Bulgaars of Roemeens. Onlangs heeft het CBS deze cijfers bijgewerkt (zie CBS 2015). Hieruit komt naar voren dat sinds het loslaten van de twv het aantal werknemers uit Roemenië en Bulgarije is verdubbeld naar 4000 Bulgaarse werknemers en 6000 Roemeense werknemers per 1 juli 2014. Deze aantallen zijn zoals gezegd bescheiden in vergelijking met de vele duizenden Poolse werknemers die elk jaar naar ons land komen (CBS 2015). De meeste nieuwe werknemers schrijven zich overigens niet in de bevolkingsadministratie in en verblijven volgens het CBS maar kort in Nederland: per 1 juli 2014 stond van deze werknemers 52% van de Roemenen ingeschreven, 69% van de Bulgaren en 30% van de Polen. Die cijfers geven aan dat we in deze rapportage van slechts een deel van de recent gemigreerde Roemeense groep een beeld geven, namelijk alleen van degenen die zich inschrijven. Dat is wel de categorie die een meer permanent of in ieder geval langer verblijfsperspectief heeft.

In figuur 1.6 staat de leeftijdsopbouw van de ingeschreven Roemenen naar generatie gepresenteerd. Het grootste deel van de in Nederland geboren Roemenen is minder dan vijf jaar geleden geboren (tussen 0 en 5 jaar oud). Onder de eerste generatie Roemenen is de grote meerderheid tussen de 20 en 45 jaar oud. Het hoge aandeel in deze leeftijdscategorie heeft te maken met de grote instroom van arbeidsmigranten (zie ook Nicolaas et al. 2012). Overigens is de eerste generatie Roemenen in Nederland beduidend groter dan de tweede generatie: minder dan een kwart is in Nederland geboren.

Figuur 1.6
 Leeftijdsopbouw naar generatie van de ingeschreven Roemeense populatie in Nederland, personen van 0 t/m 65 jaar, stand 1 januari 2014 (in absolute aantallen)

Bron: CBS (StatLine)

Waar Poolse en Bulgaarse migranten absoluut gezien het vaakst in Den Haag wonen, woont het grootste aantal Roemeense migranten in Amsterdam (tabel 1.3). Daarna volgen Den Haag en Rotterdam. Kleinere aantallen zijn te vinden in Eindhoven, Utrecht, maar ook in Amstelveen, Almere, Tilburg en Maastricht. Vergeleken met Bulgaren wonen Roemenen minder geconcentreerd in de grote steden en meer gespreid door Nederland. Het betreft hier de ingeschreven Roemeense migranten. We weten dat Roemeense migranten ook in de land- en tuinbouwgebieden wonen, maar zij zijn lang niet altijd ingeschreven in het bevolkingsregister, en blijven vaak maar kort.

Tabel 1.3

Tien gemeenten waar ingeschreven migranten het vaakst wonen, naar herkomst, stand 1 januari 2015 (in absolute aantallen)^a

Roemeens	Pools	Bulgaars
Amsterdam (2622)	Den Haag (11031)	Den Haag (5418)
Den Haag (1431)	Rotterdam (7542)	Amsterdam (3530)
Rotterdam (1079)	Amsterdam (4740)	Rotterdam (2598)
Eindhoven (612)	Westland (3880)	Utrecht (892)
Utrecht (504)	Tilburg (3687)	Schiedam (644)
Groningen (398)	Eindhoven (2961)	Zaanstad (636)
Amstelveen (334)	Helmond (2291)	Haarlem (536)
Almere (333)	Venlo (1934)	Eindhoven (515)
Tilburg (308)	Breda (1828)	Groningen (416)
Maastricht (288)	Dordrecht (1782)	Tilburg (286)

a Het gaat om de eerste en tweede generatie samen.

Bron: CBS (StatLine)

1.4 Survey onder recent gemigreerde Roemenen

Het SCP heeft – samen met de Universiteit Utrecht en de Radboud Universiteit – de afgelopen jaren geparticipeerd in een internationaal longitudinaal surveyonderzoek naar integratieprocessen van recente migranten: het SCIP-onderzoek (*Sociaal Culturele Integratie Processen*). Hierin zijn (naast andere migrantengroepen) Polen en Bulgaren geïnterviewd (Gijsberts en Lubbers 2013, 2015). Vanuit het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is het verzoek gedaan het onderzoek te repliceren onder recent gemigreerde Roemenen. Dit onderzoek is uitgevoerd in de periode van 27 september tot 3 december 2014. Het betreft face-to-face-interviews door Roemeense interviewers met behulp van laptops onder recent gemigreerde Roemenen. De beoogde respondenten zijn benaderd via een brief in het Roemeens, waarna de interviewers aan de deur zijn gekomen om het interview af te nemen. Er zijn minimaal zes contactpogingen gedaan als mensen niet thuis werden aangetroffen. Voor het onderzoek zijn tien enquêteurs geworven en getraind, zeven vrouwen en drie mannen, allen hoogopgeleid. De enquêteurs spraken Roemeens, zodat een slechte taalbeheersing geen reden voor non-respons kon zijn. Gemiddeld zijn 35 interviews per enquêteur afgenomen. Het veldwerk is gedaan door Motivaction (voor het veldwerkverslag en nadere uitleg over het onderzoek, zie bijlage Gebruikte databestanden, te raadplegen via www.scp.nl bij het desbetreffende rapport).

Steekproef en respons

De steekproef is getrokken door het CBS uit alle eerste generatie Roemeense migranten in de leeftijd van 18 tot 65 jaar, die zich tussen 1 januari 2013 en 1 oktober 2014 voor het eerst ingeschreven hebben in de BRP. In de steekproef zijn alleen gemeenten betrokken waar ten minste 25 Roemeense migranten zijn ingeschreven. In totaal gaat het om 26 gemeenten waar zich in de betreffende periode 2086 Roemenen inschreven. In september 2014 is een brutosteekproef getrokken van in totaal 1397 Roemeense migranten. Dit betekent dat meer dan de helft van de instroom in die periode in de steekproef is opgenomen.

Eind oktober 2014 heeft het CBS een geactualiseerde adressenlijst opgeleverd. Tijdens de eerste weken van het veldwerk bleek namelijk dat veel Roemenen niet meer op het opgegeven adres woonachtig waren. Op basis van de actualisatie werd duidelijk dat 138 personen (10%) niet meer stonden ingeschreven in de BRP en 50 personen (4%) in de tussentijd verhuisd waren.

In totaal zijn 356 interviews volledig afgenomen (zie tabel 1.4 voor een overzicht van de respons). Op basis van het totaal aantal bezochte adressen is de respons 25%. Bij 12% van de bezochte adressen is de respondent na zes contactpogingen niet thuis aangetroffen. In maar liefst 50% van de gevallen is geconstateerd dat de beoogde respondent niet (meer) op het adres woont of dat het adres onjuist is/niet meer bestaat. Dit is gebaseerd op de retour gekomen brieven, de update van het CBS en bij de contactpogingen doordat de persoon die opendeed in de meeste gevallen aangaf dat de persoon die wij zochten daar niet (meer) woonde of er werd een leeg huis aangetroffen. Als de onjuiste adressen (705 stuks) buiten beschouwing worden gelaten dan is de respons 51%. Overigens zal in de groep waar na zes contactpogingen niemand thuis is aangetroffen (170 personen) ook een deel inmiddels vertrokken zijn.

Een vergelijking met het onderzoek onder Polen en Bulgaren van enkele jaren geleden, laat zien dat de respons onder de Roemenen wat lager is: 35% onder Polen, 29% onder Bulgaren tegen 25% onder Roemenen. Het responspercentage exclusief de onjuiste adressen komt wel ongeveer gelijk uit: 51% onder Polen, 46% onder Bulgaren en 51% onder Roemenen. Het aandeel weigeringen ligt erg laag, maar met 9% net wat hoger dan onder Polen (7%) en Bulgaren (5%). De Roemeense interviewers rapporteerden dat ze nu en dan wantrouwen tegenkwamen onder de Roemenen die zij benaderden.

Tabel 1.4

Responsoverzicht survey onder recent gemigreerde Roemenen, 2014 (in absolute aantallen en in procenten)

resultaat laatste contactpoging	aantal		aantal	
	(incl. onjuist)	%	(excl. onjuist)	%
interview volledig face-to-face afgenomen	356	25	356	51
er is niemand thuis, brief achtergelaten	170	12	170	25
respondent woont niet meer in Nederland ^a	271	19	–	–
woont niet op opgegeven adres, bestemming onbekend ^a	424	30	–	–
interview face-to-face geweigerd	130	9	130	19
persoon woont in instelling/tehuis; woont niet zelfstandig	2	0	2	0
interview niet mogelijk vanwege taalproblemen (spreekt Hongaars) ^b	9	1	9	1
adres bestaat niet meer	10	1	–	1
interview kan niet worden afgenomen, andere reden	25	2	25	4
totaal	1397	100	692	100

a Gebaseerd op actualisatie CBS, retour gekomen brieven en informatie van anderen die woonachtig waren op het adres.

b Dit betreft leden van de Hongaarse minderheid woonachtig in Roemenië. Zij weigerden om in het Roemeens vragen te beantwoorden (zie § 1.3).

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14); Motivaction (2015)

Veel Roemenen alweer vertrokken

De belangrijkste oorzaak voor de tegenvallende respons is dat veel migranten alweer vertrokken bleken te zijn. Dit waren veelal seizoensarbeiders die gedurende de zomer in de tuinbouwsector hebben gewerkt, maar wellicht ook studenten die zich uitschreven per 1 september 2014 en vertrokken. Vooral op locaties als bungalowparken, campings of hotels waar veel ingeschreven Roemenen op één adres wonen (zoals in Groningen, Rijsbergen, Steenbergen en Zundert) was het moeilijk respons te krijgen. In Groningen bijvoorbeeld, ging het om een hotel waar 60 Roemenen uit de steekproef woonden, die bij een scheepswerf hadden gewerkt maar alweer waren vertrokken. Ze hadden zich ondanks hun tijdelijke verblijf wel ingeschreven in het bevolkingsregister. Ook in Steenbergen ging het om een hotel, dit keer met 141 Roemeense bewoners die in de steekproef zaten, onder wie 115 Roemenen die het hotel weer hadden verlaten. Uiteindelijk zijn hier slechts negentien interviews afgenomen.⁵ Hetzelfde patroon is waar te nemen buiten de plattelandsgebieden, maar in mindere mate. In Amsterdam, Den Haag en Rotterdam was circa 40% van de personen uit de steekproef vertrokken. In Breda en Enschede was dat ruim 50%.

Het feit dat een groot deel van de seizoenswerkers vertrokken was, vormde niet het enige probleem in de plattelandsgebieden. Ook bleek het meermalen moeilijk medewerking te krijgen van bijvoorbeeld eigenaren van vakantieparken of werkgevers bij wie de beoogde respondenten op het erf woonden (veelal boerderijen). De ervaringen van de interviewers zijn het vermelden waard. Zij troffen meermalen zeer eenvoudige onderkomens aan. De Roemeense interviewers die hoogopgeleid zijn en in de Nederlandse grote steden wonen, gaven aan verrast te zijn dat er zo'n tweedeling is in de populatie Roemenen in Nederland: de hoogopgeleide Roemenen in de steden en de laagopgeleide seizoensarbeiders in de plattelandsgebieden (met name in het zuiden van Nederland). Overigens komt deze tweedeling ook in het onderzoek van Korf et al. (2011) naar voren (zie § 1.2).

Non-responsanalyse

We hebben een non-responsanalyse gedaan om te kijken in hoeverre het onderzoek representatief is voor de Roemenen die zich in de periode tussen 1 januari 2013 en 1 oktober 2014 voor het eerst inschreven (zie bijlage B1.1, te vinden via www.scp.nl bij het desbetreffende rapport). Onze Roemeense respondenten blijken een goede afspiegeling te vormen van de onderzoekspopulatie wat betreft de verdeling naar geslacht, leeftijd, landsdeel en woonplaats (al dan niet woonachtig in een van de drie grootste steden, G3). We zien wel lichte afwijkingen naar burgerlijke staat, stedelijkheid en inschrijfduur. In ons survey zijn gehuwde Roemenen wat oververtegenwoordigd (13% in de onderzoeksgroep; 8% in de populatie) en Roemenen in de niet-stedelijke gebieden ondervertegenwoordigd (11% in de onderzoeksgroep, 20% in de populatie). En ten slotte zijn de Roemenen in onze onderzoeksgroep net wat langer in Nederland dan de hele populatie die in de betreffende periode is gemigreerd. De afwijkingen zijn over het geheel genomen gering en het survey vormt voor de populatiekenmerken die bekend zijn, een goede afspiegeling van de ingeschreven Roemeense populatie tussen januari 2013 en oktober 2014. Overigens is het goed hier te vermelden, dat een relatief groot aandeel van deze Roemeense populatie daadwerkelijk is geïnterviewd: in de genoemde periode schreven zich 2086 Roemenen in, daarvan zitten er 356 in onze onderzoeksgroep. Dat is een aandeel van bijna een op de vijf, een uitzonderlijk hoog aandeel voor surveyonderzoek.

De gepresenteerde gegevens in dit rapport zijn door het CBS gewogen naar de populatiecijfers van alle Roemeense migranten die in de betreffende periode stonden ingeschreven. Er is gewogen naar geslacht, leeftijd, burgerlijke staat, wonen in de G3, landsdeel, stedelijkheid en inschrijfduur. Naar opleidingsniveau kan niet gewogen worden omdat daarover geen populatiecijfers bekend zijn. Uit de vraag over opleiding blijkt echter dat de Roemenen die aan het onderzoek hebben meegedaan vaak hoogopgeleid zijn (hoofdstuk 2). Dat lijkt overeen te komen met onderzoek onder Roemeense migranten in andere landen (Andren en Roman 2014), maar er is op verschillende wijzen onderzoek gedaan naar Roemeense migranten; cijfers zijn daardoor moeilijk te vergelijken.

We kunnen niet uitsluiten dat er sprake is van oververtegenwoordiging van hoogopgeleiden in de verzamelde gegevens. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat onder de laagopgeleiden veel meer mobiliteit plaatsvindt omdat zij seizoensarbeid verrichten, zij zou-

den dan vaak al weer vetrokken zijn. Een andere verklaring is dat het moeilijker is de Roemeense laagopgeleiden te interviewen omdat bijvoorbeeld werkgevers en parkeigenaren een barrière vormen. We geven daarom bij alle onderzochte aspecten in deze rapportage weer hoe de situatie is onder de laagopgeleide Roemenen en hoe de situatie is onder de hoogopgeleide Roemenen. Zo brengen we in kaart in hoeverre deze groepen van elkaar verschillen,⁶ en proberen we meer zicht te krijgen op de in eerder onderzoek (bv. Korff et al. 2011) opgeworpen stelling dat er een tweedeling zichtbaar is binnen de Roemeense populatie in Nederland.

Noten

- 1 Ondanks de economische crisis hebben Roemenië en Polen op jaarbasis geen negatieve groei gehad tussen 2007 en 2014 en Bulgarije alleen in 2009. Bulgarije kende wel de minste groei van de drie landen. In Nederland daarentegen daalde het BWP per capita volgens Eurostat-cijfers al sinds 2008.
- 2 Er zijn ook veel etnisch Duitse Roemenen (met name in Saksen en Schwaben) die zowel een Duits als een Roemeens paspoort hebben.
- 3 Per 1 januari 2015 zijn er volgens het CBS 16.000 eerste generatie Roemenen in Nederland, van wie bijna 11.000 de Roemeense nationaliteit en 4.500 de Nederlandse nationaliteit heeft. Bij de tweede generatie heeft bijna iedereen de Nederlandse nationaliteit.
- 4 De omvang is vergelijkbaar met bijvoorbeeld de Hongaarse groep. In 2013 waren ruim 19.000 Hongaren ingeschreven in Nederland. Uit Tsjechië en Slowakije samen verbleven in dat jaar circa 15.000 personen in Nederland.
- 5 In de uiteindelijke nettosteekproef zijn op 34 adressen twee personen geïnterviewd (in veertien gemeenten), op één adres drie personen (gemeente Zundert), op één adres vier personen (gemeente Hoogezand-Sappemeer) en op één adres zeven personen (Maastricht). In het hotel in Steenberg en zijn negentien personen geïnterviewd.
- 6 Alleen als verschillen statistisch significant zijn, bespreken we ze in deze rapportage.

2 Kenmerken van Roemenen die recent naar Nederland zijn gekomen

In dit hoofdstuk bespreken we de kenmerken van de Roemenen die recent naar Nederland zijn gekomen en zich hebben ingeschreven in de Basisregistratie Personen (BRP). Hoe is deze groep samengesteld? Wat is bijvoorbeeld hun demografische achtergrond, uit welk deel van Roemenië zijn ze afkomstig en welke motieven hadden ze om naar Nederland te komen? Hoe zijn ze opgeleid? Ook kijken we of de Roemenen die na 1 januari 2014 naar Nederland zijn gekomen, en dus geen tewerkstellingsvergunning (twv) meer nodig hadden, op een aantal kenmerken verschillen van de Roemenen die al eerder kwamen. Ten slotte gaan we in op hoe en waar de Roemenen in Nederland wonen. Het beeld dat in dit hoofdstuk geschetst wordt, is gebaseerd op de enquête die eind 2014 gehouden is onder recent gemigreerde Roemenen.

2.1 Demografische en migratieachtergrond

Migratiemotieven van recent gemigreerde Roemenen

In tabel 2.1 is te zien dat de grootste groep (56%) van de recent gemigreerde Roemenen vanwege werk naar Nederland is gekomen. Dit constateerden we al in hoofdstuk 1 op basis van statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) voor de hele populatie Roemeense migranten. In die statistieken zagen we ook dat de arbeidsmigratie het sterkst toenam sinds de toetreding tot de Europese Unie (EU). Wat opvalt in tabel 2.1 is dat ruim een vijfde van de Roemenen voor studie naar Nederland is gekomen. Dit aandeel komt overeen met dat onder recent gemigreerde Bulgaren; onder Polen kwam migratie vanwege studieredenen nauwelijks voor (Gijsberts en Lubbers 2013). Gezinsmigratie komt met 17% net iets minder voor dan studiemigratie en 14% van de Roemenen geeft aan vanwege andere redenen te komen.

In de groep Roemenen die voor 1 januari 2014 naar Nederland is gekomen, zitten meer studiemigranten (een derde van de instroom) en dat is logisch omdat de meeste studenten in het nieuwe studiejaar (per 1 september) zullen instromen. Om die reden laten we in de hiernavolgende tabellen waarin de voor en na 1 januari 2014 gemigreerde Roemenen worden vergeleken, de studiemigranten steeds buiten beschouwing. Overigens moeten we bij deze vergelijking steeds in het oog houden dat beide groepen van elkaar kunnen verschillen vanwege de veranderde vereisten (twv), maar ook vanwege het feit dat de groep die na 1 januari 2014 is gekomen, gemiddeld korter in Nederland is.

ROEMEENSE MIGRANTEN

Tabel 2.1

Migratiemotieven van recent gemigreerde Roemenen, voor en na 1 januari 2014 (in procenten)^a

	totaal	gemigreerd voor 1 januari 2014 ^b	gemigreerd na 1 januari 2014 ^b
arbeid	56	45	66
gezinsmigratie	17	15	19
studie	21	33	10
overig	14	14	14
N	350	163	174

a De percentages tellen op tot meer dan 100, omdat men meerdere motieven mocht opgeven; een klein aandeel van de respondenten heeft dit gedaan.

b Inclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Bijna evenveel arbeidsmigranten zijn vrouw als man

In tabel 2.2 wordt zichtbaar dat er ongeveer evenveel Roemeense mannen als vrouwen naar Nederland zijn gekomen en zich hebben ingeschreven in de BRP, wat vergelijkbaar is met de Poolse en Bulgaarse migranten. Nadere uitsplitsingen naar migratiemotieven laten zien dat arbeidsmigranten wat vaker man zijn dan vrouw (54% om 46%) maar het verschil is vrij gering. Roemeense gezinsmigranten zijn vaker vrouw: twee derde van de instroom is vrouw, een derde van de gezinsmigranten is man. Omdat er veel meer arbeidsmigranten dan gezinsmigranten zijn, komen ook vrouwen vaker voor werk dan voor het gezin naar Nederland. Er is wat dit betreft weinig verschil tussen de voor en na 1 januari gemigreerde Roemenen. Roemeense studiemigranten zijn ongeveer even vaak man als vrouw.

De bevindingen zijn sterk vergelijkbaar met het eerder gevonden beeld van de Poolse en Bulgaarse migranten. Ook onder hen was het aandeel mannelijke arbeidsmigranten slechts weinig hoger dan het aandeel vrouwelijke arbeidsmigranten, maar was het aandeel vrouwelijk gezinsmigranten beduidend hoger. Een verschil is dat onder Bulgaarse studiemigranten de vrouwen in de meerderheid bleken, wat we onder de Roemenen niet vinden.

KENMERKEN VAN ROEMENEN DIE RECENT NAAR NEDERLAND ZIJN GEKOMEN

Tabel 2.2

Migratiemotieven van recent gemigreerde Roemenen naar geslacht, 2014 (in procenten)

	man	vrouw
arbeidsmigranten	54	46
gezinsmigranten	32	68
studiemigranten	49	51

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Jonge migranten uit Roemenie

Kijken we naar de leeftijdsverdeling (tabel 2.3) dan zien we dat veruit de grootste groep onder de 35 jaar is (81%). Er komen dus voornamelijk jonge Roemenen naar Nederland. Dit geldt ook voor migranten uit Polen en Bulgarije. Na 1 januari 2014 zijn net wat meer hele jonge Roemeense migranten gekomen dan voor 1 januari (18-25 jarigen), maar ook dit verschil is relatief gering (statistisch significant op 10% niveau).

Tabel 2.3

Samenstelling van recent gemigreerde Roemenen, naar geslacht en leeftijd, voor en na 1 januari 2014 (in procenten)

	totaal	gemigreerd voor 1 januari 2014 ^a	gemigreerd na 1 januari 2014 ^a
vrouw	51	54	50
man	49	46	50
18-25 jaar	28	12	21
26-35 jaar	53	67	53
36-45 jaar	12	15	16
46-60 jaar	7	6	11

a Exclusief de studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Migratiegeschiedenis

De meerderheid (60%) van de recent gemigreerde Roemenen kende al mensen in Nederland voor ze hier naar toe migreerden (tabel 2.4). Toch is slechts een kleine minderheid (20%) al eerder voor een periode langer dan vier weken in Nederland geweest. Deze aandelen komen overeen met die onder Poolse en Bulgaarse migranten (Gijsberts en Lubbers 2013). We weten niet waarom ze al eerder in Nederland waren, maar uit dat eerdere onderzoek onder Bulgaren en Polen bleek dat het vooral vanwege werk was. De verschillen tussen degenen die voor en na 2014 gekomen zijn, zijn te verwaarlozen.

Tabel 2.4

Migratiegeschiedenis van recent gemigreerde Roemenen, voor en na 1 januari 2014 (in procenten)

	totaal	gemigreerd voor 1 januari 2014 ^a	gemigreerd na 1 januari 2014 ^a
kende al mensen in Nederland voor migratie	60	60	64
was voor migratie al eerder in Nederland (> 4 weken)	20	20	23

a Exclusief de studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Veel verschillende bevolkingsgroepen in Roemenië

In Roemenië wonen naast de etnische Roemenen vele andere bevolkingsgroepen. De grootste minderheidsgroepen zijn de Hongaren (Magyaren of Hongaren, met een aparte groep Szekely), de Roma, en etnische Duitsers (Saksen). Andere minderheidsgroepen zijn onder andere Joden, Ruthenen (inclusief Oekraïners en Russen), Serviërs, Bulgaren, Turken, Slowaken, Kroaten en Armeniërs (zie Korf et al. 2011 voor een overzichtelijke beschrijving van de Roemeense migratiegeschiedenis). In de negentiende eeuw viel Transsylvanië onder het Oostenrijks-Hongaarse rijk en werd een actieve politiek gevoerd om het gebied meer in de Hongaarse invloedssfeer te krijgen ('Hongarisering'). Na het uiteenvallen van het Oostenrijks-Hongaarse rijk werd Transsylvanië aan Roemenië toebedeeld, waarna de Hongaarse populatie een minderheid in Roemenië werd. Roemeense nationalistische politieke partijen keren zich meestal tegen zowel de Roma als de Hongaarse minderheid.

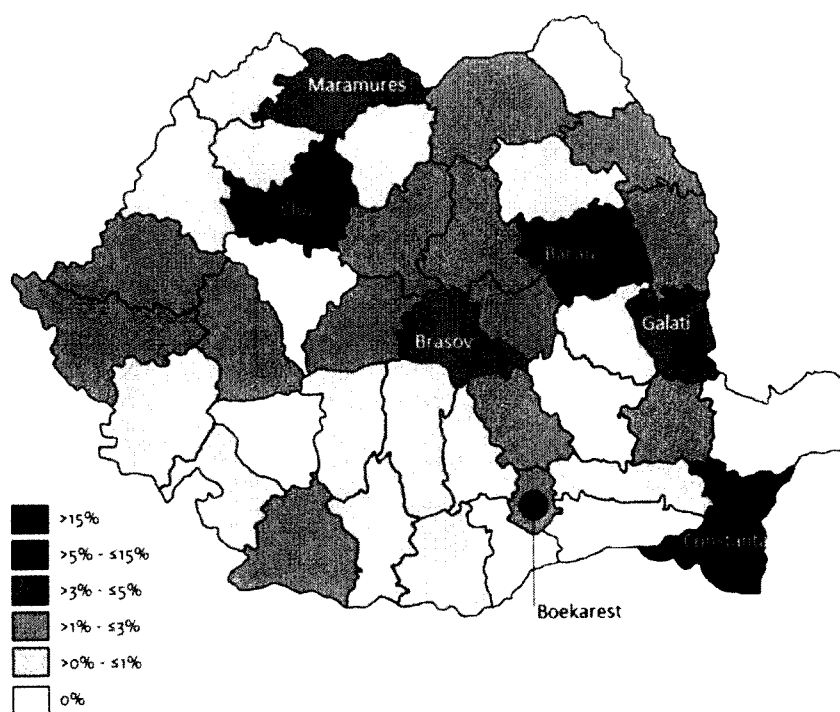
In de door ons uitgevoerde enquête onder de recent gemigreerde Roemenen is gevraagd tot welke bevolkingsgroep ze in het land van herkomst behoren. 93% geeft aan tot de etnisch-Roemeense groep te behoren, 6% zegt afkomstig te zijn uit de Hongaarse minderheidsgroep. De overige Roemeense etnische groepen vinden we nauwelijks terug in ons onderzoek, het gaat om enkele Roemenen met een Duitse, Oekraïense of Roma-achtergrond.

Herkomstregio's

Uit het onderzoek van Engbersen et al. (2011) kwam naar voren dat meer dan de helft van de Roemenen afkomstig is uit vier regio's, namelijk Boekarest, Galati, Timis en Cluj. In figuur 2.1 laten we zien uit welk deel van Roemenië de recent gemigreerde Roemenen in dit onderzoek afkomstig zijn. Duidelijk wordt dat het grootste deel van de migranten uit Boekarest komt (29%). Andere herkomstregio's waar relatief veel Roemenen vandaan komen zijn Bacau (12%), Constanta (8%), Galati (5%) en Cluj (6%). De regio's Boekarest,

Galati en Cluj komen dus overeen tussen beide onderzoeken. Ook onder de Bulgaren komt de grootste groep uit de hoofdstad; bij de Polen is dat niet het geval.

Figuur 2.1
Herkomstregio's van recent gemigreerde Roemenen, 2014 (in procenten)

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Roemeense migranten vooral afkomstig uit de stad

De recent naar Nederland gemigreerde Roemenen zijn voornamelijk uit de stad afkomstig (veelal dus uit Boekarest), ongeveer even vaak uit kleinere en grotere steden in Roemenië, en slechts 15% is afkomstig van het platteland (tabel 2.5). Onder Polen ligt het aandeel afkomstig van het platteland vergelijkbaar laag, Bulgaren komen wat vaker van het platteland (25%). Er is geen verschil tussen voor en na 1 januari 2014 gemigreerde Roemenen.

ROEMEENSE MIGRANTEN

Tabel 2.5

Roemeense migranten afkomstig van het platteland, de kleine of de grote stad, voor en na 1 januari 2014 (in procenten)

	totaal	gemigreerd voor 1 januari 2014 ^a	gemigreerd na 1 januari 2014 ^a
grote stad/voorsteden	41	39	39
kleine stad	43	43	42
platteland	15	18	19

a Exclusief de studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Gezinssituatie

Een kleine meerderheid van de Roemenen heeft een partner: 53%. Dat aandeel is vergelijkbaar met de Bulgaarse migranten en ligt iets lager dan onder de Poolse migranten. Van de Roemenen met een partner geeft 32% aan dat de partner in Roemenië woont (tabel 2.6). Daarnaast geeft 24% aan dat de partner niet in het huishouden woont (maar wel in Nederland). Het grootste deel van de partners heeft de Roemeense achtergrond. Slechts 14% van de Roemenen heeft een autochtone partner en 11% geeft aan een partner uit een andere etnische groep te hebben. Dat beeld wijkt in vrijwel alle opzichten af van de Polen en Bulgaren. Zij hebben vrijwel uitsluitend partners uit de eigen groep in het huishouden wonen. Het aandeel met autochtone partners was dus lager alsook het aandeel met partners in het land van herkomst.

Tabel 2.6

Roemenen met partner in Nederland of in het land van herkomst, 2014 (in procenten)

	(%)
partner uit het land van herkomst in het huishouden	27
autochtone partner in het huishouden	6
partner uit andere etnische groep in het huishouden	11
Roemeense partner wel in Nederland, maar niet in het huishouden	16
autochtone partner of partner uit andere etnische groep wel in Nederland, maar niet in het huishouden	8
partner in het land van herkomst	32

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

In totaal heeft 19% van de Roemeense migranten kinderen, maar niet alle kinderen wonen in Nederland. Van de migranten geeft 9% aan dat de kinderen in Roemenië wonen (tabel 2.7), 12% heeft kinderen in het Nederlandse huishouden en 3% heeft kinderen in Nederland wonen, maar niet in het huishouden. Het percentage Roemenen met kinderen is duidelijk lager dan onder de Poolse en Bulgaarse migranten: in beide groepen ligt dat rond de 50%.

Tabel 2.7

Roemenen met kinderen in Nederland of in het land van herkomst, 2014 (in procenten)^a

	(%)
kinderen in het huishouden	12
kinderen in Nederland buiten het huishouden	3
kinderen in het land van herkomst	9

a De percentages tellen niet op tot 19% omdat sommige migranten zowel kinderen in het huishouden hebben als kinderen in het land van herkomst.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

2.2 Opleidingsniveau

Hoogopgeleide Roemenen naar Nederland

In het eerdere onderzoek onder recent gemigreerde Polen en Bulgaren zagen we in het opleidingsniveau een scheidslijn tussen beide groepen. Polen bleken over het algemeen goed opgeleid, terwijl Bulgaren vaak niet meer dan basisonderwijs hadden genoten (afgezien van de groep studiemigranten die in omvang aanzienlijk bleek te zijn). Hoe zit het nu met de migranten uit Roemenië?

We kijken hier uitsluitend naar degenen die op dit moment geen opleiding volgen.

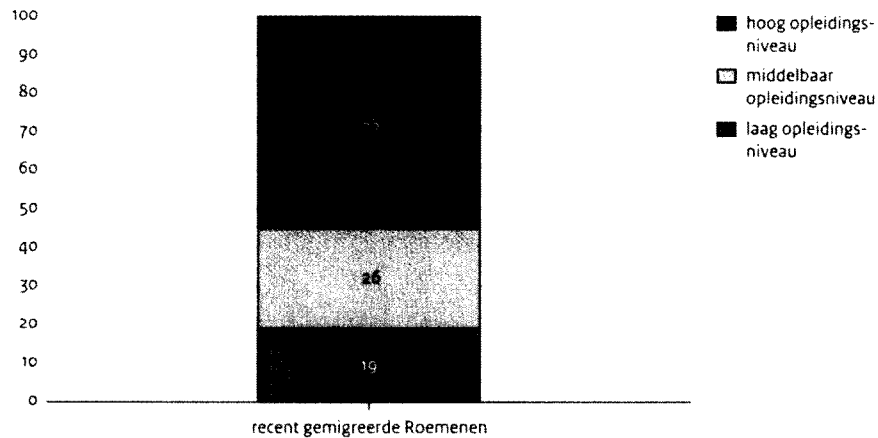
In figuur 2.2 is duidelijk te zien dat de Roemenen die recent naar Nederland zijn gemigreerd zeer hoogopgeleid zijn. Maar liefst 55% heeft een hoog opleidingsniveau (hbo/woniveau) en 26% heeft een middelbaar opleidingsniveau (havo/vwo/mbo-niveau). Een op de vijf is laagopgeleid (max. vbo/mavo-niveau). Hiermee scoren de Roemenen beter dan de toch ook goed opgeleide Poolse groep, die veel vaker in de middelste categorie zit.

Wat opvalt is dat de Roemenen die hiernaartoe zijn gekomen, hoger zijn opgeleid dan het gemiddelde opleidingsniveau in Roemenië. We baseren ons bij gebrek aan recentere cijfers op het European Social Survey dat in 2008 in Roemenië is gehouden. Daaruit blijkt dat in Roemenië 18% een hoog opleidingsniveau heeft, 46% een middelbaar opleidingsniveau en 36% een laag opleidingsniveau. Bij de Bulgaren zien we dat een selectie van laagopgeleide personen naar Nederland komt, maar bij de Roemenen zien we het omgekeerde: er komt een selectie van hoogopgeleide personen naar Nederland. En dan hebben we het nog niet eens over de groep studiemigranten. Wanneer we deze groep meetellen is

het beeld van de hoogopgeleide Roemeense migrant nog geprononcerder. Hoewel de vergelijking met Roemenen in andere landen lastig is vanwege een gebrek aan systematische gegevensverzameling, lijkt dit beeld ook te gelden voor migratie van Roemenen naar andere Europese landen (Andren en Roman 2014). Er wordt in het publieke en politieke debat dan ook gesproken van een *brain drain* uit Roemenië (The Guardian 2014).

Figuur 2.2

Opleidingsniveau van niet-schoolgaande recent gemigreerde Roemenen, 2014 (in procenten)^a

a Laag opleidingsniveau: max. vbo/mavo, middelbaar opleidingsniveau: mbo/havo/vwo, hoog opleidingsniveau: hbo/wo.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS '14)

Roemeense vrouwen zijn vaker hoger opgeleid dan de mannen

Roemeense vrouwen (die hier niet meer naar school gaan) zijn duidelijk hoger opgeleid dan de mannen (tabel 2.8). Dit verschil zagen we eerder ook al bij de Poolse migranten. De middelste leeftijdscategorie (26-35 jaar) heeft het vaakst een hoger onderwijsdiploma. Het verschil in opleidingsniveau tussen gezinsmigranten en arbeidsmigranten is niet significant. En er is weinig verschil tussen degenen die voor of na de afschaffing van de twv naar Nederland zijn gekomen (tabel 2.8).

KENMERKEN VAN ROEMENEN DIE RECENT NAAR NEDERLAND ZIJN GEKOMEN

Tabel 2.8

Niet-schoolgaande hoogopgeleide recent gemigreerde Roemenen, naar achtergrondkenmerken, 2014
(in procenten)^a

	(%)
totaal	55
vrouw	62
man	49
18-25 jaar	33
26-35 jaar	65
36-60 jaar	48
arbeidsmigrant	50
gezinsmigrant	62
ingeschreven voor 1 januari 2014 ^a	56
ingeschreven na 1 januari 2014 ^a	53

a Exclusief de studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Veel Roemenen in Nederlandse hoger onderwijs

Zoals we eerder in dit hoofdstuk constateerden, zijn de meeste Roemenen voor werk of gezinsredenen gekomen. Ze zitten meestal niet meer op school. Daarnaast is het aandeel studiemigranten in ons onderzoek aanzienlijk: een vijfde van de totale Roemeense groep. In tabel 2.9 is te zien hoeveel van de respondenten in het onderzoek fulltime onderwijs in Nederland volgen.¹ Het gaat om 21% van de recente instroom uit Roemenië. Van degenen die recent gekomen zijn en in Nederland full time op school zitten, doet bijna iedereen een opleiding in het hbo of wo (geen statistisch significant verschil tussen mannen en vrouwen). De kans is groot dat dit Engelstalige opleidingen betreft. Een identiek beeld zagen we onder de recente migranten uit Bulgarije. Ook daar volgde 21% onderwijs in Nederland en zat bijna iedereen in het hoger onderwijs.

Tabel 2.9

Recent gemigreerde Roemenen die in Nederland full time onderwijs volgen, naar geslacht, 2014 (in procenten)

	op school	w.v. in hoger onderwijs
totaal	21	92
mannen	19	97 ^a
vrouwen	22	88 ^a

a Dit betreft lage aandelen (tussen de 30 en 40 respondenten).

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

2.3 Hoe wonen de recent gemigreerde Roemenen in Nederland?

De migranten die hebben deelgenomen aan het onderzoek wonen verspreid over Nederland, maar voornamelijk in de grote steden. Hoe is hun woonsituatie? Het merendeel van de Roemeense migranten woont in een appartement of in een eengezinswoning (tabel 2.10). Iets meer dan 10% woont in een hostel of pension en een klein deel is woonachtig op een camping of bungalowpark. We kunnen geen vergelijking maken met Poolse en Bulgaarse migranten omdat in eerder onderzoek nauwelijks informatie is opgenomen over de woonsituatie.

Tabel 2.10

Woonvorm van Roemeense migranten, 2014 (in procenten)

	(%)
appartement of flat	43
eengezinswoning	42
hostel of pension	12
camping of bungalowpark	3

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Bijna de helft van de Roemeense migranten deelt de woning met anderen, maar niet met familieleden (tabel 2.11). Dit kunnen vrienden, collega's of medestudenten zijn. Ruim een op de vijf Roemenen woont alleen en ruim een kwart deelt de woning met familieleden. Een kleine groep deelt de woning niet alleen met familieleden maar ook met anderen.

KENMERKEN VAN ROEMENEN DIE RECENT NAAR NEDERLAND ZIJN GEKOMEN

Tabel 2.11

Personen met wie Roemeense migranten de woning delen, 2014 (in procenten)

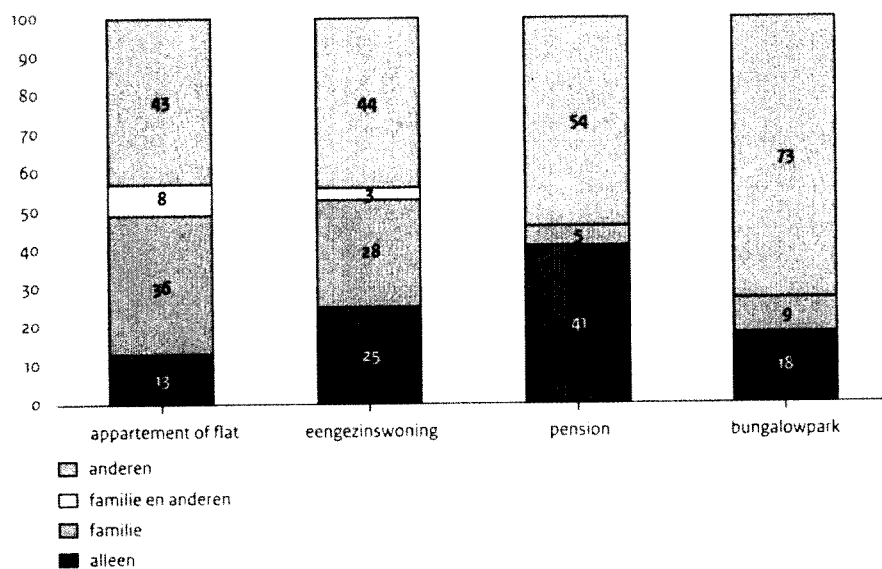
	(%)
alleen	21
met familie	28
met familie en anderen	5
met anderen	46

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Wanneer we de mensen met wie men woont afzetten tegen de woonvorm (figuur 2.3), zien we dat de Roemenen die met familieleden wonen vooral in appartementen of in eengezinswoningen verblijven. Het samenwonen met anderen komt in alle woonvormen veel voor, maar vooral in pensions en bungalowparken. Alleen wonen komt eveneens het meeste voor in pensions.

Figuur 2.3

Personen met wie Roemeense migranten de woning delen, naar woonvorm, 2014 (in procenten)

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

ROEMEENSE MIGRANTEN

Tabel 2.12 presenteert de wijze waarop Roemeense migranten met anderen wonen uitgesplitst naar achtergrondkenmerken. Hier komt duidelijk naar voren dat studenten, die meestal de jongste Roemeense migranten zijn, vaak de woonruimte met anderen (niet-familieleden) delen. Ook arbeidsmigranten delen vaak woonruimte met anderen dan de familie. Vanzelfsprekend delen gezinsmigranten woonruimte juist met familieleden. Ze doen dat weinig met anderen (erbij).

Tabel 2.12

Wonen met anderen onder Roemeense migranten, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	(%)
totaal	46
vrouw	42
man	50
18-25 jaar	57
26-35 jaar	48
36-60 jaar	21
laag opleidingsniveau	45
middelbaar opleidingsniveau	38
hoog opleidingsniveau	50
arbeidsmigrant	45
gezinsmigrant	11
studiemigrant	63
voor 1 januari 2014 ^a	41
na 1 januari 2014 ^a	41

a Exclusief studiemigranten.

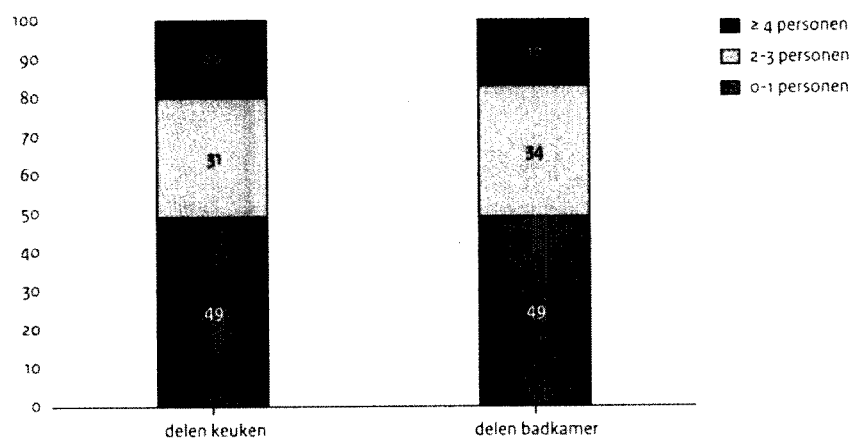
Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

We hebben de Roemeense migranten die met anderen wonen gevraagd, met hoeveel andere mensen (dan de eigen familie) zij de keuken of badkamer delen. In figuur 3.1 is te zien dat de meerderheid deze ruimten met een beperkt aantal anderen moet delen (met 1 persoon of met 2 tot 3 personen), zo'n 20% met vier personen.

KENMERKEN VAN ROEMENEN DIE RECENT NAAR NEDERLAND ZIJN GEKOMEN

Figuur 2.14

Roemeense migranten die keuken en badkamer delen met anderen (dan de eigen familie), 2014 (in procenten)

Vlak na migratie heeft de meerderheid een woning betrokken die eigendom is van een particuliere verhuurder (tabel 2.13). Bijna een kwart huurt bij een woningcorporatie of studentenhuisvesting. Daarnaast woont bijna één op de tien Roemenen in een woning waarvan een familielid of vriend de eigenaar is. In dit onderzoek zien we dat maar een heel klein deel woonruimte huurt via de werkgever of een uitzendbureau. Roemeense migranten die fulltime studeren huren voornamelijk via particuliere verhuurders (60%), een veel kleiner deel huurt via studentenhuisvesting.

Tabel 2.13

Eigendom van de woning onder Roemeense migranten, 2014 (in procenten)

	allen	Roemeense migranten in fulltime onderwijs
eigen koopwoning	4	1
familie of vriend	9	4
woningcorporatie/studentenhuisvesting	24	33
particuliere verhuurder	56	60
werkgever	5	0
uitzendbureau	2	0
anders	1	1

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Meerderheid tevreden over de woonsituatie

Het valt op dat de meerderheid van de ondervraagde Roemeense migranten (heel) tevreden is met de woonsituatie. Regelmatig komen er berichten in de media dat de woonsituatie slecht is. Ook de interviewers hebben aangegeven dat zij soms schrokken van de omstandigheden die zij tegenkwamen tijdens hun zoektocht naar respondenten. Vaak betrof het hier pensions en bungalowparken, maar soms ook woningen waar meerdere mensen op één adres woonden. In de cijfers over de tevredenheid met de woning vinden we dit beeld niet terug. Slechts 4% is expliciet ontevreden en nog eens 11% is niet tevreden, maar ook niet ontevreden. Wellicht speelt hier mee dat de Roemeense migranten vaak vanuit een relatief slechtere woonsituatie in Roemenië komen.

Tabel 2.14

Tevredenheid met de woonsituatie onder Roemeense migranten, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	tevreden
totaal	85
vrouw	83
man	88
18-25 jaar	83
26-35 jaar	86
36-60 jaar	86
laag opleidingsniveau	78
middelbaar opleidingsniveau	83
hoog opleidingsniveau	89
arbeidsmigrant	79
gezinsmigrant	91
studiemigrant	89
voor 1 januari 2014 ^a	92
na 1 januari 2014 ^a	79
appartement	91
eengezinswoning	85
hostel of pension	62
camping of bungalowpark	90

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Tabel 2.14 laat zien dat de tevredenheid over de hele linie groot is. Wat minder hoge scores van tevredenheid vinden we onder de laagopgeleide migranten, de arbeidsmigranten en de migranten die in pensions wonen. De migranten die na 1 januari 2014 naar Nederland kwamen zijn eveneens minder tevreden.

2.4 Conclusies

De meeste Roemenen die de afgelopen periode naar Nederland migreerden kwamen voor werk. Dit geldt voor Roemeense mannen en vrouwen. Een op de vijf kwam als studiemigrant en een ongeveer even groot aandeel vanwege het gezin. Die laatste groep bestaat vooral uit vrouwen. De Roemeense migranten zijn meestal onder de 35 jaar, komen voornamelijk uit de steden (een derde komt uit de hoofdstad Boekarest) en ze kennen meestal al mensen in Nederland voor ze arriveren. Daarmee lijkt het beeld van de Roemenen sterk op dat van de Bulgaarse migranten die eerder onderzocht zijn. De Roemeense migranten kijken slechts op één punt af: het opleidingsniveau is zeer hoog, want ruim de helft van de niet-schoolgaande Roemeense migranten heeft een hogeronderwijs diploma. Roemeense vrouwen zijn overigens vaker hoogopgeleid dan Roemeense mannen. De studiemigranten komen overwegend om een (Engelstalige) opleiding in het hoger onderwijs te volgen.

Ongeveer de helft van de Roemenen heeft een partner. Dat is vergelijkbaar met de Bulgaarse en Poolse migranten, maar afwijkend is dat onder Roemeense migranten een groot deel van de partners in het land van herkomst woont. Bovendien hebben Roemenen beduidend vaker dan Polen en Bulgaren een autochtone partner. Het aandeel recent gemigreerde Roemenen met kinderen (in Nederland of Roemenië) is klein; ongeveer één op de vijf Roemenen geeft aan kinderen te hebben, tegenover de helft van de Poolse en Bulgaarse migranten.

De grootste groep woont hier met andere personen dan familieleden, meestal in een appartement of eengezinswoning, en zij moeten vaak de keuken en/of badkamer delen met deze andere personen. Het merendeel huurt de woonruimte van een particuliere verhuurder. De Roemeense migranten wonen verspreid over Nederland, maar vooral in de grote steden. De overgrote meerderheid is tevreden met de woonsituatie hier. Wellicht speelt daarbij mee dat zij vanuit een relatief slechtere woonsituatie in Roemenië komen. Slechts 4% geeft aan ontevreden te zijn. Het meest ontevreden zijn de Roemenen die in hostels of pensions wonen. Dit zijn vaak de laagopgeleide arbeidsmigranten.

Noot

- 1 Respondenten die aangeven parttime naar school te gaan, zijn hier niet meegenomen. Dit brengt het aandeel dat in Nederland naar school gaat wat omlaag.

3 Taalbeheersing en de arbeidsmarktsituatie

In dit hoofdstuk gaan we in op de taalbeheersing en de arbeidsmarktsituatie van de recent gemigreerde Roemenen. We besteden eerst aandacht aan de mate waarin Roemenen de Nederlandse taal kunnen verstaan, spreken, lezen en schrijven en waarin zij inspanningen hebben verricht om de taal te leren. Daarna gaan we in op de arbeidsmarktsituatie van Roemenen. We bekijken of zij een baan hebben en maken daarbij een vergelijking tussen de situatie voor en na migratie. We besteden ook aandacht aan de kenmerken van het werk dat Roemeense migranten verrichten en de mate waarin zij tevreden zijn met hun werk. Voor de Roemenen is op 1 januari 2014 de tewerkstellingsvergunning (twv) afgeschaft. Omdat we Roemeense migranten hebben geïnterviewd die voor die datum naar Nederland zijn gekomen, en dus nog een twv nodig hadden, en Roemeense migranten hebben die daarna zijn gekomen, kijken we of er tussen hen een verschil is op de arbeidsmarkt.

3.1 Taalbeheersing

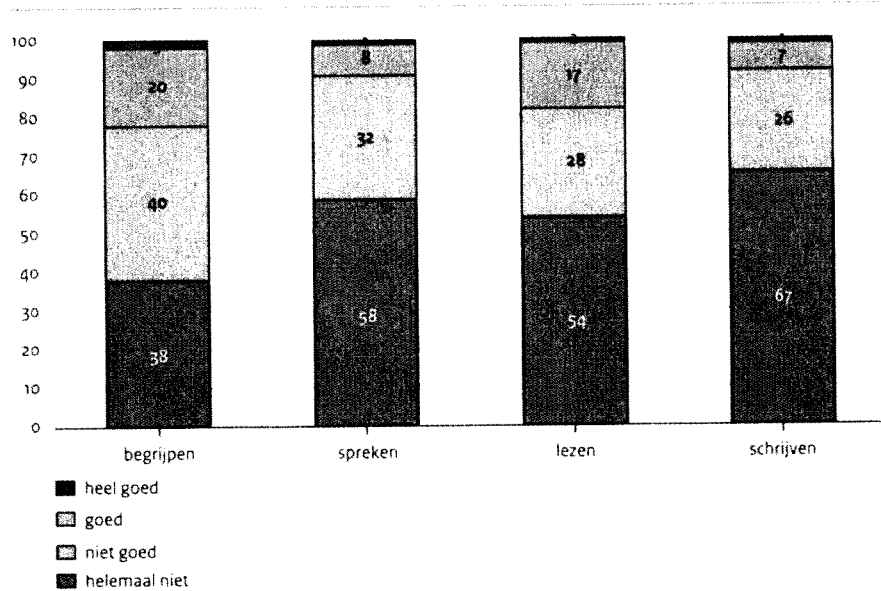
De Roemeense migranten hebben voornamelijk het Roemeens als moedertaal (94%). Een minderheid (6%) geeft aan Hongaars als moedertaal te hebben. Zoals we in hoofdstuk 2 rapporteerden, is er een Hongaarse minderheidsgroep in Roemenië. De vraag die we hier centraal stellen is in hoeverre de recent gemigreerde Roemenen het Nederlands beheersen. We maken daartoe onderscheid in begrijpen, spreken, lezen en schrijven. De bevindingen over taal zijn weergegeven zoals door de respondent zelf beoordeeld.

Beheersing Nederlandse taal gering

Het aandeel Roemenen dat het Nederlands verstaat is laag (figuur 3.1). Minder dan een kwart beheerst het Nederlands goed of heel goed. Zoals verwacht gaat verstaan het beste (23%), en dit wordt gevolgd door lezen (19%). Goed Nederlands spreken doet slechts 9% van de Roemenen en Nederlands schrijven kan 8%. Deze percentages zijn laag in vergelijking met de eerdere studie onder recent gemigreerde Bulgaren en Polen. Onder deze groep gaf 32% respectievelijk 37% aan het Nederlands goed te verstaan. Vooral het aandeel dat het Nederlands 'helemaal niet' verstaat, ligt beduidend hoger onder de Roemenen. Dat Roemenen nauwelijks het Nederlands beheersen kwam ook in de studie van Korf et al. (2011) naar voren.

Figuur 3.1

Verstaan, spreken, lezen en schrijven van het Nederlands onder recente migranten afkomstig uit Roemenië, 2014 (in procenten)

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Roemeense vrouwen beheersen het Nederlands wat beter

Over de hele linie wordt het Nederlands slecht verstaan. Er zijn wel kleine verschillen tussen de Roemeense migranten onderling. Zo verstaan meer Roemeense vrouwen het Nederlands dan Roemeense mannen (tabel 3.1). De bevinding dat de jongste migranten het Nederlands beter beheersen dan de oudere migranten is net niet significant. Verschillen naar opleidingsniveau of reden van migratie vinden we niet. Wel zien we een relatie tussen duur van verblijf en het beheersen van het Nederlands. Van de migranten die ten tijde van het interview minder dan een jaar in Nederland waren, verstaat 17% het Nederlands; van de Roemeense migranten die toen tussen een en vier jaar in Nederland waren, verstaat 28% het Nederlands. Dat verschil is redelijk groot; anderzijds is het aandeel nog altijd beperkt in vergelijking met bijvoorbeeld Polen in eerder onderzoek. Van de Poolse migranten die tussen de twee en vier jaar in Nederland waren, verstond 44% het Nederlands.

Tabel 3.1

Roemeense migranten die Nederlands verstaan, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	(%)
totaal	22
vrouw	28
man	16
18-25 jaar	29
26-35 jaar	21
36-60 jaar	17
laag opleidingsniveau	23
middelbaar opleidingsniveau	19
hoog opleidingsniveau	23
arbeidsmigrant	21
gezinsmigrant	19
studiemigrant	27
voor 1 januari 2014 ^a	28
na 1 januari 2014 ^a	17

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Roemenen gebruiken het Nederlands weinig in het dagelijks leven

Gezien de geringe beheersing van de Nederlandse taal, is het vanzelfsprekend dat het Nederlands weinig gebruikt wordt in het dagelijks leven. Het spreken van het Nederlands met partner, kind of vriend gebeurt maar zelden (tabel 3.2). Een op de vier à vijf Roemeense migranten geeft aan soms of zelden in het Nederlands te spreken met partner, kind of vriend. De meerderheid doet dat nooit. Deze percentages liggen beduidend hoger dan onder de Bulgaarse en Poolse migranten. Zij spreken vaker Nederlands met gezinsleden en vrienden. Roemeense migranten die wel vaak of altijd Nederlands spreken met hun partner hebben allemaal een Nederlandse partner.

Tabel 3.2

Het spreken van het Nederlands met partner, kinderen en vrienden onder migranten van Roemeense herkomst in Nederland, 2014 (in procenten)

	(%)
met partner ^a	
nooit	78
zelden/soms	17
vaak/altijd	5
met kind(eren) ^b	
nooit	76
zelden/soms	22
vaak/altijd	2
met vrienden in Nederland	
nooit	68
zelden/soms	25
vaak/altijd	7

a Alleen voor mensen met een partner (n = 240).

b Alleen voor mensen met kinderen (n = 41).

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Bijna alle Roemeense migranten beheersen het Engels goed. Vrijwel alle Roemeense migranten geven aan dat ze het Engels goed beheersen (85%). Aangezien ook veel Nederlanders Engels spreken, kunnen zij zich hiermee waarschijnlijk goed redden in Nederland. Daarnaast beheerst bijna een kwart het Frans goed (24%). Ruim een op de tien geeft aan het Duits goed te beheersen (13%). Deze aandelen liggen veel hoger dan onder Bulgaren en Polen. Onder de Bulgaarse migranten gaf in recent onderzoek een minderheid van 36% aan het Engels goed te beheersen, onder de Polen 57%. Frans beheersen de Bulgaarse en Poolse migranten niet. Wat betreft het Duits nemen de Roemenen een tussenpositie in: van de Polen gaf 20% aan het Duits goed te spreken, van de Bulgaren 8%.

Tabel 3.3

Roemeense migranten die goed Engels, Duits, Frans spreken, 2014 (in procenten)

	(%)
spreekt goed Engels	85
spreekt goed Duits	13
spreekt goed Frans	24

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS '14)

Laagopgeleide Roemeense migranten beheersen minder vaak het Engels

Net als de Bulgaarse studiemigranten in het eerdere onderzoek, blijken de Roemeense studiemigranten het Engels goed te beheersen (tabel 3.4). Vrijwel al deze migranten zullen een Engelstalige bachelor of master volgen of hebben gevolgd aan de Nederlandse hogescholen of universiteiten. De oudere migranten (ouder dan 36 jaar) en de laagopgeleide migranten spreken het Engels minder goed, maar ook onder deze groepen spreekt de meerderheid Engels. Dat is veel meer dan onder de Poolse en Bulgaarse oudere migranten (van wie 10%-20% zegt het Engels te beheersen) en meer dan onder de Poolse en Bulgaarse laagopgeleiden (Pools 28%, Bulgars minder dan 10%).

Tabel 3.4

Roemeense migranten die goed Engels spreken, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	(%)
totaal	85
vrouw	82
man	88
18-25 jaar	93
26-35 jaar	86
36-60 jaar	70
laag opleidingsniveau	57
middelbaar opleidingsniveau	81
hoog opleidingsniveau	94
arbeidsmigrant	80
gezinsmigrant	81
studiemigrant	100
voor 1 januari 2014 ^a	80
na 1 januari 2014 ^a	81

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Weinig inspanningen om Nederlands te leren voor migratie; stijging van inspanning na migratie

Van de Roemeense migranten geeft 8% aan dat ze voor migratie iets gedaan hebben om Nederlands te leren (niet weergegeven in tabel 3.5). Overigens is dat aandeel vergelijkbaar met de Bulgaarse en Poolse migranten. Sinds migratie naar Nederland heeft 31% van de Roemenen inspanningen verricht om Nederlands te leren. Dat aandeel is vergelijkbaar met de Bulgaren die na migratie Nederlands zijn gaan leren (37%), maar ligt lager dan onder de Poolse recente migranten (55%). In tabel 3.5 zien we dat de inspanning om Nederlands te leren na migratie het sterkst is geweest onder de hoogst opgeleide migranten en onder de studiemigranten. Daarnaast hebben de migranten die al langer in Nederland zijn (voor 1 januari 2014 gekomen) beduidend vaker inspanningen verricht dan de migranten die kort na 1 januari 2014 zijn gekomen. Eerstgenoemden hebben meer tijd gehad om de taal te leren.

ROEMEENSE MIGRANTEN

Tabel 3.5

Roemeense migranten die inspanning verrichten om Nederlands te leren, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	(%)
totaal	31
vrouw	31
man	32
18-25 jaar	33
26-35 jaar	33
36-60 jaar	24
laag opleidingsniveau	22
middelbaar opleidingsniveau	26
hoog opleidingsniveau	36
arbeidsmigrant	27
gezinsmigrant	30
studiemigrant	37
voor 1 januari 2014 ^a	41
na 1 januari 2014 ^a	22

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Nederlands voornamelijk via taalcursus geleerd

Roemeense migranten geven aan dat zij voornamelijk via een taalcursus of zelfstudie het Nederlands zijn gaan leren na hun migratie. Van de Roemeense migranten die inspanningen hebben ondernomen sinds migratie om Nederlands te leren heeft 62% een taalcursus gedaan, en 33% geeft aan het via zelfstudie te doen. Deze aandelen liggen hoger dan onder de Poolse en Bulgaarse migranten. Van de Poolse migranten die inspanningen hebben ondernomen, heeft 45% een taalcursus gedaan, van de Bulgaarse migranten 28%. Vooral door Polen is vaker aangegeven dat via werk, media en dagelijkse interactie het Nederlands werd geleerd.

Tabel 3.6

Manieren waarop Roemeense migranten Nederlands leren, onder migranten die hebben aangegeven inspanningen te hebben verricht om Nederlands te leren, 2014 (in procenten)

	(%)
door familie en vrienden/kennissen	20
door werk	13
taalcursus	62
andere cursus	7
media	18
zelfstudie	33
dagelijkse interactie	24

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS '14)

3.2 Werk of werkloos?

Veel Roemenen zijn naar Nederland gekomen voor werk. Hebben de migranten ook werk gevonden in Nederland? We hebben migranten gevraagd of zij momenteel werken, werkloos zijn, een opleiding volgen, gepensioneerd, langdurig ziek of arbeidsongeschikt zijn, thuis voor het huis of de kinderen zorgen, met (zwangerschaps)verlof zijn of nog iets anders doen. Ook is gevraagd hoe de situatie voor migratie naar Nederland was. We bezien hier welk deel van de Roemenen in Nederland werkt (incl. (zwangerschaps)verlof), zich als werkloos beschouwt, studeert of iets anders doet en in hoeverre dit na migratie is veranderd.

Roemenen zijn niet vaak werkloos

Van de Roemenen die naar Nederland zijn gekomen, had 55% voor migratie een baan in Roemenië. Opvallend genoeg is het aandeel met een baan vrijwel gelijk na migratie in Nederland; 57% heeft een baan in Nederland (figuur 3.2). Onder de Polen en Bulgaren was het verschil voor en na migratie groter: een groter deel heeft werk in Nederland. Het aandeel werkende Roemenen ligt met 57% op een lager niveau dan het percentage werkende Poolse migranten (bijna 80%), maar op een hoger niveau dan de werkende Bulgaarse migranten (bijna 40%).

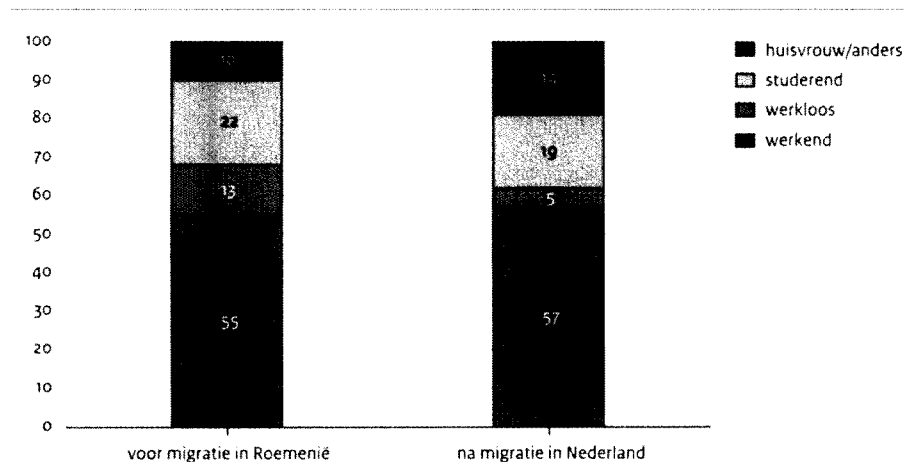
Dat de Roemenen een lagere netto arbeidsparticipatie hebben dan de Polen is echter niet toe te schrijven aan werkloosheid onder Roemenen. Van de Roemenen was 13% werkloos in Roemenië. Dat aandeel is na migratie aanzienlijk gedaald, namelijk naar 5%.

Daarmee geven zij nog minder vaak dan Polen aan dat zij werkloos zijn. Roemenen studeren veel vaker dan Polen (bijna net zo vaak als Bulgaren in Nederland) en doen opvallend vaker 'iets anders' dan Polen. Voor een deel zijn dit huisvrouwen, maar een ander deel heeft aangegeven dat zij iets doen wat niet ingedeeld kan worden in de gegeven antwoordcategorieën, waarbij het onduidelijk is gebleven wat dat dan is. Het aandeel dat

aangeeft werkloos te zijn in Nederland ligt onder de Roemenen veel lager dan onder de Bulgaarse migranten die eerder onderzocht zijn. Onder die groep lag het percentage dat aangaf werkloos te zijn op zo'n 30%.

Figuur 3.2

Voornaamste bezigheid van Roemenen voor en na migratie, 2014 (in procenten)

Bron: SCP (SCP-NL'14)

Er zijn verschillende manieren om naar het aandeel werkenden of het aandeel werklozen te kijken. Figuur 3.2 geeft de nettoparticipatie weer. Als we ons alleen richten op het deel dat gerekend wordt tot de beroepsbevolking (18-75 jaar, op zoek naar een baan maar nu werkloos, of met een baan, waarbij we het aantal uren dat men werkt buiten beschouwing laten), dan was het percentage werklozen 19% in Roemenië en 8% in Nederland. Dit laatste is vergelijkbaar met de bevindingen onder Poolse migranten, maar ligt nog altijd ruim onder het werkloosheidspercentage dat we vonden onder Bulgaren. Hieronder richten we ons op de participatie van alle migranten, waarbij we alleen de studenten uitsluiten. Het idee is dat met uitzondering van de migranten die voor studie komen, allen zouden kunnen werken in Nederland. De vraag is onder welke groepen dat vaker voorkomt. De aandelen met werk zijn hoger dan bijvoorbeeld in CBS-cijfers waar de studenten worden meegeteld (zie bv. CBS 2014).

Roemeense mannen vaker een baan dan vrouwen

Als we de Roemeense migranten bekijken zonder degenen die studeren, dan heeft 70% een betaalde baan. Recente Roemeense migranten van het mannelijke geslacht hebben vaker een baan in Nederland dan vrouwen: 78% van de mannen heeft een baan, 63% van de vrouwen (tabel 3.7). Roemenen ouder dan 36 jaar hebben minder vaak een

baan dan jongere Roemeense migranten. De hoogst opgeleide migranten hebben vaker een baan dan de middelbaar en laagopgeleide Roemeense migranten.

Gezinsmigranten minder vaak aan het werk

Roemeense migranten die vanwege gezinsmotieven naar Nederland komen, hebben vaak geen baan. Het aandeel met een betaalde baan onder de Roemeense gezinsmigranten is 48%. Gezinsmigranten zijn voornamelijk vrouwen, zoals we in hoofdstuk 2 hebben gezien. Uit de migratieliteratuur is bekend dat vrouwen vaker hun baan opgeven om een man met een baan te kunnen volgen dan omgekeerd. De kleine groep mannelijke gezinsmigranten uit Roemenië geeft echter net zo vaak zijn baan op na migratie als de vrouwelijke. De cijfers onder de gezinsmigranten staan in contrast met de arbeidsmigranten. Van de recente Roemeense arbeidsmigranten heeft 76% een betaalde baan. Er zijn geen verschillen tussen migranten die voor of na 1 januari 2014 zijn gekomen.

Tabel 3.7

Recente Roemeense migranten met een betaalde baan voor en na migratie, naar achtergrondkenmerken (exclusief migranten die studeren), 2014 (in procenten)^a

	voor migratie in Roemenië	na migratie in Nederland
totaal	71	70
vrouw	72	63
man	70	78
18-25 jaar	49	71
26-35 jaar	81	72
36-60 jaar	70	52
laag opleidingsniveau	41	64
middelbaar opleidingsniveau	60	54
hoog opleidingsniveau	86	80
arbeidsmigrant	71	76
gezinsmigrant	75	48
voor 1 januari 2014 ^a	73	73
na 1 januari 2014 ^a	69	69

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP (SCP-NL'14)

Vrouwen na migratie minder vaak een baan, mannen vaker een baan

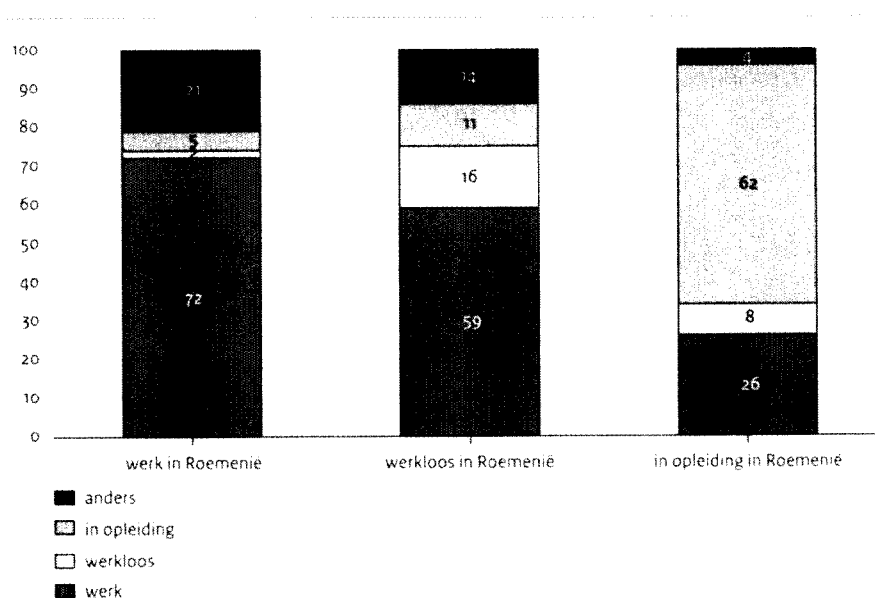
Voor de Roemeense migranten geldt dat de situatie voor mannen na migratie rooskleuriger is dan daarvoor. Van de niet-studerende mannen had in Roemenië 70% een baan; in Nederland is dat 78% (tabel 3.7). Voor de Roemeense vrouwen is er echter geen verbetering in de arbeidsmarktpositie. Had in Roemenië 72% een baan, in Nederland is dat 63%. Dit beeld is overeenkomstig de situatie onder de Poolse en Bulgaarse migranten, bij wie eveneens mannen vaker een baan hebben na migratie dan vrouwen, terwijl dit voor migratie niet of minder sterk het geval was.

De verbetering van de arbeidsmarktpositie doet zich vooral voor onder de jongste groep Roemenen (jonger dan 26 jaar) en onder de laagst opgeleiden. Arbeidsmigranten en gezinsmigranten verschilden voor migratie niet van elkaar in het hebben van betaald werk. Na migratie hebben arbeidsmigranten vaker een baan en hebben gezinsmigranten beduidend minder vaak betaald werk.

Al dan niet werken in herkomstland heeft invloed op arbeidsdeelname in Nederland
We beantwoorden nu de vraag of het al dan niet hebben van werk in het land van herkomst samengaat met het hebben van werk in Nederland. We kijken daarbij ook of de migranten die in Roemenië schoolgaand waren in Nederland al dan niet zijn gaan werken. Voor de Roemeense migranten geldt dat de arbeidsmarktdeelname voor migratie van invloed is op het al dan niet hebben van werk in Nederland (figuur 3.3). Migrant die voor migratie een baan hadden, hebben vaker een baan na migratie dan Roemeense migranten die voor migratie werkloos waren. Van de migranten die in Roemenië werkloos waren is in Nederland 16% (ook) werkloos, terwijl van de Roemenen die in Roemenië een baan hadden vrijwel niemand in Nederland werkloos is. Deze samenhang tussen werkloos zijn in het land van herkomst en in Nederland vonden we niet onder de Poolse en Bulgaarse migranten. Migrant die in Roemenië studeerden, zetten hun studie veelal voort in Nederland; een kwart werkt in Nederland en 8% omschrijft zich als werkloos.

Flink deel van de niet-werkenden heeft eerder wel gewerkt in Nederland
De arbeidsmarkt voor migranten staat erom bekend dynamisch te zijn. Veel migranten hebben tijdelijke of kortdurende contracten. De migranten die tijdens het interview werkloos zijn of iets anders doen, kunnen dus wel daarvoor gewerkt hebben (nadat ze in Nederland zijn gekomen). Daarom hebben we gevraagd of de migranten die tijdens het interview geen werk hadden, eerder wel betaald werk hebben verricht na hun migratie naar Nederland. Onder de werklozen en mensen die aangaven nu 'iets anders te doen' blijkt bijna de helft in Nederland te hebben gewerkt na hun migratie. Onder de groep huisvrouwen gaf vrijwel niemand aan al eens gewerkt te hebben. We merken hierbij op dat de groepen klein zijn.

Figuur 3.4
 Werk- en studiesituatie in Nederland, naar werk- en studiesituatie in Roemenië, 2014 (in procenten)

Bron: SCP (SCIP-NL'14)

3.3 Werken als zelfstandige

Migranten uit Roemenië (en Bulgarije) hadden voor 1 januari 2014 een twv nodig. Als zij als zelfstandige aan het werk waren, was een dergelijke vergunning niet noodzakelijk. Roemeense migranten die voor 1 januari 2014 een tijdelijke baan hadden in loondienst (met twv) en die na afloop daarvan geen baan met twv konden krijgen, hadden dus de mogelijkheid om als zelfstandige te gaan werken. We verwachten dan ook dat migranten die voor 1 januari 2014 zijn gekomen, vaker als zelfstandige werken dan de migranten van daarna. Een andere verklaring voor een hoger aandeel zelfstandigen voor 1 januari 2014 zou kunnen zijn dat werkgevers Roemenen als zelfstandigen aannamen om de twv te kunnen omzeilen.

Van alle Roemeense migranten met een baan werkt slechts 6% als zelfstandige. Tabel 3.8 laat zien dat het werken als zelfstandige vaker voorkomt onder mannen dan onder vrouwen en minder vaak onder hoogopgeleiden dan onder laagopgeleiden. We zien ook dat onze verwachting klopt: Roemeense migranten die na 1 januari 2014 naar Nederland zijn gekomen werken nauwelijks als zelfstandige op de Nederlandse arbeidsmarkt (2%). Het aandeel Roemeense zelfstandigen is vergelijkbaar met het aandeel zelfstandigen onder Polen (ook minder dan 10%). Onder de Bulgaren ligt dat aandeel net hoger. Overi-

gens geldt ook voor Polen en Bulgaren dat bij langer verblijf in Nederland men vaker als zelfstandige werkzaam was (Gijsberts en Lubbers 2015).

Tabel 3.8

Werkzaam als zelfstandige onder recente Roemeense migranten met een baan, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)^a

	(%)
totaal	6
vrouw	2
man	10
18-25 jaar	12
26-35 jaar	3
36-60 jaar	11
laag opleidingsniveau	12
middelbaar opleidingsniveau	10
hoog opleidingsniveau	2
arbeidsmigrant	6
gezinsmigrant	3
voor 1 januari 2014	11
na 1 januari 2014	2

a Alleen mensen met een baan, of die een baan hebben gehad in Nederland; N = 234.

Bron: SCP (SCP-NL'14)

3.4 Beroepsstatus

De beroepen waarin migranten met een baan werken, kunnen worden gerangschikt naar hun sociaaleconomische status (zie kader 3.1). In de wetenschappelijke literatuur wordt wel gesteld dat migranten in het land van bestemming vaak een lagere beroepsstatus hebben dan in het land van herkomst. Na enige tijd in het land van bestemming zou de beroepsstatus weer stijgen waarmee het verloop van de beroepsstatus op een U-curve lijkt (Chiswick et al. 2005). Bij Polen en Bulgaren zien we hetzelfde patroon (Lubbers en Gijsberts 2013; Gijsberts en Lubbers 2015). Voor de Roemenen in ons onderzoek geldt eveneens dat de beroepsstatus na migratie gemiddeld lager ligt dan daarvoor, maar dat gemiddelde ligt wel opvallend hoog. Dit is in lijn met het hoge opleidingsniveau van deze groep. Voor migratie lag de beroepsstatus van de Roemenen op maar liefst 51 (figuur 3.4). Na migratie ligt de gemiddelde beroepsstatus op 47, gelijk aan de gemiddelde beroeps-

status onder autochtone Nederlanders in 2009 (Den Boer 2011). Dit is vooral toe te schrijven aan het grote deel respondenten dat werkt in de ICT en softwareontwikkeling, als technicus of als onderzoeker.

Het beeld van de Roemeense migranten wijkt sterk af van dat van de Polen en Bulgaren. Onder deze groepen was de beroepsstatus in het land van herkomst al onder de 40 en daalde die tot bijna 30 in Nederland. Dit is vooral het gevolg van het feit dat velen werkzaam zijn in de productie, eenvoudige arbeid in de bouw of schoonmaak. Van de Roemeense migranten met een baan in Nederland heeft 28% een beroepsstatusscore van 30 of lager.

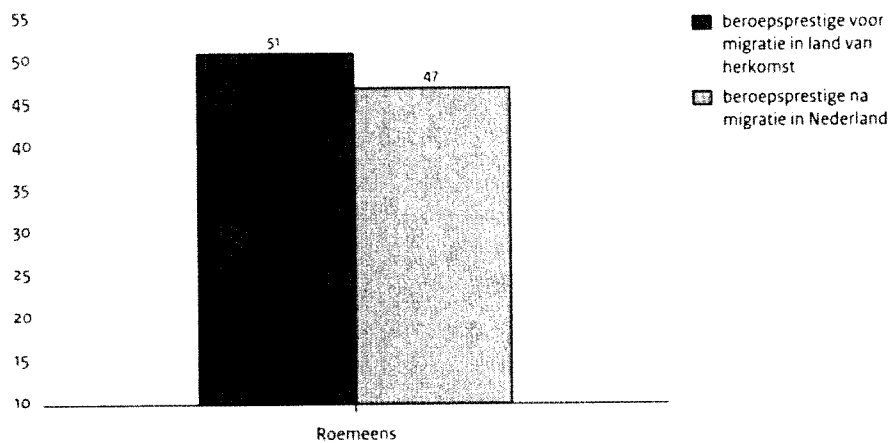
Kader 3.1 Sociaaleconomische status meten

Recente migranten is gevraagd een omschrijving te geven van het beroep dat ze uitoefenen.

Aan deze beroepen is eerst een internationale beroepencode toegekend (ISCO 2008). Vervolgens zijn de beroepsscores omgerekend naar de sociaaleconomische beroepsstatus (ISEI). De schaal van deze sociaaleconomische status loopt van 10 (laag) tot 90 (hoog). Voor autochtone Nederlanders lag het gemiddelde in 2009 op 47 (Den Boer 2011).

FIGUUR 3.4

Beroepsstatus op de ISEI-ladder (min. 10, max. 90) voor en na migratie, 2014 (in gemiddelden)

Bron: SCP (SCP-NL'14)

Gezinsmigranten verliezen na migratie veel aan beroepsstatus

De verschillen in beroepsstatus tussen mannen en vrouwen en tussen de leeftijdscategorieën zijn niet significant, maar we vinden wel een vergelijkbare tendens als onder eerder onderzochte migrantengroepen: door migratie lijken vrouwen wat meer beroepsstatus te

ROEMEENSE MIGRANTEN

verliezen dan mannen (tabel 3.9). De opleidingsverschillen zijn zoals verwacht, met in het land van herkomst en in Nederland een hogere beroepsstatus voor de hoogopgeleiden. Roemeense gezinsmigranten (vooral vrouwen) verliezen beduidend meer beroepsstatus dan arbeidsmigranten. De verschillen tussen de migranten die voor en na 1 januari 2014 naar Nederland migreerden zijn klein maar significant. De migranten die na 1 januari kwamen, werkten in Roemenië en werken in Nederland in beroepen met een wat lagere status.

Tabel 3.9

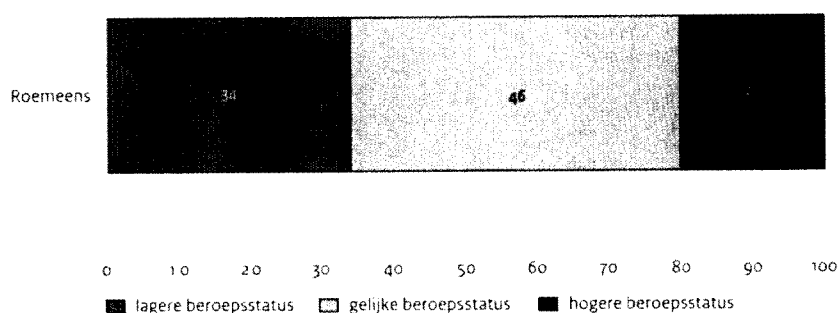
Beroepsstatus recente Roemeense migranten voor en na migratie, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in gemiddelden)

	voor migratie in Roemenië	na migratie in Nederland
totaal	51	47
vrouw	52	46
man	50	47
18-25 jaar	46	41
26-35 jaar	52	49
36-60 jaar	51	46
laag opleidingsniveau	36	33
middelbaar opleidingsniveau	38	32
hoog opleidingsniveau	59	55
arbeidsmigrant	47	45
gezinsmigrant	55	43
voor 1 januari 2014	52	49
na 1 januari 2014	49	45

Bron: SCP (SCIP-NL'14)

Onderlinge vergelijking van migranten die zowel voor als na migratie een baan hadden. Als we alleen kijken naar de migranten die in Roemenië werkten en na migratie in Nederland een baan hebben, dan valt uit figuur 3.5 op te maken dat de grootste groep stabiel is gebleven in beroepsstatus. Ruim een derde van de Roemenen heeft een daling gezien van de beroepsstatus – deze daling kan zowel groot als klein zijn. Ruim 20% van de Roemenen gaat er in beroepsstatus op vooruit.

Figuur 3.5
Verschil tussen de beroepsstatus vóór en na migratie van migranten die zowel in Roemenië een baan hadden als in Nederland een baan hebben, 2014 (in gemiddelden en in procenten)

Bron: SCP (SCIP-NL'14)

3.5 Baankenmerken en kanalen van baanverwerving

Veel Roemenen werkzaam in de ICT

Op basis van de omschrijving van het beroep dat de migranten hebben gegeven, is een indeling gemaakt naar sectoren waarin men werkt (tabel 3.10). Daarbij merken we op dat sommige omschrijvingen zich tot algemene termen beperkten (zoals 'manager', 'handelaar' of 'arbeider'). De Roemeense migranten zijn opvallend vaak werkzaam als ICT-specialisten, softwareontwikkelaars en als andere hoogopgeleide technici (22%). Daarnaast werkt een groot deel in de overige hogere zakelijke dienstverlening (22%). Ook is een deel werkzaam als onderzoeker, voornamelijk op de Nederlandse universiteiten (6%). Deze groepen voldoen aan het profiel van de kennismigrant: hoogopgeleid, werkzaam in sectoren waar veel kennismigranten werken en mobiel op de (internationale) arbeidsmarkt. In onze steekproef is een kwart van de Roemenen werkzaam in industrie, bouw of land- en tuinbouw.

In het onderzoek van Engbersen et al. (2011) komt ook naar voren dat Roemenen in hogere beroepsgroepen werken dan Polen en Bulgaren (vooral in de hogere zakelijke dienstverlening), maar het aandeel arbeiders in de productie, bouw en land- en tuinbouw is in ons onderzoek beduidend lager. Dit zou te maken kunnen hebben met het verschil in dataverzameling. Waar Engbersen c.s. zich richtten op de ingeschreven en niet ingeschreven migranten, zijn in dit onderzoek alleen de ingeschreven migranten betrokken. Ook kan het te maken hebben met het verschil in onderzochte periode; ons onderzoek is later gehouden. Wellicht kwamen er als gevolg van de verslechterde economische con-

junctuur (waarin met name de bouw klappen kreeg) minder laaggeschoolde Roemenen naar Nederland. Het blijft echter speculeren.

Tabel 3.10

Sectoren waarin recente Roemeense migranten werken, 2014 (in procenten)

	(%)
industrie	3
land- en tuinbouw	5
bouwnijverheid	17
transport	2
horeca en toerisme	8
detailhandel	6
verzorging, beveiliging	5
schoonmaakbranche	3
kantoor en administratie	2
ICT/elektronica/techniek	22
onderzoek en universiteit	6
overig hogere dienstverlening	22

Bron: SCP (SCIP-NL'14)

Kanalen voor het vinden van een baan

Roemenen blijken via verschillende kanalen een baan te vinden (tabel 3.11). Polen (36%) en Bulgaren (46%) vinden vooral via kennissen een baan, dit aandeel ligt onder Roemenen lager (23%). De familie is nauwelijks van belang voor de Roemenen (2%), terwijl onder Bulgaren 34% aangaf via de familie een baan te vinden. Roemenen vinden ongeveer net zo vaak als Polen werk via het uitzendbureau. Dit geldt voor een kwart van de werkende Roemenen. Onder Bulgaren kwam dit nauwelijks voor. Een groot deel van de Roemenen vindt de baan via de werkgever of via een advertentie, zoals veelal gebeurt op de internationale arbeidsmarkt voor kenniswerkers. Dit beeld komt redelijk overeen met wat eerder is vastgesteld in het onderzoek van Engbersen et al. (2011): Roemenen vinden vaker dan Polen en Bulgaren via internet werk, zijn vaker direct benaderd en veel minder vaak dan Bulgaren via kennissen of familie aan een baan gekomen.

Tabel 3.11
Manier waarop een baan in Nederland is gevonden, 2014 (in procenten)

	(%)
via een advertentie	15
via een werkgever	18
via een familielid	2
via een kennis of vriend	23
via het uitzendbureau	23
anders	18

Bron: SCP (SCIP-NL'14)

Baanverwerving vooral via kennis uit de eigen etnische groep
Roemeense migranten geven relatief vaak aan dat zij de baan hebben gekregen via een kennis of vriend (23%; tabel 3.11). Deze kennis heeft in meerderheid een niet-Nederlandse achtergrond. Meestal heeft de kennis eenzelfde etnische achtergrond als de migrant (tabel 3.12).

Tabel 3.12
Etnische herkomst van de kennis via wie een baan is gevonden, 2014 (in procenten)

	(%)
Roemeens	51
Nederlands	30
anders	19

Bron: SCP (SCIP-NL'14)

Nauwelijks vaste dienstverbanden

De Roemenen hebben in overgrote meerderheid een tijdelijk dienstverband, bijna 30% geeft aan dat ze een vast dienstverband hebben. Overigens zijn de aandelen met een vast dienstverband onder de recent gemigreerde Polen en Bulgaren nog lager (minder dan 20%). In het onderzoek van Engbersen et al. (2011) liggen de cijfers voor Roemenen met een vast dienstverband lager dan in het huidige onderzoek (12%). Dit past in het beeld van dat onderzoek waarin Roemenen vaker in de bouw en in de land- en tuinbouw werken en daar is vaak sprake van tijdelijke dienstverbanden. Ook wij zien dat migranten met een laag en middelbaar opleidingsniveau minder vaak een vast dienstverband hebben dan de hoogopgeleiden (tabel 3.13). De overige verschillen zijn niet significant, hoewel er een tendens is dat vrouwen minder vaak een vast dienstverband hebben, net als jongeren.

ROEMEENSE MIGRANTEN

Tabel 3.13

Roemeense migranten met een vast dienstcontract, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in gemiddelden)

totaal	28
vrouw	22
man	33
18-25 jaar	17
26-35 jaar	29
36-60 jaar	37
laag opleidingsniveau	17
middelbaar opleidingsniveau	15
hoog opleidingsniveau	35
arbeidsmigrant	29
gezinsmigrant	31
voor 1 januari 2014 ^a	32
na 1 januari 2014 ^a	25

a Exclusief studiemigranten.

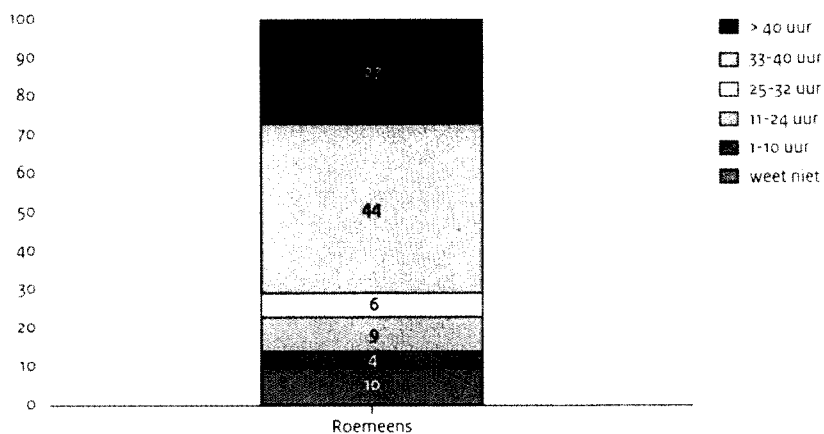
Bron: SCP (SCIP-NL14)

Als we het hebben van een vast dienstverband afzetten tegen de sector waarin de Roemenen werken, dan valt op dat het vaste contract relatief vaak voorkomt onder werknemers in het hogere kader (51%) en werknemers in de ICT-sector (40%), en weinig in de bouwsector (10%).

Roemenen die werken maken veel uren

De grootste groep van de werkende Roemenen werkt tussen 33 en 40 uur per week (44%). Ruim een kwart (27%) werkt meer dan 40 uren per week (figuur 3.6). In het onderzoek van Korf et al. (2011) werd eveneens vastgesteld dat Roemenen veel werkuren maken in een week. Overigens geeft 1 op 10 Roemenen met een baan aan dat ze niet weten hoeveel uren ze werken, waarschijnlijk omdat ze onregelmatig werken. Deze tijdsbesteding aan werk lijkt sterk op die van de Poolse werknemers in Nederland, maar wijkt fors af van de Bulgaarse migranten; onder die laatste groep gaf het merendeel aan slechts weinig uren te werken.

Figuur 3.7
Aantal uren dat Roemenen met een baan werken, 2014 (in procenten)

Bron: SCP (SCIP-NL '14)

Meer dan 40 uur per week werken gebeurt vaker onder de werkende Roemeense mannen (34%) dan onder de werkende Roemeense vrouwen (19%; tabel 3.14). Opvallend is het verschil naar leeftijd. De jongste groep (18-25 jaar) met een baan werkt veel minder vaak meer dan 40 uur dan de andere leeftijdscategorieën. De laagopgeleiden werken het meest frequent meer dan 40 uur per week (45%), gevolgd door de hoogopgeleiden (28%). De middelbaar opgeleiden werken minder vaak meer dan 40 uur per week (13%). De overige verschillen in de tabel zijn niet significant.

Opnieuw hebben we de verschillen naar beroepssectoren bekeken, maar alleen bij de sectoren met voldoende werkenden: de bouw, de ICT-sector en het hogere kader. Deze ontlopen elkaar niet veel. Van de Roemeense migranten in de bouw geeft 38% aan wekelijks meer dan 40 uur te werken, van de Roemeense migranten in het hogere kader is dat 37% en in de ICT-sector 26%.

ROEMEENSE MIGRANTEN

Tabel 3.14

Roemeense migranten met een baan die meer dan 40 uur per week werken, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	(%)
totaal	27
vrouw	19
man	34
18-25 jaar	8
26-35 jaar	31
36-60 jaar	37
laag opleidingsniveau	45
middelbaar opleidingsniveau	13
hoog opleidingsniveau	28
arbeidsmigrant	30
gezinsmigrant	25
voor 1 januari 2014 ^a	31
na 1 januari 2014 ^a	25

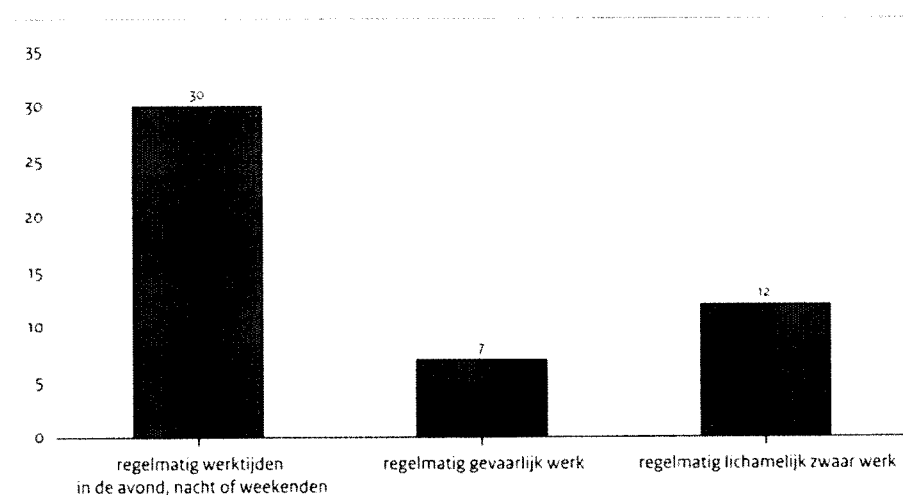
a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP (SCIP-NL'14)

Meestal werk overdag

Roemenen werken in meerderheid overdag. Een minderheid van bijna 30% geeft aan dat ze regelmatig in de avond, nacht of weekeinden werken (figuur 3.7). Daarmee geven Roemenen vaker dan Polen en Bulgaren aan, dat ze buiten de doordeweekse daguren werken. Het regelmatig uitoefenen van gevaarlijk werk komt onder 7% van de Roemenen voor. Daarnaast geeft 12% van de Roemenen met een baan aan lichamelijk zwaar werk te verrichten.

Figuur 3.7
Arbeidsomstandigheden onder Roemeense migranten met een baan, 2014 (in procenten)

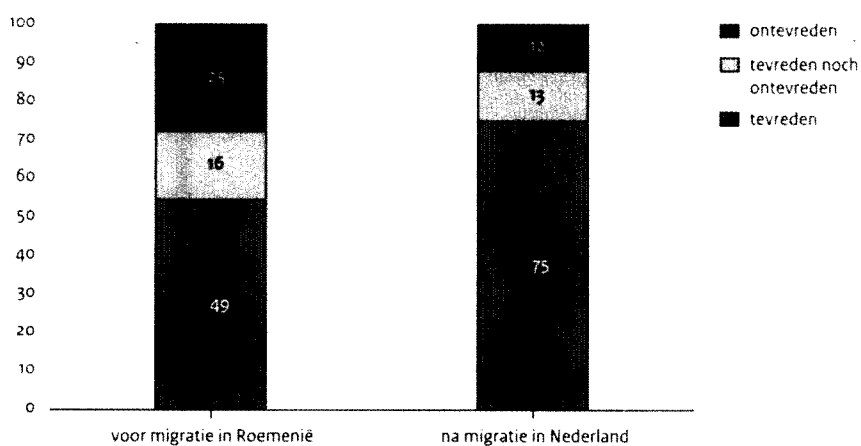
Bron: SCP (SCIP-NL'14)

Tevredenheid met inkomen en andere kenmerken van de baan

Veruit de meeste migranten zijn tevreden met de inkomsten die zij verkrijgen uit hun baan in Nederland. Dat geldt voor 75% van de Roemenen (figuur 3.8). Voor migratie lag de inkomens tevredenheid met de baan beduidend lager (49%). Van de Roemenen was 25% ontevreden met het inkomen uit hun baan in Roemenië; in Nederland is de ontevredenheid gedaald naar 12%.

Geen enkel EU-land heeft een gemiddeld netto-inkomen dat zo laag ligt als in Roemenië. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de inkomens tevredenheid stijgt na migratie, ondanks het feit dat de kosten voor levensonderhoud in Nederland hoger liggen dan in Roemenië (Eurostat 2013c).¹

Figuur 3.8
Inkomenstevredenheid voor en na migratie, 2014 (in procenten)

Bron: SCP (SCIP-NL'14)

Laagopgeleiden boeken grote vooruitgang in inkomenstevredenheid door migratie. Onder alle groepen is de tevredenheid met het inkomen na migratie beduidend hoger. De ontevredenheid met het inkomen voor migratie lag vooral hoog onder de laagopgeleide Roemenen en onder Roemeense vrouwen en jongeren (tabel 3.15). De Roemeense laagopgeleiden zijn in Nederland nog steeds de groep met de minste tevredenheid – 66% is (heel) tevreden met het inkomen – maar het aandeel ligt veel hoger dan voor migratie (33%).

Roemeense migranten die in de bouw werken zijn in Nederland net zo tevreden als migranten die in de ICT-sector werken of in het hogere kader. Migranten in de bouw waren echter bijzonder vaak ontevreden over het inkomen in Roemenië, terwijl bij migranten die in de ICT-sector werken de tevredenheid met het inkomen in Roemenië nauwelijks onderdoet voor de tevredenheid met het inkomen in Nederland.

Tabel 3.15

Mate waarin men (heel) tevreden is met inkomsten van een baan voor en na migratie, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	voor migratie in Roemenië	na migratie in Nederland
vrouw	43	72
man	56	78
18-25 jaar	27	62
26-35 jaar	54	76
36-60 jaar	53	84
laag opleidingsniveau	33	66
middelbaar opleidingsniveau	39	74
hoog opleidingsniveau	59	78
arbeidsmigrant	41	74
gezinsmigrant	59	79
voor 1 januari 2014	52	81
na 1 januari 2014	48	71

Bron: SCP (SCP-NL'14)

3.6 Conclusies

De Roemeense migranten die wij hebben onderzocht laten een ander beeld zien dan het stereotype beeld van deze groep. In plaats van de laagopgeleide seizoensarbeider die in de landbouw of productie werkt, zien we dat een belangrijk deel van de Roemeense migranten werkzaam is als kennismigrant in de ICT-sector of onderzoek doet aan Nederlandse universiteiten. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat we in dit onderzoek alleen de geregistreerde Roemeense migranten hebben onderzocht. Onder de ingeschreven Roemeense migranten bevindt zich ook een groep die werkt aan de onderkant van de arbeidsmarkt, maar deze groep is veel geringer van omvang dan onder Polen en Bulgaren. Bij hen bleek in eerder onderzoek de meerderheid te werken in de productie, land- en tuinbouw, bouw of schoonmaak.

Ondanks de goede positionering van vooral de hoogopgeleide Roemenen in Nederland, hadden de Roemeense migranten vaak in Roemenië een baan met een hoger beroepsprestige. Migratie leidt dus tot een verlies van beroepsstatus. Toch zijn vrijwel alle Roemenen meer tevreden met het inkomen in Nederland dan met het inkomen dat zij ontvingen in Roemenië. Laagopgeleide migranten zijn iets minder tevreden met hun inkomen dan hoogopgeleiden, maar wel beduidend positiever over het inkomen in Nederland in verge-

lijking met het inkomen in Roemenië. Van de Roemenen werkt een meerderheid fulltime – vaak meer dan 40 uur per week (vooral de laagopgeleiden). Veelal werken zij in tijdelijke banen (opnieuw vooral de laagopgeleiden) en bijna een derde van de recente Roemeense migranten werkt regelmatig in de avonden of weekenden. Een klein deel oefent een functie uit waarbij men gevaarlijk of lichamenlijk zwaar werk verricht.

De verschillen tussen Roemeense migranten die voor 1 januari 2014 naar Nederland zijn gemigreerd en nog een twv nodig hadden en de migranten die na deze datum naar Nederland zijn gemigreerd zijn gering. Een van de meest kenmerkende verschillen is dat de migranten die voor 1 januari 2014 kwamen vaker als zelfstandige werken. Op die manier kon men voor 1 januari 2014 onder de eis van een twv uitkomen. Toch is het aandeel zelfstandigen met 11% ook onder deze migranten relatief laag.

De recente Roemeense migranten lijken het goed te doen op de Nederlandse arbeidsmarkt, maar de Nederlandse taal wordt door hen slecht beheerst. Dit is niet verwonderlijk omdat de migranten ten tijde van het onderzoek gemiddeld pas een jaar in Nederland waren. Toch valt op dat er weinig inspanningen zijn verricht om het Nederlands te leren. Bovendien blijkt de Nederlandse taalbeheersing slechter dan onder Polen en Bulgaren die een aantal jaren geleden zijn onderzocht en toen ook nog niet zo lang in Nederland waren. Opvallend is dat de grote groep studiemigranten en de hoogopgeleide Roemenen de Nederlandse taal niet noemenswaardig beter beheersen dan laagopgeleide Roemeense migranten. Wellicht dat de goede beheersing van het Engels, zoals uiteraard geldt voor Roemeense studenten maar ook voor de overige Roemeense migranten, de prikkel wegneemt om te investeren in het Nederlands. Voor veel banen, bijvoorbeeld in de ICT en op universiteiten, geldt dat men zich met Engels prima kan redden en waarschijnlijk geldt dit ook voor banen die zich meer aan de onderkant van de arbeidsmarkt bevinden.

Noot

- 1 Het gaat hier om het gemiddelde *equivalised* netto-inkomen voor de belangrijkste inkomensbron. De cijfers zijn gebaseerd op het EU Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC)-onderzoek.

4 Oriëntatie op Roemenië en Nederland, geloof en morele opvattingen

In dit hoofdstuk gaan we in op de sociaal-culturele positie van de recent gemigreerde Roemenen. We besteden aandacht aan de mate waarin Roemenen op de eigen groep zijn gericht, alsmede de mate waarin zij zijn gericht op de Nederlandse samenleving. Dat doen we door te onderzoeken in hoeverre Roemeense migranten sociale contacten onderhouden met andere Roemeense migranten en met autochtone Nederlanders, ze gebruiken van Roemeense en/of Nederlandse media en geïnteresseerd zijn in de Roemeense en Nederlandse politiek. We bekijken daarna of de migranten religieus zijn en de kerk bezoeken en welke opvattingen zij hebben met betrekking tot echtscheiding en homoseksualiteit.

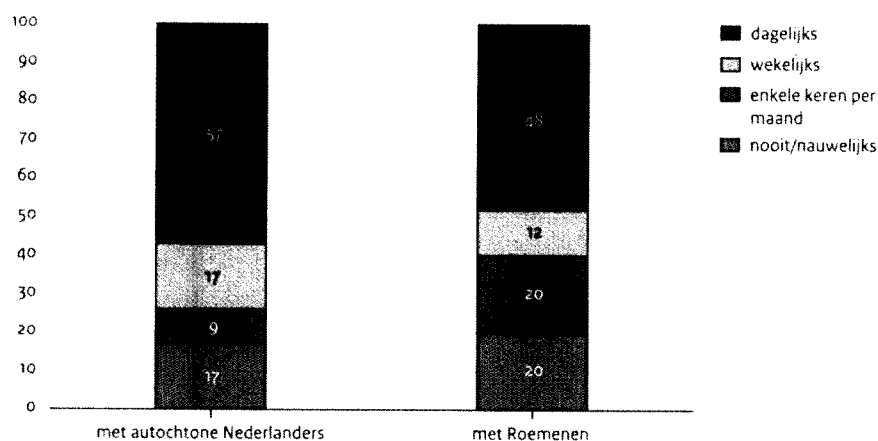
4.1 Sociale contacten van recente Roemeense migranten

De recente Roemeense migranten is gevraagd in hoeverre zij contact hebben met autochtone Nederlanders, met leden van de eigen etnische groep of met leden van andere etnische groepen. Het is een vraag naar contacten in het algemeen, dus zonder uitsplitsing naar het soort contact of de plaats waar het contact plaatsvindt. Migrantengroepen verschillen in de mate waarin zij in de gelegenheid zijn contact te leggen met personen uit andere groepen. Dit heeft niet alleen te maken met de grootte van de verschillende etnische groepen, maar ook met waar men woont en werkt (zie bv. Vervoort 2011).

Minder contact binnen de eigen groep dan met autochtone Nederlanders
Roemeense migranten blijken regelmatig contact te hebben met autochtone Nederlanders (figuur 4.1). De meerderheid van de Roemenen (57%) geeft aan dagelijks contact te hebben met autochtone Nederlanders, 17% heeft nooit of nauwelijks contact met autochtonen. Het contact met andere Roemeense migranten is frequent, maar opvallend genoeg minder frequent dan met autochtone Nederlanders. 48% heeft dagelijks contact met andere Roemenen, bijna een op de vijf heeft nooit of nauwelijks contact met de eigen herkomstsgroep. Dat Roemenen veel contact hebben met Nederlanders is verrassend gezien de geringe Nederlandse taalbeheersing (zie hoofdstuk 3). Wellicht vindt een deel van het contact plaats in het Engels; vooral studenten zouden dan contacten met autochtone Nederlanders rapporteren. Het kan ook zijn dat migranten contacten op het werk als contacten met autochtonen rapporteren, zonder dat noodzakelijkerwijs veel wordt gecommuniceerd. Hieronder bezien we of studenten en arbeidsmigranten vaker contacten hebben met autochtone Nederlanders.

Figuur 4.1

Contacten van Roemeense migranten met autochtone Nederlanders en met andere Roemenen, 2014
(in procenten)

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Jongeren vaker contact met autochtonen dan oudere migranten

Het grootste verschil binnen de Roemeense groep vinden we naar leeftijd; de jongste migranten hebben het meest contact met Nederlanders (tabel 4.1). Het gaat voor een groot deel om Roemeense studenten; zij hebben significant vaker contact met autochtonen. Deze bevinding kan worden gezien als een bevestiging van de algemene bevinding dat jongeren meer contact hebben met Nederlanders dan ouderen, maar doet ook vermoeden dat veel contact in het Engels plaatsvindt. Daarom hebben we onderzocht of migranten die aangeven dat ze het Nederlands niet goed spreken, toch veel contacten rapporteren. De logische relatie tussen Nederlands spreken en Nederlandse contacten (hoe beter de migranten Nederlands spreken, des te frequenter hebben zij contact met Nederlanders) wordt inderdaad bevestigd, maar ook komt naar voren dat van de migranten die helemaal geen Nederlands spreken, meer dan de helft minimaal elke week contact heeft met Nederlanders.

Vrouwen en hoogopgeleiden minder contact binnen de eigen groep

Roemeense vrouwen hebben minder contact binnen de eigen groep dan Roemeense mannen. Ook hebben de hoogopgeleiden minder contact met andere Roemenen dan de minder hoogopgeleiden. Verder valt op dat de jongste Roemeense migranten wat frequenter contact hebben met andere Roemenen in Nederland.

Tabel 1

Contacten van recente Roemeense migranten met autochtone Nederlanders en met andere Roemenen (min. elke week), naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	met autochtone Nederlanders	met andere Roemenen in Nederland
totaal	74	61
vrouw	74	50
man	74	71
18-25 jaar	83	71
26-35 jaar	76	58
36-60 jaar	56	53
laagopgeleid	68	68
middelbaar opgeleid	73	72
hoogopgeleid	76	52
arbeidsmigrant	70	62
gezinsmigrant	66	59
studiemigrant	83	60
voor 1 januari 2014 ^a	78	61
na 1 januari 2014 ^a	68	61

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Hechte contacten

De contacten die men heeft, kunnen oppervlakkig zijn. Het is daarom van belang om te bekijken in hoeverre migranten – naast het vanzelfsprekende contact met partner, ouders of kinderen in Nederland – andere belangrijk geachte contacten hebben (in de onderzoeksliteratuur *strong ties* oftewel hechte contacten genoemd). Een minderheid geeft aan dat ze geen hechte contacten hebben in Nederland. Bijna één op de vier Roemeense migranten heeft wel hechte contacten. 31% geeft aan één of twee personen te kennen waarmee ze hecht contact hebben. Bijna één op de vier Roemeense migranten heeft meer dan vier personen waarmee hecht contact is.

Weinig lidmaatschappen van verenigingen

De recente migranten zijn weinig lid van verenigingen in Nederland. Onder de Roemenen is weliswaar 7% lid van een sportclub, maar andere lidmaatschappen zoals van religieuze organisaties (1%) en politieke organisaties (0%) zijn te verwaarlozen. Wel geeft 9% van de

Roemenen aan lid te zijn van een andere groep of organisatie. Omdat vooral studenten deze optie hebben aangegeven, lijken dit studieverenigingen te zijn.

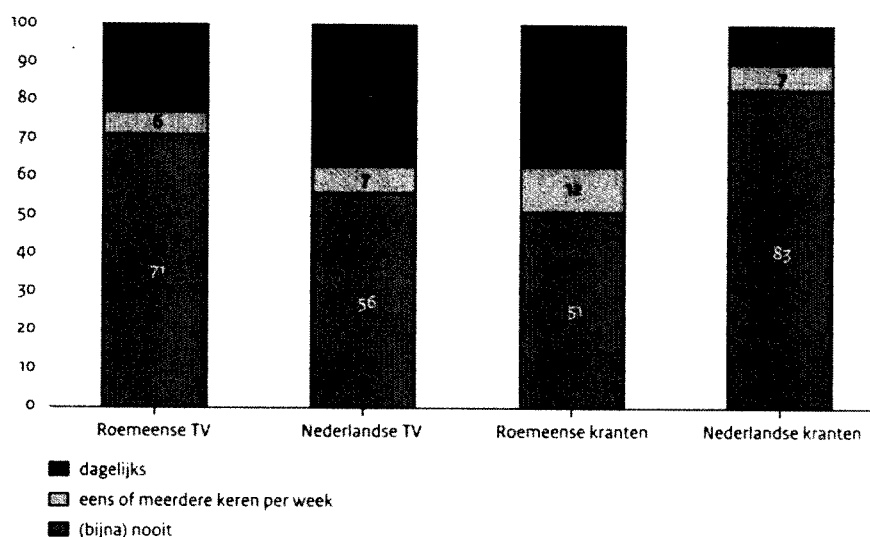
4.2 Mediagebruik en politieke interesse

Roemenen kijken relatief vaak naar Nederlandse televisie

Roemeense migranten geven aan niet veel Roemeense of Nederlandse tv te kijken of kranten te lezen (online dan wel gedrukt). Niet minder dan 71% van de Roemenen kijkt vrijwel nooit naar Roemeense tv-zenders (zie figuur 4.2). Dit beeld wijkt sterk af van de eerdere bevindingen onder Polen en Bulgaren, van wie een meerderheid dagelijks kijkt naar Poolse of Bulgaarse tv-zenders. Een groter deel van de Roemenen kijkt dagelijks naar Nederlandse tv-zenders (38%). Ook dit is anders dan onder Polen en Bulgaren; bij deze groepen kijkt maximaal een kwart naar Nederlandse tv-zenders. Ruim een derde van de Roemeense migranten leest dagelijks een Roemeense krant. Nederlandse kranten wordt weinig gelezen, vanwege de geringe beheersing van het Nederlands (zie hoofdstuk 3). Gezien de beperkte taalvaardigheid is het kijken naar de Nederlandse tv opvallend te noemen. Een deel van de Roemenen gaf aan dat ze Nederlands proberen te leren via de Nederlandse media. Dat zou een reden kunnen zijn. Als gevolg van de goede beheersing van het Engels kunnen zij natuurlijk ook Engelstalige series op de Nederlandse tv volgen.

Figuur 4.2

Mediagebruik onder recente Roemeense migranten, 2014 (in procenten)

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Weinig interesse in Nederlandse en Roemeense politiek

Roemenen geven aan meer interesse te hebben in de Roemeense politiek dan in de Nederlandse politiek (tabel 4.2). Over het algemeen ligt het niveau van de politieke interesse echter laag. Van de migranten is 29% vrij geïnteresseerd of zeer geïnteresseerd in de Roemeense politiek en 20% is dat in de Nederlandse politiek. De cijfers zijn vergelijkbaar met de (veel lager opgeleide) Bulgaarse migranten, maar liggen beduidend lager dan onder de Poolse migranten. Verkiezingsuitslagen laten overigens zien dat ook in Roemenië de opkomst voor parlementsverkiezingen (41%) en presidentsverkiezingen (62%) laag ligt.

Tabel 4.2

Politieke interesse onder recente Roemeense migranten (vrij tot zeer geïnteresseerd), naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	interesse in Roemeense politiek	interesse in Nederlandse politiek
totaal	29	20
vrouw	29	19
man	29	21
18-25 jaar	27	16
26-35 jaar	29	18
36-60 jaar	31	32
laagopgeleid	9	19
middelbaar opgeleid	28	20
hoogopgeleid	36	21
arbeidsmigrant	24	19
gezinsmigrant	26	35
studiemigrant	40	16
voor 1 januari 2014 ^a	27	21
na 1 januari 2014 ^a	26	21

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS '14)

Een opvallende bevinding is dat de relatie tussen opleidingsniveau en politieke interesse zich wel voordoet bij de Roemeense politiek, maar niet bij de Nederlandse politiek. Laagopgeleide Roemenen hebben nauwelijks interesse in de Roemeense politiek (9%), ondanks de voorbereidingen die ten tijde van de dataverzameling werden getroffen voor de Roemeense presidentsverkiezingen in 2014. Interesse in de Nederlandse politiek is

onder de laagopgeleide Roemenen eveneens laag (19%), maar ligt hoger dan de interesse in de Roemeense politiek. Het is speculeren waarom dit verschil zich voordoet. Het beeld onder de middelbaar en vooral hoogopgeleiden is hieraan tegengesteld. Zij hebben juist meer interesse in de Roemeense politiek. Hun interesse in de Nederlandse politiek verschilt niet van die onder de laagopgeleide Roemeense migranten. Eenzelfde beeld doet zich voor onder de Roemeense studiemigranten. Zij zijn degenen met de meeste interesse in de Roemeense politiek (40%) en hebben nauwelijks interesse in de Nederlandse politiek (16%).

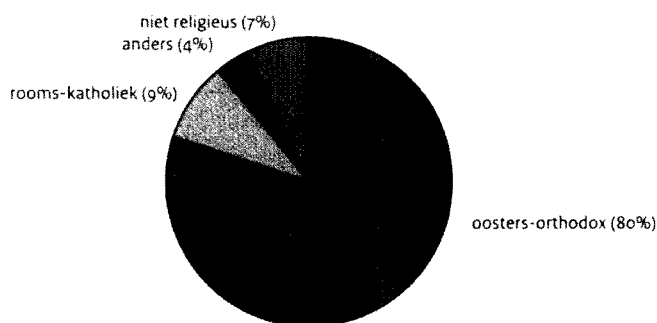
4.3 Het geloof

Vrijwel alle Roemeense migranten zijn lid van een kerk.

Vrijwel alle recente migranten uit Roemenië rekenen zich tot een godsdienstige groepering (figuur 4.3). Van de Roemeense migranten geeft 7% aan geen lid te zijn van een godsdienstige groepering. De meerderheid van de Roemenen ziet zichzelf als oosters-orthodox (80%) en 9% is rooms-katholiek. Deze verdeling komt sterk overeen met een analyse van de European Values Studies (EVS) uit 2008, onder Roemenen in Roemenië die jonger zijn dan 40 jaar.

Figuur 4.3

Lidmaatschap religieuze groepering onder recente Roemeense migranten, 2014 (in procenten)

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Maar kerkbezoek is laag

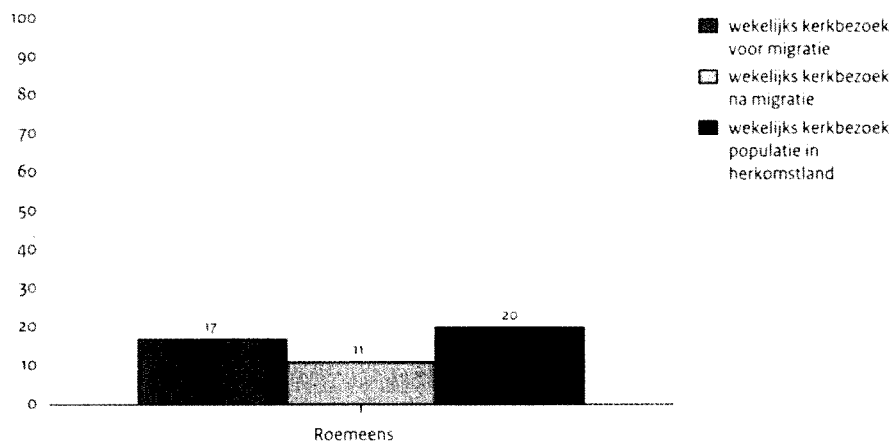
In tegenstelling tot de hoge cijfers van religieus lidmaatschap, zijn de cijfers van kerkbezoek laag. Dat geldt overigens niet alleen voor het kerkbezoek na migratie naar Nederland. De recente migranten geven aan dat zij ook daarvoor niet bijzonder frequent de kerk bezochten (figuur 4.4). Ging in Roemenië bijna 17% van de groep recent gemigreerde Roemenen wekelijks ter kerke, in Nederland geldt dat voor 11% van hen. De bevindingen vóór

migratie zijn vergelijkbaar met die van het kerkbezoek in de gehele populatie onder 40 jaar in Roemenië zelf (20%).

Zoals bekend in de migratieliteratuur, is het bezoeken van godsdienstige bijeenkomsten vlak na migratie lager dan voor migratie (Van Tubergen 2013). Redenen hiervoor zijn dat het aanbod van kerken in het bestemmingsland lager is en dat men zijn weg moet zoeken in het religieuze aanbod.

Figuur 4.1

(Minimaal) wekelijks kerkbezoek van Roemeense migranten voor en na migratie, 2014 (in procenten)

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14); EVS 2008

Naast de vraag naar kerklidmaatschap is aan Roemeense migranten ook gevraagd in hoeverre zij zichzelf als religieus beschouwen. Een minderheid van 11% beschouwt zichzelf als heel religieus, 40% ziet zichzelf als vrij religieus. De andere helft van de Roemeense migranten beschouwt zichzelf als niet erg of helemaal niet religieus (niet weergegeven in tabel 4.3).

Hoogopgeleide Roemenen zijn het minst religieus

Zoals ook in eerder onderzoek is geconstateerd, zien vrouwen zichzelf vaker als heel religieus dan mannen (tabel 4.3). Onder Roemenen beschouwen de hoogopgeleiden zichzelf als minder religieus dan de middelbaar of laagopgeleiden. Vooral onder de laagopgeleide Roemenen ziet een ruime meerderheid zichzelf als vrij tot heel religieus (79%). De studiemigranten in het bijzonder zijn in veel mindere mate dan de overige migranten religieus. Roemeense migranten zien zichzelf als wat minder religieus dan de Poolse migranten, maar sterker religieus dan de Bulgaarse migranten (Gijsberts en Lubbers 2013).

Tabel 4.3

Recente Roemeense migranten die zichzelf als vrij religieus of heel religieus beschouwen, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	(%)
totaal	50
vrouw	60
man	41
18-25 jaar	50
26-35 jaar	48
36-60 jaar	56
laagopgeleid	79
middelbaar opgeleid	55
hoogopgeleid	40
arbeidsmigrant	61
gezinsmigrant	55
studiemigrant	24
voor 1 januari 2014 ^a	61
na 1 januari 2014 ^a	55

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

4.4 Opvattingen over echtscheiding en homoseksualiteit

In het onderzoek zijn twee vragen opgenomen over morele kwesties. De eerste betreft de opvatting over echtscheiding, de tweede die over homoseksualiteit. Beide metingen worden in internationaal onderzoek gebruikt.

Roemeense migranten progressief in opvattingen

Recente migranten uit Roemenië stemmen in meerderheid in met de uitspraak dat een scheiding meestal de beste oplossing is als partners er niet in slagen hun problemen op te lossen (tabel 4.5). 66% van de Roemenen is het hier (helemaal) mee eens. Een op de vijf Roemeense migranten is het (helemaal) oneens met deze stelling. In vergelijking met de Poolse migranten zijn de Roemenen het wat vaker eens met de stelling en in vergelijking met de Bulgaarse migranten zijn ze net wat minder progressief.

Tabel 4.4

Opvattingen van recente Roemeense migranten over echtscheiding, 2014 (in procenten)

	(%)
een scheiding is meestal de beste oplossing als partners er niet in slagen hun problemen op te lossen	
(helemaal) mee eens	66
neutraal	14
(helemaal) mee oneens	20

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Ook is een ruime meerderheid van de Roemenen het eens met de uitspraak dat homoseksuele mannen en lesbische vrouwen vrij moeten zijn om hun leven te leiden zoals zij willen (80%). Een kleine groep (6%) van de Roemenen is het hiermee oneens. Deze bevindingen lijken op het beeld onder de Bulgaarse migranten. De Poolse migranten zijn net iets minder progressief.

Tabel 4.5

Opvattingen van recente Roemeense migranten over homoseksualiteit, 2014 (in procenten)

	(%)
homoseksuele mannen en lesbische vrouwen moeten vrij zijn om hun leven te leiden zoals zij dat willen	
(helemaal) mee eens	80
neutraal	15
(helemaal) mee oneens	6

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Roemeense mannen minder vaak progressief

Een groter aandeel van de Roemeense vrouwen dan van de mannen is progressief (tabel 4.6). Dit verschil is het enige consistente voor de onderzochte houdingen over echtscheiding en homoseksualiteit. Hoogopgeleide Roemeense migranten zijn vaker progressief over homoseksualiteit dan de laagopgeleide. Voor opvattingen over echtscheiding geldt een dergelijke relatie niet. Studiemigranten wijken overigens in hun houding tegenover echtscheiding en homoseksualiteit niet significant af van arbeids- en gezinsmigranten.

Tabel 4.6

Opvattingen van recente Roemeense migranten over echtscheiding en homoseksualiteit, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	(helemaal) mee eens dat echtscheiding beste oplossing is als partners niet slagen om tot een oplossing te komen	(helemaal) mee eens dat homoseksuele mannen en lesbische vrouwen moeten vrij zijn om hun leven te leiden zoals zij dat willen
totaal	67	80
vrouw	71	85
man	61	74
18-25 jaar	58	80
26-35 jaar	70	82
36-60 jaar	71	73
laagopgeleid	75	60
middelbaar opgeleid	54	79
hoogopgeleid	71	85
arbeidsmigrant	66	77
gezinsmigrant	65	78
studiemigrant	60	83
voor 1 januari 2014 ^a	75	81
na 1 januari 2014 ^a	64	77

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

4.5 Conclusies

Dit hoofdstuk geeft een beeld van de sociaal-culturele positie van recente Roemeense migranten in Nederland. Zij geven aan dat ze frequenter contact hebben met Nederlanders dan met Roemenen en dat ze vaker naar de Nederlandse tv-zenders kijken dan naar Roemeense tv-zenders. De beperkte beheersing van het Nederlands zal de reden zijn waarom Nederlandse kranten weinig worden gelezen; Roemeense kranten worden redelijk frequent gelezen. De bevindingen suggereren dat veel van de communicatie met Nederlanders in het Engels plaatsvindt. De Nederlandse tv-zenders worden gebruikt om Nederlands te leren, maar zijn toegankelijk vanwege de Engelstalige series en films die worden uitgezonden met ondertiteling.

De frequentie van contact met Nederlanders en van mediagebruik ligt lager dan onder Polen en Bulgaren (Gijsberts en Lubbers 2013). Gezien het gemiddeld genomen hoge opleidingsniveau, de grote groep studenten en de goede beheersing van het Engels, kan het zijn dat de Roemeense groep in Nederland veelvuldig contact onderhoudt met andere migrantengroepen en vaker Engelstalige media gebruiken. Wellicht is dat ook een verklaring voor de matige interesse in zowel de Roemeense als de Nederlandse politiek. Hier lijkt het erop dat vooral studenten niet zozeer hun focus verleggen van Roemenië naar Nederland, maar veeleer een internationale oriëntatie hebben. Waar de laagopgeleide Roemeense migranten meer interesse hebben voor de Nederlandse politiek dan voor de Roemeense politiek, is dit patroon onder de Roemeense studiemigranten tegengesteld. In het volgende hoofdstuk zullen we nader ingaan op het verblijfsperspectief van deze groep migranten.

Vrijwel alle Roemeense migranten zijn lid van een kerk, voornamelijk de oosters-orthodoxe kerk. De helft van de recente Roemeense migranten beschouwt zichzelf als vrij tot heel religieus, terwijl slechts één op de tien Roemenen wekelijks de kerk bezoekt. Voor migratie in Roemenië werd de kerk door een wat groter deel wekelijks bezocht. De opvattingen over echtscheiding en homoseksualiteit zijn progressief te noemen.

5 Ervaringen in Nederland en verblijfsperspectief

In dit hoofdstuk besteden we aandacht aan de ervaringen van Roemeense migranten in Nederland. We kijken naar de tevredenheid met het leven in Nederland en het al dan niet ervaren van discriminatie. Een thema waaraan we eveneens aandacht besteden is het verblijfsperspectief. Zijn de Roemenen van plan te blijven of willen ze terug? We kijken wederom of er binnen de groep Roemeense migranten verschillen zijn te vinden en welke verschillen we zien in vergelijking met recente migranten uit Polen en Bulgarije.

5.1 Ervaringen in Nederland

In het vorige hoofdstuk hebben we de binding van recent gemigreerde Roemenen met Nederland en met het land van herkomst besproken. Voor het verblijfsperspectief is het daarnaast van belang wat de eerste ervaringen zijn met Nederland en de Nederlanders. Dat is het onderwerp van deze paragraaf.

De helft van de Roemeense migranten voelt zich thuis in Nederland

Van de recent gemigreerde Roemenen voelt 46% zich thuis in Nederland, 38% geeft aan zich soms wel en soms niet thuis te voelen en 16% voelt zich niet thuis (tabel 5.1). De Roemenen die vanwege gezinsredenen migreren voelen zich duidelijk meer thuis in Nederland dan de arbeids- en studiemigrant (statistisch significant verschil). Van de groep die voor 1 januari 2014 naar Nederland kwam voelt een groter aandeel zich thuis dan van de groep die hierna migreerde. Eerstgenoemde groep is natuurlijk gemiddeld al langer hier. Een vergelijking met de recente migranten uit Polen en Bulgarije laat zien dat de aandelen die zich kort na migratie thuis voelen onder die twee groepen wat lager liggen (resp. 37% en 27%). Bij alle drie de groepen is het aandeel dat zich thuis voelt het hoogst onder gezinsmigranten. In de Bulgaarse groep bleken de laagopgeleiden (met max. basis-onderwijs) zich het vaakst thuis te voelen, terwijl de hoogopgeleiden, met name de Bulgaarse studiemigranten, zich minder thuis voelen. Onder de Roemeense studiemigranten liggen de aandelen die zich thuis voelen duidelijk hoger.

Tabel 5.1

Recente Roemeense migranten die zich thuis voelen in Nederland, naar achtergrondkenmerken, 2014
(in procenten)

	(%)
totaal	46
vrouw	43
man	50
18-25 jaar	38
26-35 jaar	49
36-60 jaar	49
laagopgeleid	54
middelbaar opgeleid	48
hoogopgeleid	43
arbeidsmigrant	42
gezinsmigrant	58
studiemigrant	42
voor 1 januari 2014 ^a	56
na 1 januari 2014 ^a	42

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Meeste Roemenen tevreden met hun leven hier

Voelt (nog) lang niet iedereen zich thuis in Nederland, de grote meerderheid (84%) is wel tevreden met het leven hier (tabel 5.2). Dit geldt het meest voor gezinsmigranten.

De groep die voor 1 januari 2014 is gekomen, verschilt niet significant van de groep die na 1 januari is gekomen.

Onder de Poolse migranten is een vergelijkbaar hoog aandeel (83%) tevreden met het leven hier. Onder de Bulgaren ligt het aandeel lager, op 69%. Ook hier zien we dat de gezinsmigranten vaker tevreden zijn. Bulgaarse studiemigranten waren juist minder vaak tevreden met hun leven hier. Onder Roemeense studiemigranten zien we dit beeld niet terug.

Tabel 5.2

Tevredenheid met het leven in Nederland onder recente Roemeense migranten, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	(%)
totaal	84
vrouw	83
man	86
18-25 jaar	84
26-35 jaar	83
36-60 jaar	89
laagopgeleid	83
middelbaar opgeleid	80
hoogopgeleid	87
arbeidsmigrant	81
gezinsmigrant	92
studiemigrant	82
voor 1 januari 2014 ^a	89
na 1 januari 2014 ^a	82

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Twee derde is naar eigen zeggen erop vooruitgegaan door migratie

We hebben Roemeense migranten ook gevraagd naar de percepties van hun leefsituatie hier in vergelijking met die in Roemenië: 67% beoordeelt de leefsituatie hier als beter, 27% als ongeveer hetzelfde en 6% als slechter (tabel 5.3). Het aandeel dat vindt dat de leefsituatie hier beter is dan in het land van herkomst, is vergelijkbaar met dat onder Bulgaarse migranten (66%). Onder Poolse migranten ligt dit een stuk lager (39%). Studiemigranten vinden significant het minst vaak dat ze erop vooruit zijn gegaan. Ook hier is een parallel te trekken met de Bulgaren: van de laagopgeleide Bulgaren vindt bijna iedereen de leefsituatie in Nederland beter dan in Bulgarije, terwijl de Bulgaarse studiemigranten hierover het meest negatief bleken te zijn. De meerderheid vindt de leefsituatie hier slechter dan in Bulgarije.

Tabel 5.3

Recente Roemeense migranten die vinden dat de leefsituatie in Nederland beter is dan in het land van herkomst, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	(%)
totaal	67
vrouw	70
man	63
18-25 jaar	62
26-35 jaar	69
36-60 jaar	68
laagopgeleid	77
middelbaar opgeleid	68
hoogopgeleid	63
arbeidsmigrant	72
gezinsmigrant	70
studiemigrant	50
voor 1 januari 2014 ^a	76
na 1 januari 2014 ^a	67

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Ervaren acceptatie is hoog

Roemenen zijn in meerderheid tevreden met de manier waarop ze in Nederland worden ontvangen: 71% vindt Nederland gastvrij voor mensen uit hun eigen land, en 85% heeft de indruk dat men in Nederland vooruit kan komen als men maar hard werkt (tabel 5.4).

De hoge aandelen komen precies overeen met die onder Bulgaren die enkele jaren geleden naar Nederland migreerden. Poolse migranten blijken, hoewel in meerderheid positief, iets minder te spreken over deze thema's.

Tabel 5.4

Ervaren acceptatie door Roemeense migranten ((zeer) mee eens), 2014 (in procenten)

	(%)
Nederland is gastvrij voor mensen uit mijn land van herkomst	71
mensen uit mijn land kunnen vooruit komen als ze hard werken	85

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS '14)

Wel ervaringen met discriminatie

Een op de vijf Roemenen heeft de indruk dat de eigen groep vaak wordt gediscrimineerd in Nederland. Nog eens 44% denkt dat dit soms gebeurt, 35% zegt dat dit bijna nooit of nooit voorkomt (tabel 5.5). In vergelijking met Polen ligt onder de Roemeense migranten het aandeel dat discriminatie ervaart duidelijk lager. Van de Poolse migranten zei 40% kort na migratie dat de eigen herkomstgroep vaak tot zeer vaak wordt gediscrimineerd in Nederland. Onder de Bulgaren ligt dit aandeel op 11%. We zien overigens dat de aandelen bij beide groepen door de tijd sterk toenemen (Gijsberts en Lubbers 2015). We weten nog niet hoe deze ervaring zich onder de Roemeense groep zal ontwikkelen. Wat we wel weten is dat het beeld van Roemeense migranten net als dat van Bulgaarse migranten niet gunstig is onder de Nederlandse bevolking (Dagevos en Gijsberts 2013). Binnen de Roemeense groep zien we geen al te grote verschillen (tabel 5.5). Alleen de Roemeense studiemigranten springen eruit in de zin dat zij minder vaak dan arbeids- en gezinsmigranten van mening zijn dat de eigen groep in Nederland wordt gediscrimineerd. Dit wijkt duidelijk af van de Bulgaarse studiemigranten die juist meer discriminatie waarnemen dan degenen die voor andere redenen naar Nederland migreerden.

Tabel 5.5

Perceptie van discriminatie van de eigen herkomstgroep onder recente Roemeense migranten, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	(%)
totaal	21
vrouw	21
man	20
18-25 jaar	17
26-35 jaar	24
36-60 jaar	20
laagopgeleid	28
middelbaar opgeleid	21
hoogopgeleid	19
arbeidsmigrant	25
gezinsmigrant	27
studiemigrant	12
voor 1 januari 2014 ^a	26
na 1 januari 2014 ^a	21

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Minder negatieve ervaringen dan Polen en Bulgaren

In de korte periode waarin Roemenen in Nederland zijn, heeft een deel van de groep negatieve ervaringen opgedaan. Een vierde deel van de groep is afgewezen voor een baan; 12% zegt geweigerd te zijn voor een woning; 8% rapporteert slecht behandeld te zijn door officiële instanties en 5% is vervelend bejegend op straat (tabel 5.6). Dit wil nog niet zeggen dat er sprake is van discriminatie, maar bij doorvragen blijkt dat de afwijzing vaak op het conto van etniciteit of nationaliteit wordt geschreven.

Tabel 5.6

Negatieve ervaringen van recente Roemeense migranten sinds migratie naar Nederland, naar etnische herkomst, 2011 (in procenten)

	(%)
afgewezen voor baan of sollicitatie	25
geweigerd voor huurwoning of plaats in gedeelde accommodatie	12
slecht behandeld door officiële instanties	8
vervelend of gewelddadig behandeld in de publieke ruimte	5

Bron: RU/UU/SCP/CBS (SCIP-NL'11)

Om een beeld te krijgen van de door recente migranten persoonlijk ervaren discriminatie hebben we gekeken in hoeverre zij aangeven te zijn gediscrimineerd op basis van hun etnische achtergrond. De vraag was of men in een of meerdere van de vier contexten in tabel 5.6 afgewezen werd op basis van etniciteit of nationaliteit. 8% van de Roemeense migranten geeft aan discriminatie te hebben ervaren op basis van de eigen herkomst (tabel 5.7). Onder Poolse migranten ligt dit aandeel op 18%, en onder Bulgaren op hetzelfde aandeel als de Roemenen: 8%.¹ Uit een onlangs gehouden onderzoek naar ervaren discriminatie komen hogere aandelen naar voren. Daarin wordt echter geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende herkomstgroepen (Andriessen et al. 2014). Wel zien we daar terug dat migranten uit deze landen met name discriminatie ervaren op de arbeidsmarkt (bij het zoeken van werk en met betrekking tot hun loon), bij het zoeken van een woning en in hun contact met Nederlandse instanties.

Kijken we binnen de Roemeense groep, dan zien we weer relatief weinig verschillen. Arbeidsmigranten rapporteren significant vaker ervaringen met discriminatie, studiemigranten significant minder. De Roemeense studiemigranten rapporteren duidelijk minder negatieve ervaringen dan de Bulgaarse studiemigranten.

Tabel 5.7

Persoonlijk ervaren discriminatie onder recente Roemeense migranten ((zeer) vaak), naar achtergrondkenmerken, 2011 (in procenten)

	(%)
totaal	8
vrouw	6
man	10
18-25 jaar	8
26-35 jaar	9
36-60 jaar	6
laagopgeleid	11
middelbaar opgeleid	12
hoogopgeleid	5
arbeidsmigrant	11
gezinsmigrant	7
studiemigrant	3
voor 1 januari 2014 ^a	11
na 1 januari 2014 ^a	9

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

5.2 Transnationaal gedrag en toekomstperspectief

We kijken in deze paragraaf eerst naar twee vormen van wat transnationaal gedrag zou kunnen worden genoemd: geld sturen naar het herkomstland – in de literatuur als *remittances* omschreven – en bezit van een huis aldaar. Met betrekking tot geld sturen blijkt dat bijna de helft van de Roemenen dit doet (of zelf of de partner), en mannen vaker dan vrouwen (tabel 5.8). Vooral de laagopgeleide Roemenen springen eruit. Van hen stuurt 72% geld naar het herkomstland. Bij arbeidsmigranten komt dit logischerwijs aanzienlijk vaker voor dan bij de overige categorieën. Degenen die geld sturen, noemen het vaakst de ouders of schoonouders als degenen waarnaar geld wordt gestuurd.

Vergelijken we deze cijfers met die onder de recent gemigreerde Polen en Bulgaren van enkele jaren terug, dan zien we dat Poolse migranten vaker geld sturen (59%) en dat Bulgaarse migranten dit minder vaak doen (33%). Binnen de groepen zien we grotendeels hetzelfde beeld terug: mannen en arbeidsmigranten sturen vaak geld evenals laagopgeleide migranten.

ROEMEENSE MIGRANTEN

Tabel 5.8

Recente Roemeense migranten die geld sturen naar het herkomstland, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	(%)
totaal	48
vrouw	41
man	55
18-25 jaar	41
26-35 jaar	53
36-60 jaar	44
laagopgeleid	72
middelbaar opgeleid	49
hoogopgeleid	40
arbeidsmigrant	65
gezinsmigrant	33
studiemigrant	21
voor 1 januari 2014 ^a	57
na 1 januari 2014 ^a	54

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Een op de drie Roemenen heeft een huis in Roemenië (tabel 5.9). Dit geldt met name voor de oudste leeftijdscategorie (35-60 jaar) en opvallend genoeg voor de gezinsmigranten. Onder studiemigranten komt dit, niet verrassend, het minst voor. Het aandeel met een huis in het land van herkomst komt overeen met dat onder Poolse en Bulgaarse migranten in eerder onderzoek (resp. 29% en 26%). Ook bij hen komt dit het meest voor onder de oudere migranten. We concludeerden destijds dat dit erop wijst dat deze groep van plan is terug te gaan naar het herkomstland, ook al zagen we dat bij de tweede ondervraging het bezit relatief vaak van de hand was gedaan (Gijsberts en Lubbers 2015).

Tabel 5.9

Bezit van een huis in Roemenië onder recente Roemeense migranten, naar achtergrondkenmerken, 2014
(in procenten)

	(%)
totaal	30
vrouw	30
man	30
18-25 jaar	14
26-35 jaar	29
36-60 jaar	54
laagopgeleid	30
middelbaar opgeleid	24
hoogopgeleid	33
arbeidsmigrant	32
gezinsmigrant	43
studiemigrant	15
voor 1 januari 2014 ^a	32
na 1 januari 2014 ^a	35

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

Een derde van de Roemenen denkt te blijven

Van alle recent gemigreerde Roemenen verwacht een derde in Nederland te blijven wonen (tabel 5.10). Pendelen tussen beide landen verwacht 11% te gaan doen. Onder de recente Roemeense migranten verwacht 40% te vertrekken: de helft naar Roemenië en de helft naar een ander land. De categorie die het nog niet weet is met 16% relatief laag. Vergelijken we dit met het beeld van migranten uit Polen en Bulgarije dan zien we wederom dat de Roemenen qua verblijfsintentie een positie innemen tussen de Polen en Bulgaren. Ongeveer even lang na hun migratie dacht 45% van de Polen in Nederland te blijven wonen, tegenover 26% van de Bulgaren. Het aandeel dat verwacht te gaan pendelen tussen Nederland en het herkomstland is net als onder de Poolse en Bulgaarse migranten vrij laag. Wat wel opvalt is dat een groter aandeel van de Roemenen verwacht naar een ander land dan Roemenië te migreren (20% Roemenen, tegenover 7% Polen en 6% Bulgaren). Dit zou te maken kunnen hebben met het hoge aandeel studiemigranten dat wellicht verwacht in een ander land werk te vinden. Wat hier eveneens kan meespelen,

is dat migratie onder Roemenen wijdverbreid is. Velen hebben familie of vrienden buiten Roemenië wonen (veelal in Zuid-Europa).

Tabel 5.10

Toekomstverwachtingen van Roemeense migranten, 2011 (in procenten)

	(%)
in Nederland blijven wonen	35
regelmatig tussen Nederland en herkomstland pendelen	11
terugkeer naar herkomstland	19
in de toekomst in een ander land wonen	20
weet niet	16

Bron: RU/UU/SCP/CBS (SCIP-NL'11)

Gezinsmigranten en 35-plussers verwachten het vaakst te blijven

In eerder onderzoek concludeerden we dat binnen de groep Poolse migranten weinig verschil was te vinden in het aandeel dat zich in Nederland dacht te vestigen. Binnen de Bulgaarse groep sprongen vooral de laagopgeleiden eruit. Van de Bulgaren met maximaal basisonderwijs dacht bijna 60% in Nederland te blijven. Kijken we binnen de Roemeense groep migranten, dan zien we dat de oudere leeftijdsgroep (35-60 jaar) het vaakst in Nederland denkt te blijven: ongeveer de helft (tabel 5.11). Ook onder gezinsmigranten denkt de helft hier te blijven. Studiemigranten willen veelal niet blijven, wat hun beperkte binding met de Nederlandse samenleving verklaart (zie hoofdstuk 4). Voor het overige zien we weinig verschillen tussen subgroepen. We zien dus niet zoals bij de Bulgaren dat vooral de lager opgeleiden in Nederland wensen te blijven.

We hebben ook bekeken of er verschillen in verblijfsperspectief zijn tussen Roemenen met en zonder een partner in Nederland, en Roemenen met en zonder kinderen in Nederland. We hebben geen significante verschillen gevonden. Wel zijn Roemeense migranten met een Nederlandse partner vaker voornemens in Nederland te blijven dan Roemeense migranten met een Roemeense partner in Nederland.

Tabel 5.11

Recente Roemeense migranten die verwachten in Nederland te blijven, naar achtergrondkenmerken, 2014 (in procenten)

	(%)
totaal	35
vrouw	35
man	35
18-25 jaar	28
26-35 jaar	33
36-60 jaar	47
laagopgeleid	34
middelbaar opgeleid	37
hoogopgeleid	33
arbeidsmigrant	33
gezinsmigrant	54
studiemigrant	26
voor 1 januari 2014 ^a	36
na 1 januari 2014 ^a	38

a Exclusief studiemigranten.

Bron: SCP/RU/CBS (NRIS'14)

5.3 Conclusies

De Roemenen die de afgelopen tijd naar Nederland zijn gemigreerd zijn over het algemeen tevreden met het leven hier. Ze voelen zich niet altijd thuis, maar vinden wel in ruime meerderheid dat na migratie hun leefsituatie erop vooruit is gegaan. In hoofdstuk 3 zagen we al dat de tevredenheid met de verdiensten hoger ligt in Nederland dan in Roemenië, en dat is niet verwonderlijk wanneer je het verschil in levensstandaard tussen beide landen in ogenschouw neemt.

Over de manier waarop ze in Nederland zijn ontvangen overheerst eveneens tevredenheid: een ruime meerderheid vindt Nederland een gastvrij land voor Roemenen en heeft het idee dat men door hard werken in Nederland vooruit kan komen.

Wat betreft de tevredenheid over de levensstandaard en ontvangst hier komt het beeld het meest overeen met dat van Bulgaarse migranten die enkele jaren geleden naar Nederland migreerden. Poolse migranten blijken, hoewel in meerderheid positief, iets minder te

spreken over deze thema's. We hebben echter ook gezien dat de tevredenheid bij Bulgaren en Polen afnam bij langer verblijf. We weten natuurlijk niet hoe de ervaringen van de Roemeense groep zich zullen ontwikkelen. Wat we wel weten uit eerder onderzoek is dat het beeld van de Roemeense groep net als dat van de Bulgaarse groep bij de Nederlandse bevolking niet gunstig is (zie hoofdstuk 1). Het is dan ook niet alleen tevredenheid die doorklinkt. Een op de vijf Roemeense migranten geeft aan dat de eigen groep vaak wordt gediscrimineerd in Nederland en nog eens 44% denkt dat dit soms gebeurt. Het aandeel dat zelf discriminatie heeft ervaren in de korte tijd dat ze in Nederland zijn, ligt op 8%.

Kijken we binnen de Roemeense groep dan zien we dat gezinsmigranten hun verblijf hier het positiefst beoordelen. Ook de Roemeense studiemigranten springen in positieve zin eruit. Zij voelen zich vaak thuis, zijn tevreden met hun leven hier en zijn minder vaak van mening dat zij zelf of de eigen groep in Nederland worden gediscrimineerd. Wel vinden zij minder vaak dat ze ten opzichte van de situatie voor migratie erop vooruit zijn gegaan. Het contrast met de studiemigranten uit Bulgarije valt op. Bulgaarse studiemigranten scoorden juist laag met betrekking tot thuis voelen en tevredenheid hier en ervoeren relatief vaak discriminatie. De vraag blijft hoe dit verschil te verklaren is.

Een op de drie Roemeense migranten heeft een huis in Roemenië en bijna de helft stuurt geld naar het herkomstland. Vooral de laagopgeleide Roemenen doen dat: driekwart stuurt geld naar Roemenië. Van de hele groep denkt een derde in Nederland te blijven wonen. Vergelijken we dit met de migranten uit Polen en Bulgarije dan zien we dat de Roemenen qua verblijfsintentie een positie innemen tussen de Polen en Bulgaren in. Ongeveer even lang na hun migratie dacht 45% van de Polen in Nederland te blijven wonen, tegenover 26% van de Bulgaren. Binnen de groep Roemenen zien we weinig verschil in verblijfsintenties; bij Bulgaarse migranten zijn de laagopgeleiden van plan te blijven. Ondanks hun verhoudingsgewijs grote tevredenheid met het leven hier, lijken patronen van settelen onder Roemenen nog relatief zwak. Een indicatie hiervoor is bijvoorbeeld het lage aandeel Roemenen in Nederland met een gezin. Emigratie uit Nederland komt onder deze groep relatief veel voor.

Noot

- 1 Beide onderzoeken zijn echter niet meer volledig vergelijkbaar, omdat in het onderzoek onder Roemeense migranten een extra categorie is toegevoegd (vanwege kwalificaties) bij de vraag naar afwijzing voor een baan.

Summary and conclusions

Romanian migrants: their situation shortly after migration to the Netherlands

Romanians in the Netherlands

With a very low average per capita income, Romania is one of the poorest countries in the European Union (EU). Official figures show that youth unemployment, in particular, is very high, standing at almost 25% in 2013 (Eurostat 2013). The economic picture in Romania is thus anything but rosy, a key reason why Romanians wishing to migrate look to countries within the EU where there is more chance of finding work and earning a better income.

Romania has a population of just under 20 million, and in this respect is comparable to the Netherlands. One major difference compared with the Netherlands today is that Romania is a true emigration country, with several million Romanians living in other countries. Most Romanian migrants in recent years have moved to Southern Europe, with more than a million living in Italy and over 700,000 in Spain. Other countries with a large Romanian migrant population are Germany and the United Kingdom. In comparison with these countries, the number of Romanians living in the Netherlands is very modest. Nonetheless, Romanians have attracted a good deal of attention in the media and from politicians. There are few groups about which the Dutch public hold more negative views than Romanians (and Bulgarians: Dagevos & Gijsberts 2013).

In popular parlance, Bulgarians and Romanians are often regarded as virtually the same as each other, but how true is this? Relatively little is known about the life situation of Romanian migrants who moved to the Netherlands after the expansion of the EU (with the exception of Engbersen et al. 2011; Korf et al. 2011). This report seeks to change this by homing in on migrants from Romania who have been in the Netherlands for only a short time. In 2013, the Netherlands Institute for Social Research | SCP published the report 'New in the Netherlands' (*Nieuw in Nederland*), which described the situation of recently migrated Poles and Bulgarians (Gijsberts & Lubbers 2013). Where possible, we compare the situation of recently migrated Romanians with that of Bulgarians and Poles in that publication.

We address four main questions in this report: 1) What is the composition of the group of recently migrated Romanians? 2) What is their socio-economic position in the Netherlands? 3) What is their sociocultural position? 4) What are the prospects of this migrant group remaining in the Netherlands? The answers to these questions are set out below.

Survey of registered Romanians shortly after migration

In order to answer these questions, a survey was conducted among recently migrated Romanians. For this purpose, a random sample was drawn by Statistics Netherlands (CBS)

from all first-generation Romanian migrants who were entered in the Dutch population register for the first time between 1 January 2013 and 1 October 2014 and who were aged between 18 and 65 years. The sample only included municipalities where at least 25 Romanian migrants were registered. A total of 26 municipalities were sampled. The selected Romanian migrants were approached in the autumn of 2014 and interviewed face-to-face by a Romanian interviewer in the Romanian language. The study thus focuses exclusively on registered migrants from Romania, who in many cases have been in the Netherlands for only a very short time.

The study design and the questionnaire used were as far as possible identical to the study of recently migrated Poles and Bulgarians in 2010 and 2011, thus making comparisons possible. It should however be borne in mind that the Romanian migrants moved to the Netherlands in a different period and were interviewed at a different time from the Polish and Bulgarian migrants. Differences between Romanians on the one hand and Poles and Bulgarians on the other may therefore be due not only to differences of origin but also to differences between the research periods. One key difference is for example that the study of Bulgarians took place at a time when work permits were still a requirement. This rule remained in force until 1 January 2014. By contrast, some of the Romanians in our study migrated to the Netherlands whilst the work permit requirement was in force, and some after it had ended. This does make it possible to examine whether there are any differences between Romanians who arrived in the Netherlands before and after 1 January 2014. In total, 356 interviews were fully completed. Based on the total number of addresses visited, the response rate was low, at 25%. In 50% of cases it was found that the envisaged respondent had since left the Netherlands (therefore forming part of the false non-response). If these addresses are left out of consideration, the response rate is 51%. That is comparable with the response rates in the study of recently migrated Poles and Bulgarians.

How many Romanians are there in the Netherlands?

Like Bulgarians, Romanians have had the right to settle freely in the EU since the country's accession on 1 January 2007. However, the Netherlands imposed a condition requiring these migrants to hold a work permit in order to be able to work in the Netherlands. As stated earlier, this condition remained in force until 1 January 2014. The idea was that the work permit requirement would prevent a flood of migrants. Although the number of Romanians in the Netherlands is still relatively small compared with other EU Member States, there has been a clear increase since 2007.

Following its accession to the EU, migration to the Netherlands from Romania has risen steadily from a few hundred per year in the years prior to 2007 to around 5,000 per year in 2014 – comparable with the volume of immigrants from Bulgaria. The immigration of Romanians increased after 1 January 2014, while it stayed on the same level among Bulgarians. It is worth noting that five times as many Polish immigrants come to the Netherlands each year than Romanians. Migration from Poland is higher on an annualised basis

than that of the four biggest non-Western migrant groups in the Netherlands (Turks, Moroccans, Surinamese and Antilleans) combined.

By no means all Romanians who migrate to the Netherlands remain; the migration balance is relatively low. Notably, Romanian emigration from the Netherlands has continued to increase, including after 1 January 2014, while among Bulgarians it is falling. In the earlier report on Bulgarians and Poles we saw that more Bulgarians appear to be settling in the Netherlands.

It is difficult to state precisely how many Romanians are living in the Netherlands, on the one hand because there is a great deal of inward and outward movement and the size and composition of the group is therefore constantly changing, and on the other because by no means everyone is entered in the Dutch population register. Migrants who intend to remain for less than four months (e.g. seasonal workers) are not required to register, and not everyone who stays longer than that does so. CBS (2015) recently calculated that roughly half of all Romanian employees in the Netherlands are entered in the population register. If we consider only those who are entered in the population register, there were 21,000 registered Romanians living in the Netherlands on 1 January 2015. It is thus a relatively small group; on the same date, there were almost 138,000 registered Poles.

Characteristics of Romanians who migrate to the Netherlands

The majority of recent migrants from Romania in our study are labour migrants; one in five moved as study migrants, and roughly the same proportion are family migrants. Romanian labour migrants are slightly more often men than women; family migrants are more often women, while both sexes are equally represented among study migrants. Some 80% of all migrants from Romania are aged under 35. The majority already knew people in the Netherlands before migrating. This matches findings in the migration literature, which reports that people often migrate to countries where they already know people (chain migration).

The majority of recently registered migrants in the Netherlands are ethnic Romanian; a small percentage (6%) originate from the Hungarian minority. In our study we encountered virtually no Romanian Roma; it is likely that they are not often entered in the population register. Most of the Romanian migrants (nearly a third: 29%) come from Bucharest. Other regions from which relatively large numbers of Romanians originate are Bacau (12%), Constanta (8%), Galati (5%) and Cluj (6%). Only a small proportion (12%) have children living with them in the Netherlands; 9% of Romanian migrants say their children live in Romania. The percentage of Romanians living in the Netherlands with a family is thus relatively small.

Recently migrated Romanians have a high education level

The Romanians who have recently migrated to the Netherlands are a very highly qualified group. Engbersen et al. (2011) also observed this in their study of Romanians some years ago. No fewer than 55% of non-school-age Romanians have a university qualification or equivalent, and 26% have a senior secondary education qualification. One in five have a

low education level (no higher than junior secondary level). They are thus better educated than the Polish group – themselves well educated – who are much more often found in the middle category. As with the Polish migrants in the Netherlands, women in the Romanian group are better educated than the men.

Romanians who have migrated to the Netherlands are notably better educated than the population in Romania. In contrast to what we found for the Bulgarians, therefore – namely that a selection of low-educated Bulgarians migrate to the Netherlands – among Romanians it is a selection of highly educated people who move to the Netherlands. Moreover, one in five recent Romanian migrants are study migrants, studying full-time in the Dutch higher education system (a comparable proportion to the share of students among Bulgarian migrants). Although comparison with other countries is difficult owing to a lack of systematic data collection, the picture of Romanian migrants as often highly educated also appears to hold for other European countries (Andren & Roman 2014).

Housing situation in the Netherlands

Romanian migrants are dispersed throughout the Netherlands, but primarily live in the major cities, with the biggest number living in Amsterdam. The majority live in an apartment or house. Just over 10% of the Romanians in our live in a hostel, bed-and-breakfast or holiday park. Almost half of the Romanians share their home with non-family members, especially those living in hostels and holiday parks. Just under one in five say they live alone, and just over a quarter share their home with relatives. Not surprisingly, students and labour migrants more often share their home with non-family members, while family migrants more often share their home with family members (and in most cases with no one else). The majority of Romanian migrants have moved into a home owned by a private landlord; in this study we found only a very small proportion who rent a home via their employer or an employment agency.

Reports appear in the Dutch media regularly about the poor housing situation of Romanian migrants. The interviewers also sometimes reported very simple accommodation; this was often hostels or holiday parks, or homes with several people living at one address. However, this picture is almost absent from the perceptions of the respondents. Only 4% are explicitly dissatisfied with their housing situation; 11% are neither satisfied nor dissatisfied; and a large majority say they are satisfied or very satisfied. It may be that most of them are comparing their housing situation primarily with their possible worse housing situation before migration. The housing situation of Romanian migrants who are not entered in the population register because they come to the Netherlands for temporary work could well be worse.

Romanians speak good English

Not many Romanians have a good command of the Dutch language, and this applies especially for men. This is not surprising, since at the time of the study the migrants had spent an average of only a year in the Netherlands. Yet they make little effort to learn Dutch. Moreover, their command of Dutch is worse than among Poles and Bulgarians

who were surveyed some years ago when they too had only recently arrived in the Netherlands. It is also striking that the large group of study migrants and highly educated Romanians do not have an appreciably better command of Dutch than their lower-educated counterparts. It may be that their good command of English – something which applies not only for the students, but also for many low-educated Romanian migrants – removes the incentive to invest in learning Dutch. It may be that a command of English is sufficient for employers to be able to communicate with Romanian employees.

Majority have a good position on the Dutch labour market

The picture presented by the Romanian migrants we studied is not that of the stereotypical labourer in the agricultural and horticultural sector. A substantial proportion of Romanian migrants are employed in the ICT sector or for example carrying out research at Dutch universities. Naturally, there are also some registered Romanian migrants working at the bottom end of the labour market, but this group is much smaller than among Poles and Bulgarians, the majority of whom were found to be working in the production, agriculture/horticulture, construction or cleaning sectors. It is also found that only a small proportion are unemployed. Romanian men in the Netherlands have paid work more often than women.

Despite the good labour market position, especially of highly educated Romanians, as with other migrant groups we see that the occupational status of the jobs that migrants held in Romania was higher on average than that of their jobs in the Netherlands.

The higher income they receive compensates for this decline in occupational status.

A majority of Romanians work full time, often for more than 40 hours per week. Many of them work in temporary jobs and almost a third of recent Romanian migrants regularly work in the evenings or at weekends. A small proportion are in jobs involving hazardous or physically strenuous work.

Little difference between Romanians who migrated before and after 1 January 2014

The differences between Romanians who migrated to the Netherlands before 1 January 2014 (when a work permit was still required) and those who came after that date are small. One of the more characteristic differences is that migrants who came to the Netherlands before 1 January 2014 are more often self-employed. This is in line with the fact that they did not require a work permit. The proportion of self-employed people who migrated to the Netherlands before 1 January 2014 (11%) is comparable with the proportion of self-employed Bulgarians in the period 2010/2011 (13%).

Orientation towards the Netherlands and Romania

Romanian migrants are in regular contact with Dutch natives. The majority (57%) report that they have daily contact, in many cases probably via their work. There is also a group (around 20%) who have no contact with Dutch natives. A similar percentage report that they never or rarely have contact with members of their own ethnic group; that is connected to the small size of the Romanian group in the Netherlands.

Romanians are not (yet) deeply embedded in Dutch associational life and show relatively little interest in politics either in the Netherlands or in Romania. One in three (still) have a house in Romania and almost half send money there. Low-educated Romanians, in particular, stand out in this regard: three-quarters of them send money to Romania. Given the high average education level, the large group of students and their good command of English, we expect the Romanian group in the Netherlands to maintain frequent contacts with other migrant groups and to make more frequent use of English-language media. It may be that the large group of students in the Romanian migrant group, but also the highly skilled knowledge workers, do not so much shift their attention from Romania to the Netherlands, but rather tend to have an international orientation.

Religion and moral views

Virtually all Romanian migrants see themselves as members of a church, mostly Eastern Orthodox (80%); a small group say they are Roman Catholic (10%). Church attendance is low, however; that was also the case before their migration, but has fallen even further since. Despite this, half of recent Romanian migrants to the Netherlands regard themselves as fairly to very religious. The proportion is even higher among low-educated Romanians. Opinions on divorce and homosexuality can be described as progressive.

Experiences in the Netherlands

The majority of recent Romanian migrants are satisfied with their lives in the Netherlands. They are particularly satisfied with their earnings and regard their life situation as substantially better than when they lived in Romania. Half say they feel at home in the Netherlands, while a slightly smaller proportion say they sometimes do and sometimes do not feel at home. A minority of 16% do not feel at home in the Netherlands.

They are also predominantly satisfied with the way they have been received in the Netherlands: a large majority feel that the Netherlands is a hospitable country for Romanians. We know from earlier research that the perceptions of the Dutch public about Romanians (and Bulgarians) are not positive, and the sense of satisfaction is consequently not universal. One in five Romanian migrants feel that their own group is often subject to discrimination in the Netherlands, and 44% think this is sometimes the case. The percentage who have themselves experienced discrimination in the short time they have been in the Netherlands is 8%.

If we look at the remaining group, it is notable that family migrants take the most positive view of their lives in the Netherlands. The Romanian study migrants also stand out in a positive sense. They often already feel at home, are satisfied with their lives in the Netherlands and less often believe that they themselves or their ethnic group are subject to discrimination.

Minority of Romanians see their future in the Netherlands

Roughly a third of the entire group think they will continue to live in the Netherlands. If we compare this with migrants from Poland and Bulgaria, we find that the Romanian

group occupy a middle position in this regard. Roughly the same length of time after their migration, just under half of Poles thought they would remain in the Netherlands, compared with a quarter of the Bulgarian group. There are few differences within the Romanian group as regards their intention to remain; by contrast, among Bulgarian migrants we found that those with a low education level more often planned to stay in the Netherlands. Despite their relatively high satisfaction with life in the Netherlands, settlement patterns appear to be relatively weak among Romanians. One indication for this is the low share of Romanians with a family in the Netherlands; only 12% have children in their household. This figure is much higher among recent migrants from Poland and Bulgaria. Emigration from the Netherlands is also relatively common among Romanians: 50% of our sample were found to have left the Netherlands again.

Conclusion: registered Romanian migrants are doing well in the Netherlands

Findings from earlier research (Korf et al. 2011) suggest that Romanian migrants in the Netherlands are divided into a highly educated group who mainly live in the major cities and work at ICT companies or universities, and a group of low-educated seasonal workers who generally live in rural areas (often in the south of the country) and are employed in the construction, industrial or agriculture/horticulture sectors. To what extent is this picture reflected in our own survey data?

Although we also find both groups in the survey data, our conclusion is that recent (registered) Romanian migrants are generally doing well in the Netherlands. The group at the top – very well educated, studying or working in senior or academic jobs – form a clear numerical majority. Over half the non-school-age recent migrants from Romania have a higher education/university qualification, and to these can be added the group of study migrants who are currently in Dutch higher education.

The share of highly educated Romanians is thus much larger than in the Bulgarian or Polish groups. The Bulgarian group also contains a substantial number of study migrants, but the rest of this group are generally low-educated and work at the lower end of the labour market. We would describe their position as relatively vulnerable. Recent Polish migrants to the Netherlands are substantially better educated than their Bulgarian counterparts, but predominantly to intermediate level. They are much less likely than registered Romanians to be working in high-level occupations, so that the average occupational status of Polish migrants is substantially lower.

One explanation as to why Bulgarians who migrate to the Netherlands are mainly low-educated may lie in the pull effect from the Turkish community in the Netherlands; this also plays a role in Germany, for example. Turkish Bulgarians are often employed by Turkish-origin employers in the Netherlands in jobs at the bottom end of the labour market.

Highly educated recent Romanian migrants to the Netherlands recently who took part in our study match the profile of high-skilled 'knowledge migrants': they speak excellent English and came to the Netherlands to work in high-status jobs for international companies, or to study or work at Dutch universities.

People with a lower education level make up a substantially smaller proportion of the registered Romanian migrants in our study, with one in five having a maximum of an intermediate qualification and a quarter working in lower-status jobs in sectors such as construction or agriculture/horticulture or in the production sector. These groups generally appear to stay in the Netherlands for a short period – for seasonal labour – perhaps explaining why they not crop up often in our survey: half our sample were found to have already left the Netherlands again. In reality, however, this more vulnerable group could be larger than our estimate suggests, for example because their employers or landlords refused to take part in the survey. If that were the case, however, it begs the question of why we did not encounter this phenomenon among the Polish and Bulgarian migrants in the earlier study. Our non-response analyses also provide no indication that our study population was a selective group of registered Romanians.

It is not unlikely that the picture for unregistered Romanian migrants is less positive. Nonetheless, the study by Engbersen et al. (2011) – which surveyed both registered and unregistered Romanians – also revealed a strikingly high education level. Our study focused only on Romanians who were entered in the Dutch population register who, according to recent calculations by Statistics Netherlands (CBS), account for roughly half of employees from Romania. The proportion who are not registered as employees and not entered in the population register is not known. More research is needed to investigate differences in the life situation of registered and unregistered migrants from Central and Eastern Europe.

Other research suggests that the problems may be more pressing for unregistered migrants (see e.g. Korf et al. 2011), but little research has thus far been carried out on this group. Problems have been signalled particularly in the Roma group. Their life situation in the Netherlands is very poor and they are frequently involved in criminal behaviour, sometimes in the form of roving gangs. These Roma originate from a variety of countries (e.g. Bulgaria, Romania, Hungary). There are also signs that Romanians living in large Dutch cities face problems with housing and poverty (see e.g. Booi et al. 2014). The experiences of the Romanian interviewees in this study also suggest that there are problems with housing. A study published last year by De Boom et al. (2014) found that criminality among Romanians is mainly concentrated among unregistered migrants. This is in all probability cross-border criminality, in what has also been termed ‘mobile banditism’ (Siegel 2013).

We consistently compared low-educated and highly educated Romanians on all the aspects investigated in this study. We recap the findings here. In terms of housing situation, well-educated Romanians are rather more often satisfied than their low-educated counterparts, though a majority of the latter group are also satisfied. There are no differences by education level in command of the Dutch language, though highly educated Romanians have a better command of English and relatively more often make an effort to learn Dutch. On the labour market, highly educated Romanians are slightly more often in

work (and logically have a higher occupational status and concomitant greater satisfaction with their income), but here again the difference is not great. Low-educated Romanians do less often have permanent employment contracts and more often work irregular and longer hours. Low-educated Romanians are more frequently self-employed. There is no appreciable variation by education level in the orientation towards the Netherlands (in terms of contacts, media use and political interest), though low-educated Romanians do more often have contact with other Romanians and also more often send money to Romania. There is no difference by education level in satisfaction with life in the Netherlands, though the low-educated group feel more at home in the Netherlands and more often think their situation has improved since migrating. The differences in terms of perceived discrimination are not significant, and there is also no difference between low and highly educated Romanians as regards the intention to remain in the Netherlands. In the Bulgarian group we found that the very low-educated group (no more than primary education) much more often expressed a desire to remain in the Netherlands, but that picture is not repeated among the Romanians. All in all, while there are differences between registered Romanians in the Netherlands with a low or high education level, they are relatively small. Registered Romanian migrants are therefore not a divided group.

The picture that emerges from this study of (registered) recent migrants from Romania in the Netherlands is thus that of a group who are on average well educated; are mainly in the Netherlands to work or study; are often single but sometimes living with a partner; do not often live with children; mostly envisage a temporary stay and are not very focused on settling in the Netherlands. The high proportion of well-educated Romanian migrants have an international orientation and a good command of the English language, which they often speak very well.

This conclusion goes against the dominant image of Romanians in the Netherlands. A study carried out a few years ago showed how negative the perceptions are (Dagevos & Gijssberts 2013). There are few migrant groups about which public opinion in the Netherlands is so negative as about Romanians (and Bulgarians). Not only is there a fear that Romanians (and Bulgarians) will take away jobs from Dutch natives, but they are also frequently associated with criminality. Those perceptions are driven partly by media reports about roving gangs of Romanians, problems with groups of Roma, housing overcrowding, nuisance in the major cities and the very poor conditions in which Romanian seasonal workers live on Dutch farms. The fact that highly educated, successful Romanian migrants have also come to the Netherlands in recent years is something that few Dutch people are aware of.

One final important conclusion is that there are more differences than correspondences between registered Romanian migrants and migrants from Bulgaria. The fact that they are so often mentioned in the same breath is therefore not entirely justified. The Netherlands Scientific Council for Government Policy (WRR) argued last year that policy attention is needed for Bulgarians and Romanians (Kremer & Schrijvers 2014). If we look only at

ROEMEENSE MIGRANTEN

recently migrated Romanians who register in the Netherlands, however, we find no major problems. Bulgarian migrants in the Netherlands are in a vulnerable position socio-economically, but the situation of Romanians who have registered in the Netherlands is good.

Literatuur

- Andren, D. en M. Roman (2014). *Should I Stay or Should I Go? Romanian Migrants during Transition and Enlargements*. Bonn: The Institute for the Study of Labor (IZA discussion paper nr. 8690).
- Andriessen, A., H. Fernée en K. Wittebrood (2014). *Ervaren discriminatie in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Berkhout, E. en B.J.F. Hof (2012). *De economische bijdrage van tijdelijke arbeidsmigranten: een realistisch beeld*. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek (nr. 2012-88).
- Boer, P. den (2011). *Tijdreeksen werkzame beroepsbevolking naar beroepsprestige, sociaal-economische status en sociale klasse*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Booi, H. en J. Slot (2008). *Oost-Europese arbeidsmigranten in Amsterdam*. Gemeente Amsterdam: Dienst Onderzoek en Statistiek.
- Booi, H., E. Lindeman en J. Slot (2014). *Monitor EU-migranten 2013*. Gemeente Amsterdam: Dienst Onderzoek en Statistiek.
- Boom, J. de, Y. Seidler en A.M. Weltevrede (2014). *Criminaliteit onder Midden- en Oost-Europeanen*. Rotterdam: Risbo / Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Burgers, J., S. van de Pol, E. Snel, G. Engbersen, M. Ilies, R. van der Meij en K. Rusinovic (2011). *Arbeidsmigranten uit Polen, Bulgarije en Roemenië in West-Brabant*. Rotterdam: Risbo / Erasmus Universiteit Rotterdam.
- CBS (2014). *Jaarrapport Integratie 2014*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- CBS (2015). *Geringe toestroom van Bulgaarse en Roemeense werknemers*. CBS: Webmagazine. woensdag 28 januari 2015. Geraadpleegd 20 september 2015 via www.cbs.nl.
- Chiswick, B.R., Y.L. Lee en P.W. Miller (2005). A Longitudinal Analysis of Immigrant Occupational Mobility: A Test of the Immigrant Assimilation Hypothesis. In: *International Migration Review*, jg. 39, nr. 2, p. 332-353.
- Dagevos, J. en M. Gijsberts (2013). Beeldvorming over arbeidsmigranten uit Oost-Europa. In: P. Dekker, J. den Ridder (red.), *Continue Onderzoek Burgerperspectieven 2013/4* (p. 34-48). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Engbersen, G., M. Ilies, A.S. Leerkes, E. Snel en R. van der Meij (2011a). *Arbeidsmigratie in vier landen. Bulgaren en Roemenen vergeleken met Polen*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Engbersen, G., S. van de Pol, J. Burgers, E. Snel, M. Ilies, R. van der Meij en K. Rusinovic (2011b). *Poolse arbeidsmigranten in het Westland. Sociale leefsituatie, arbeidspositie en toekomstperspectief*. Den Haag: Netherlands Institute for City Innovation Studies.
- Eurostat (2013). National accounts (including GDP) and Unemployment rates by sex and age groups – annual average in percentages. Geraadpleegd 21 januari 2013 via www.appso.eurostat.ec.europa.eu
- Eurostat (2015). National accounts (including GDP) and Unemployment rates by sex and age groups – annual average in percentages. Geraadpleegd 20 april 2015 via www.appso.eurostat.ec.europa.eu
- EVS (2011). European Values Study 2008: Integrated Dataset (EVS 2008). GESIS Data Archive, Cologne. ZA4800 Data file Version 3.0.0, doi:10.4232/1.11004.
- Guardian, The (2014). Romanian health service in crisis as doctors leave for UK and other states. In: *The Guardian*, 7 februari 2014.

- Gijsberts, M. en M. Lubbers (2013). *Nieuw in Nederland. Het leven van recent gemigreerde Bulgaren en Polen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Gijsberts, M. en M. Lubbers (2015). *Langer in Nederland. Ontwikkelingen in de levenssituatie van migranten uit Polen en Bulgarije in de eerste jaren na migratie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Heijden, P.G.M. van der, M. Cruyff en G. van Gils (2013). *Aantallen geregistreerde en niet-geregistreerde burgers uit MOE-landen die in Nederland verblijven. Rapportage schattingen 2009 en 2010*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Korf, D.J., K. Wesselink en D. Perie (2011). *Roemenen in Nederland*. Utrecht: Forum.
- Kremer, M. en E. Schrijvers (2014). *Roemeense en Bulgaarse arbeidsmigratie in betere banen*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR-Policy Brief nr. 1).
- Lubbers, M. en M. Gijsberts (2013). Een vergelijking van de arbeidsmarktpositie van Polen en Bulgaren voor en na migratie naar Nederland. In: *Mens & Maatschappij*, jg. 88, nr. 4, p. 426-446.
- Nicolaas, H., S. Loozen en A. Annema (2012). Demografie. In: *Jaarrapport Integratie 2012* (p. 33-65). Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- O en S (2012). *Factsheet Oost-Europeanen in Amsterdam*. Gemeente Amsterdam: Dienst Onderzoek en Statistiek.
- SEO (2008). *De economische impact van arbeidsmigratie uit de MOE-landen, Bulgarije en Roemenië*. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Siegel, D. (2013). *Mobiel banditisme. Oost- en Centraal-Europese rondtrekkende groepen in Nederland*. Apeldoorn: Politie en Wetenschap.
- Snel, E., J. Burgers, G. Engbersen, M. Ilies, R. van der Meij en K. Rusinovic (2010). *Arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije in Rotterdam: Sociale levenssituatie, arbeidspositie en toekomstperspectief*. Den Haag: Netherlands Institute for City Innovation Studies.
- Snel, E., S. van de Pol, J. Burgers, G. Engbersen, M. Ilies, R. van der Meij en K. Rusinovic (2011). *Arbeidsmigranten uit Polen, Roemenië en Bulgarije in Den Haag: Sociale levenssituatie, arbeidspositie en toekomstperspectief*. Den Haag: Netherlands Institute for City Innovation Studies.
- Tubergen, F. van (2013). Religious change of new immigrants in the Netherlands: The event of migration. In: *Social Science Research*, jg. 41, nr. 3: 715-725.
- Vervoort, M. (2011). *Living Together Apart? Ethnic concentration in the neighborhood and ethnic minorities' social contacts and language practices*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (dissertatie).
- Vogels, R., M. Gijsberts en M. den Draak (2014). *Kinderen van migranten uit Polen, Bulgarije en Roemenië. Een verkenning van hun levenssituatie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Wobma, E. en R. van der Vliet (2011). Aantal Midden- en Oost-Europeanen in vijf jaar tijd verdubbeld. cbs Webmagazine, maandag 25 juli 2011. Geraadpleegd 20 september 2015 via ww.cbs.nl.

Publicaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau

Werkprogramma

Het Sociaal en Cultureel Planbureau stelt twee keer per jaar zijn Werkprogramma vast. De tekst van het lopende programma is te vinden op de website van het SCP: www.scp.nl.

SCP-publicaties

Onderstaande lijst bevat een selectie van publicaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Deze publicaties zijn in gedrukte vorm verkrijgbaar bij de (internet)boekhandel en zijn als pdf gratis te downloaden via www.scp.nl. Een complete lijst is te vinden op www.scp.nl/publicaties.

Sociaal en Cultureel Rapporten

Betrekkelijke betrokkenheid. Studies in sociale cohesie. Sociaal en Cultureel Rapport 2008. ISBN 978 90 377 0368-9
Wisseling van de wacht: generaties in Nederland. Sociaal en Cultureel Rapport 2010. Andries van den Broek, Ria Bronneman-Helmens en Vic Veldheer (red.). ISBN 978 90 377 0505 8
Een beroep op de burger. Minder verzorgingsstaat, meer eigen verantwoordelijkheid? Sociaal en Cultureel Rapport 2012. Vic Veldheer, Jedid-Jah Jonker, Lonneke van Noije, Cok Vrooman (red.). ISBN 978 90 377 0623 9
Vershil in Nederland. Sociaal en Cultureel Rapport 2014. Cok Vrooman, Mérove Gijsberts, Jeroen Boelhouwer (red.). ISBN 978 90 377 0724 3

SCP-publicaties 2014

- 2014-1 *Kansen voor vakmanschap in het mbo. Een verkenning (2014).* Monique Turkenburg m.m.v. Lenie van den Bulk (CED-groep) en Ria Vogels (SCP). ISBN 978 90 377 0637 6
- 2014-2 *Jaarrapport integratie 2013. Participatie van migranten op de arbeidsmarkt (2014).* Willem Huijnk, Mérove Gijsberts, Jaco Dagevos. ISBN 978 90 377 0697 0
- 2014-3 *Ervaren discriminatie in Nederland (2013).* Iris Andriessen, Henk Fernee en Karin Wittebrood. ISBN 978 90 377 0672 7 (elektronische publicatie)
- 2014-4 *Samenvatting en conclusies van Sterke steden, gemengde wijken (2014).* Jeanet Kullberg, Matthieu Permentier, m.m.v. Emily Miltenburg. ISBN 978 90 377 0696 3 (elektronische publicatie)
- 2014-5 *Perceived discrimination in the Netherlands (2014).* Iris Andriessen, Henk Fernee en Karin Wittebrood. ISBN 978 90 377 0699 4 (elektronische publicatie)
- 2014-6 *De Wmo-uitgaven van gemeenten in 2010 (2014).* Barbara Wapstra, Lieke Salomé en Nelleke Koppelman. ISBN 978 90 377 0698 7 (elektronische publicatie)
- 2014-7 *Burgermacht op eigen kracht? Een brede verkenning van ontwikkelingen in burgerparticipatie (2014).* Pepijn van Houwelingen, Anita Boele, Paul Dekker. ISBN 978 90 377 0635 2
- 2014-8 *Uitstappers en doorzetters. De persoonlijke en sociale context van sportdeelname en tijdsbesteding aan sport (2014).* Annet Tiessen-Raaphorst (red.), Remko van den Dool en Ria Vogels. ISBN 978 90 377 0700 7
- 2014-9 *Who cares in Europe. A comparison of long-term care for the over-50s in sixteen European countries (2014).* Debbie Verbeek-Oudijk, Isolde Woittiez, Evelien Eggink en Lisa Putman. ISBN 978 90 3770 681 9 (elektronische publicatie)

- 2014-10 *Geloven binnen en buiten verband. Godsdienstige ontwikkelingen in Nederland (2014).* Joep de Hart. ISBN 978 90 377 0636 9
- 2014-11 *Replicatie van het meetinstrument voor sociale uitsluiting (2014).* Stella Hoff. ISBN 978 90 377 0674 1 (elektronische publicatie)
- 2014-12 *Vraag naar arbeid 2013 (2014).* Patricia van Echtelt, Jan Dirk Vlasblom, Marian de Voogd-Hamelink. ISBN 978 90 377 0707 6
- 2014-13 *De Wmo in beweging; Evaluatie Wet maatschappelijke ondersteuning 2010-2012 (2014).* Mariska Kromhout, Peteke Feijten, Frieke Vonk, Mirjam de Klerk, Anna Maria Marangos, Wouter Mensink, Maaïke den Draak, Alice de Boer, m.m.v. Jurjen Iedema. ISBN 978 90 377 0706 9
- 2014-14 *Anders in de klas. Evaluatie van de pilot Sociale veiligheid LHBT-jongeren op school (2014).* Freek Bucx en Femke van der Sman, m.m.v. Charlotte Jalvingh. ISBN 978 90 377 0703 8
- 2014-15 *Leven met intersekse/DSD. Een verkennend onderzoek naar de leefsituatie van personen met intersekse/DSD (2014).* Jantine van Lisdonk. ISBN 978 90 377 0705 2 (elektronische publicatie)
- 2014-16 *Leergeld. Veranderingen in de financiële positie van het voortgezet onderwijs en verschillen tussen besturen (2014).* Lex Herweijer, Evelien Eggink, Evert Pommer, Jedid-Jah Jonker, m.m.v. Ingrid Ooms en Saskia Jansen. ISBN 978 90 377 0708 3
- 2014-17 *Verdelen op niveaus. Een multiniveaumodel voor de verdeling van het inkomensdeel van de Participatiewet over gemeenten (2014).* Arjan Soede en Maroesjka Versantvoort ISBN 978 90 377 0711 3 (elektronische publicatie)
- 2014-18 *De Wmo in beweging. Beknopte samenvatting. Evaluatie Wet maatschappelijke ondersteuning 2010-2012 (2014).* Mariska Kromhout, Peteke Feijten, Frieke Vonk, Mirjam de Klerk, Anna Maria Marangos, Wouter Mensink, Maaïke den Draak, Alice de Boer, m.m.v. Jurjen Iedema. ISBN 978 90 377 0712 0
- 2014-19 *Anders in de klas. Journalistieke samenvatting. Evaluatie van de pilot Sociale veiligheid LHBT-jongeren op school (2014).* Karolien Bais, Freek Bucx, Femke van der Sman, m.m.v. Charlotte Jalvingh. ISBN 978 90 377 0713 7 (elektronische publicatie)
- 2014-20 *Rijk geschakeerd. Op weg naar de participatiesamenleving (2014).* Kim Putters. ISBN 978 90 377 0715 1
- 2014-21 *Ouderenmishandeling. Advies over onderzoek naar aard en omvang van misbruik en geweld tegen ouderen in afhankelijkheidsrelaties (2014).* Inger Plaisier en Mirjam de Klerk. ISBN 978 90 377 0716 8 (elektronische publicatie)
- 2014-22 *Huwelijksmigratie in Nederland. Achtergronden en leefsituatie van huwelijksmigranten (2014).* Leen Sterckx, Jaco Dagevos, Willem Huijnk, Jantine van Lisdonk. ISBN 978 90 377 0702 1
- 2014-23 *Living with intersekse/DSD. An exploratory study of the social situation of persons with intersekse/DSD (2014).* Jantine van Lisdonk. ISBN 978 90 377 0717 5.
- 2014-24 *Poolse, Bulgaarse en Roemeense kinderen in Nederland. Een verkenning van hun leefsituatie (2014).* Ria Vogels, Mérove Gijsberts en Maaïke den Draak. ISBN 978 90 377 0719 9 (elektronische publicatie)
- 2014-25 *Krimp in de kinderopvang. Ouders over kinderopvang en werk (2014).* Wil Portegijs, Mariëlle Cloin en Ans Merens. ISBN 978 90 377 0718 2.
- 2014-26 *Op zoek naar bewijs II. Evaluatieontwerpen onderwijs- en cultuurmaatregelen (2014).* Monique Turkenburg, Lex Herweijer, Andries van den Broek, Iris Andriessen. ISBN 978 90 377 0720 5 (elektronische publicatie)

- 2014-27 *Hulp geboden. Een verkenning van de mogelijkheden en grenzen van (meer) informele hulp* (2014). Mirjam de Klerk, Alice de Boer, Sjoerd Kooiker, Inger Plaisier, Peggy Schyns. ISBN 978 90 377 0721 2
- 2014-28 *Dichtbij huis. Lokale binding en inzet van dorpsbewoners* (2015). Lotte Vermeij, m.m.v. Anja Steenbekkers. ISBN 978 90 377 0722 9
- 2014-29 *Burn-out : verbanden tussen emotionele uitputting, arbeidsmarktpositie en Het Nieuwe Werken* (2014). Patricia van Echtelt (red.). ISBN 978 90 377 0723 6 (elektronische publicatie)
- 2014-30 *Bevrijd of beklemd? Werk, inhuur, inkomen en welbevinden van zzp'ers*. (2014). Edith Josten, Jan Dirk Vlasblom, Cok Vrooman. ISBN 978 90 377 0710 6 (elektronische publicatie)
- 2014-31 *Natuur en Cultuur. Een vergelijkende verkenning van betrokkenheid en beleid* (2014). Anja Steenbekkers en Andries van den Broek. ISBN 978 90 377 0726 7 (elektronische publicatie)
- 2014-32 *De acceptatie van homoseksualiteit door etnische en religieuze groepen in Nederland* (2014). Willem Huijnk. ISBN 978 90 377 0704 5
- 2014-33 *Verskil in Nederland. Sociaal en Cultureel Rapport 2014* (2014). Cok Vrooman, Mérove Gijsberts, Jeroen Boelhouwer (red.). ISBN 978 90 377 0724 3
- 2014-34 *Verenigd in verandering. Grote maatschappelijke organisaties en ontwikkelingen in de Nederlandse civil society* (2014). Hanneke Posthumus, Josje den Ridder en Joep de Hart. ISBN 978 90 377 0725 0
- 2014-35 *Jongeren en seksuele oriëntatie. Ervaringen van en opvattingen over lesbische, homoseksuele, biseksuele en heteroseksuele jongeren* (2015). Lisette Kuiper. ISBN 978 90 377 0727 4
- 2014-36 *Zorg beter begrepen. Verklaringen voor de groeiende vraag naar zorg voor mensen met een verstandelijke beperking* (2014). Isolde Woittiez, Lisa Putman, Evelien Eggink en Michiel Ras. ISBN 978 90 377 0729 8
- 2014-37 *Emancipatiemonitor 2014* (2014). Ans Merens (SCP), Marion van den Brakel (CBS) (red.). ISBN 978 90 377 0728 1
- 2014-38 *Aan het werk vanuit een bijstands- of werkloosheidsuitkering* (2014). Karin Wittebrood en Iris Andriesen. ISBN 978 90 377 0733 5 (elektronische publicatie)
- 2014-39 *Armoedesignalement 2014* (2014). ISBN 978 90 377 0730 4
- 2014-40 *Kostenverschillen in de jeugdzorg. Een verklaring van verschillen in kosten tussen gemeenten* (2014). Michiel Ras, Evert Pommer, Klarita Sadiraj. ISBN 978 90 377 0554 6 (elektronische publicatie)
- 2014-41 *De hoofdzaken van het Sociaal en Cultureel Rapport 2014* (2014). Cok Vrooman, Mérove Gijsberts en Jeroen Boelhouwer. Journalistieke samenvatting door Karolien Bais. ISBN 978 90 377 0692 5
- 2014-43 *Culturele activiteiten in 2012: bezoek, beoefening en steun* (Het culturele draagvlak, deel 13) (2014). Andries van den Broek. ISBN 978 90 377 0736 6 (elektronische publicatie)

SCP-publicaties 2015

- 2015-1 *Rapportage sport 2014* (2015). Annet Tiessen-Raaphorst. ISBN 978 90 377 0731 1
- 2015-2 *Media: Tijd in beeld. Dagelijkse tijdsbesteding aan media en communicatie* (Het culturele draagvlak, deel 14) (2015). Nathalie Sonck, Jos de Haan. ISBN 978 90 377 0732 8
- 2015-3 *Aanbod van arbeid 2014. Arbeidsdeelname, flexibilisering en duurzame inzetbaarheid*. (2015). Jan Dirk Vlasblom, Patricia van Echtelt, Marian de Voogd-Hamelink. ISBN 978 90 377 0595 9
- 2015-4 *Zicht op zorggebruik. Ontwikkelingen in het gebruik van huishoudelijke hulp, persoonlijke verzorging en verpleging tussen 2004 en 2011* (2015). Inger Plaisier, Mirjam de Klerk. ISBN 978 90 377 0641 3
- 2015-5 *Surveying ethnic minorities. The impact of survey design on data quality* (2015). Joost Kappelhof. ISBN 978 90 377 0545 4

- 2015-6 *Maten voor gemeenten. Prestaties en uitgaven van de lokale overheid in de periode 2007-2012* (2015). Evert Pommer, Ingrid Ooms, Saskia Jansen. ISBN 978 90 377 0738 0
- 2015-7 *Concurrentie tussen mantelzorg en betaald werk* (2015). Edith Josten, Alice de Boer. ISBN 978 90 377 0550 8
- 2015-8 *Langer in Nederland. Ontwikkelingen in de leefsituatie van migranten uit Polen en Bulgarije in de eerste jaren na migratie* (2015). Mérove Gijsberts (SCP), Marcel Lubbers (Radboud Universiteit). ISBN 978 90 377 0571 3
- 2015-9 *Gisteren vandaag. Erfgoedbelangstelling en erfgoedbeoefening (Het culturele draagvlak, deel 15)* (2015). Andries van den Broek, Pepijn van Houwelingen. ISBN 978 90 377 0665 9
- 2015-10 *Vrouwen, mannen en de hulp aan (schoon)ouders* (2015). Alice de Boer, Mirjam de Klerk, Ans Merens. ISBN 978 90 377 0745 8 (elektronische publicatie)
- 2015-11 *Jeugdzorg: verschil tussen budget en contract. Een voorbeeld uit de regio* (2015). Evert Pommer, Klarita Sadiraj. ISBN 978 90 377 0737 3 (elektronische publicatie)
- 2015-12 *Wel trouwen, niet zoenen. De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen 2015* (2015). Lisette Kuyper. ISBN 978 90 377 0742 7
- 2015-13 *Migranten uit Midden- en Oost-Europese landen in Nederland door de tijd gevolgd. Een vergelijking tussen twee panelonderzoeken* (2015). Mérove Gijsberts (SCP), Marcel Lubbers (RU), Jaco Dagevos (SCP/EUR), Joost Jansen (EUR), Godfried Engbersen (EUR), Erik Snel (EUR). ISBN 978 90 377 0744 1 (elektronische publicatie)
- 2015-14 *Ouderenmishandeling in Nederland. Inzicht in kennis over omvang en achtergrond van ouderen die slachtoffer zijn van ouderenmishandeling* (2015). Inger Plaisier, Mirjam de Klerk (red.) ISBN 978 90 377 0748 9
- 2015-15 *De onderkant van de arbeidsmarkt in 2025* (2015). Marloes de Graaf-Zijl, Edith Josten, Stefan Boeters, Evelien Eggink, Jonneke Bolhaar, Ingrid Ooms, Adri den Ouden, Isolde Woittiez. ISBN 978 90 377 0742 7 (elektronische publicatie)
- 2015-16 *Op afkomst afgewezen. Onderzoek naar discriminatie op de Haagse arbeidsmarkt* (2015). Iris Andriessen, Barbara van der Ent, Manu van der Linden, Guido Dekker. ISBN 978 90 377 0746 5
- 2015-17 *Co-wonen in context. Samenwonende generaties, mantelzorg en de kostendelersnorm in de AOW* (2015). Cok Vrooman, Alice de Boer, Jean Marie Wildeboer Schut, Isolde Woittiez, Mirjam de Klerk. ISBN 978 90 377 0750 2 (elektronische publicatie)
- 2015-18 *Niet van de straat. De lokale samenleving in globaliserende, groeiende steden* (2015). Lotte Vermeij, Jeanet Kullberg. ISBN 978 90 377 0753 3 (elektronische publicatie)
- 2015-19 *Wmo- en AWBZ-voorzieningen 2009-2012; Een nulmeting* (2015). Ab van der Torre, Lisa Putman. ISBN 978 90 377 0539 3
- 2015-20 *Vraag naar arbeid 2015* (2015). Patricia van Echtelt, Roelof Schellingerhout, Marian de Voogd-Hamelink. ISBN 978 90 377 0754 0
- 2015-21 *Nederland in Europees perspectief. Tevredenheid, vertrouwen en opinies* (2015). Jeroen Boelhouwer, Gerbert Kraaykamp, Ineke Stoop. (red.). ISBN 978 90 377 0756 4
- 2015-22 *Opvoeden in niet-westerse migrantengezinnen. Een terugblik en verkenning* (2015). Freek Bucx, Simone de Roos (red.). ISBN 978 90 377 0673 4
- 2015-23 *Vijf jaar Caribisch Nederland. Gevolgen voor de bevolking* (2015). Evert Pommer, Rob Bijl (red.). ISBN 978 90 377 0755 7

- 2015-24 *Meer democratie, minder politiek? Een studie van de publieke opinie in Nederland* (2015). Josje den Ridder, Paul Dekker. ISBN 978 90 377 0757 1
- 2015-25 *Pensioenen: solidariteit en keuzevrijheid. Opvattingen van werkenden over aanvullende pensioenen* (2015). Stella Hoff. ISBN 978 90 377 0758 8 (elektronische publicatie)
- 2015-26 *Vijfjaar Caribisch Nederland | Journalistieke samenvatting. Gevolgen voor de bevolking* (2015). Evert Pommer, Rob Bijl (ed.); samengevat door Karolien Bais. ISBN 978 90 377 760 1 (elektronische publicatie)
- 2015-27 *Verzorgd in Europa: kerncijfers 2011. Een vergelijking van de langdurige zorg van 50-plussers in zestien Europese landen* (2015). Debbie Verbeek-Oudijk, Isolde Woittiez, Evelien Eggink, Lisa Putman. ISBN 978 90 377 0761 8 (elektronische publicatie)
- 2015-28 *Roemeense migranten. De leefsituatie in Nederland kort na migratie* (2015). Mérove Gijsberts (scp), Marcel Lubbers (RU). ISBN 978 90 377 0763 2

Overige publicaties

- Burgerperspectieven 2014 | 1* (2014). Paul Dekker en Josje den Ridder. ISBN 978 90 377 0701 4
- Burgerperspectieven 2014 | 2* (2014). Lonneke van Noije, Josje den Ridder, Hanneke Posthumus. ISBN 978 90 377 0714 4
- Burgerperspectieven 2014 | 3* (2014). Paul Dekker en Josje den Ridder, m.m.v. René Gude. ISBN 978 90 377 0653 6
- Burgerperspectieven 2014 | 4* (2014). Josje den Ridder, Maaïke den Draak, Pepijn van Houwelingen en Paul Dekker. ISBN 978 90 377 0735 9
- Burgerperspectieven 2015 | 1* (2015). Paul Dekker, Josje den Ridder. ISBN 978 90 377 0740 3
- Burgerperspectieven 2015 | 2* (2015). Josje den Ridder, Paul Dekker, Pepijn van Houwelingen. ISBN 978 90 377 0751 9
- Burgerperspectieven 2015 | 3* (2015). Paul Dekker, Pepijn van Houwelingen, Tom van der Meer. ISBN 978 90 377 0759 5
- Gescheiden werelden?* (2014). Mark Bovens, Paul Dekker en Will Tiemeijer (red.). ISBN 978 90 377 0734 2. Gezamenlijke uitgave van het scp en de wrr.

Hoe gaat het met Roemenen die zich in de eerste periode na migratie in Nederland hebben ingeschreven? Er is in deze studie onder meer aandacht voor hun positie op de arbeidsmarkt, beheersing van de Nederlandse taal en sociale contacten en opvattingen. Zijn ze van plan in Nederland te blijven of hebben ze een tijdelijk verblijf voor ogen? En in hoeverre verschillen ze van migranten uit Polen en Bulgarije? Informatie uit een eind 2014 gehouden survey onder Roemenen die zich minder dan anderhalf jaar daarvoor in het Nederlandse bevolkingsregister inschreven, vormde de basis voor deze publicatie.

Deze studie is vervaardigd op verzoek van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid / Directie Samenleving en Integratie.

Mérove Gijsberts is senior onderzoeker bij de onderzoeksgroep Onderwijs, minderheden en methodologie van het scp en doet onderzoek naar de positie van migrantengroepen in Nederland.

Marcel Lubbers is als universitair hoofddocent verbonden aan de sectie Sociologie van de Radboud Universiteit Nijmegen.

9 789037 707632